מעריב
סופשבוע
ו' בחשון, תשמ"ח 30.10.1987

פלאטו־שרון מסתער שנית ■ מי רוצה ילד מקסים ■ אל עריש, אחרי פלישת הארבה ■ אלן סולומון, מספר חזק ■ צייד המרגלים, איפה קבור הכלב ■ אדית קמחי, יפה מהתמונות ■ רוחות בראש העין ■

קלין מציגה את המילה האחרונה לכביסה במכונה
איזה הבדל לכבס בנוזל
דייזי
פקק מידה חדשני
בעל דופן כפולה
לשמוש יעיל.
נוזל לכביסה במכונה
DAIZY
2 ליטר
קלין
סיאט מלגה 1.5 1988
מכונית שתהיה גאה בה.
טכנולוגיה שתהיה גאה בה
במנוע הותקנו מערכות
כמו למשל: הצתה
משוכללת; מרימי שסתומים
הידראוליים המונעים צורך
בכוון שסתומים.
והחשוב מכל: מרווח הטיפול
התקופתי ארוך במיוחד:
לכל 16,000 ק"מ!
בטיחות מירבית
תשומת לב מיוחדת הקדיש המתכנן קרמן לנושא הבטיחות. הנוסעים במלגה מוגנים בתוך תא פלדה. מערכת מתלים נפרדים ומרווח סרנים גדול במיוחד מעניקים יציבות מעולה על הכביש. ההיגוי חד ומדוייק והנסיעה נעימה וחלקה גם בדרכים משובשות.
הספקה מיידית!
מחיר לדגם 1.5 G.L.
25,843 ש"ח
כולל מע"מ לא כולל הפקדה ואביזרי רישוי
דגם GLX
6 שנות אחריות נגד חלודה
סיאט מלגה עוברת טיפול מונע מיוחד נגד חלודה ולאחר מכן נצבעת ב-6 שכבות צבע.
לכן, יכולים מפעלי סיאט להעניק לה 6 שנות אחריות נגד חלודה.
GARANTIE 6 ANS
ANTI CORROSION
6 שנות אחריות נגד חלודה
נוחות סלונית שתהיה גאה בה
המבנה הקומפקטי של המנוע ורוחק הסרנים הגדול במיוחד אפשרו תכנון תא נוסעים גדול ומרווח לנהג ולעוד 4 נוסעים.
מצבי הנהיגה מחושבים לשלמות
וכל מתג "יושב" במקום הנכון כדי להבטיח שליטה מוחלטת.
תא מטען ענקי תוכנן במיוחד לאחסון מרווח של כל מה שדרוש לטיולים משפחתיים.
סיאט מלגה 1.5 לבחירתך בגימור GL ו-GLX
SEAT MALAGA
עם מערכת מנוע פורשה
טכנולוגית המנוע המתקדמת בעולם
24 מוסכי שרות ברחבי הארץ;
מבטיחים לך שרות מקורי אמין ויעיל בשעת הצורך.
סוכנויות ראשיות: סעם אספניה אוטומוטורס בע"מ - תל-אביב, המסגר 43. טל. 03-338955/6. סניף חיפה, העצמאות 68. טל. 04-663730. סניף ירושלים, שלום צוון המלכה 12. טל. 02-228224.
סוכני משנה: שפילמן שרותי רכב - רמת השרון, סוקולוב 93 טל. 03-490883. מכוניות בגג'י - השרון 35 הוד השרון, טל. 052-455857.
מוסך א.א. - קרית שמונה, אזור תעשיה דרומי ת.ד. 446 טל. 069-49456. נאסר א-דין - שואפט, דרך רמאללה ת.ד. 35137 טל. 02-855543.
צח-אור - קרית מלאכי, אזור תעשיה באר-טוביה מיקוד 70996 טל. 055-87878, 055-87484. רעים - אילת, אזור תעשיה ת.ד. 1166
טל. 059-78146. צבעוני טובחי - דיר אל אסד (מול כרמיאל) טל. 04-987809. גיל-קאר - נתניה רח' ברקת 4 טל. 053-347970.

סופשבוע

ו' בחשון, תשמ"ח 30.10.1987

This Magazine is a Supplement to Maariv International Edition

עורך: צבי לביא
עריכה: דניאלה בוקשטין, אורית הראל
עורך גרפי: יורם נאמן
מעצבת: יעל תורן
גרפיקה: נטע גרינשפן
מודעות: אורי דגן

כשחמוני בית ישראל עשו בשבוע שעבר את יציאת מצרים שלהם, יצאו עמוס לבב ושמואל רחמני בכוון ההפוך, לסיני וקהיר. אגב כך למדו פרק בארגון מאולתר וחסכוני של טיול למצרים שלא בתיזוך משרד נסיעות. אם, למשל, מוותרים על הנסיעה בקו הישיר של "אגד" מתל־אביב לקהיר, ומפצלים את המסע לשני קטעים, חוסכים זמן ועצבים. נסיעה באוטובוס בקו הישיר תל־אביב קהיר זו עיסקת חבילה, הרכב לא עוזב את מסוף הגבול המצרי עד שנבדק אחרון הנוסעים. אם הוא מלא – זה סיפור לשעות. המצרים עובדים בקצב גמל. אפילו ימתינו לתורם עשרות אוטובוסים, כפי שהיה בשבוע סוכות. זוג מטיילים או שני זוגות, שבאים לבדם לרפיח בתחבורת גלשהי כדי לקחת משם מונית לקהיר, מסיימים את הליכי ביקורת הגבול בתוך דקות. אולי זו דרכם של המצרים לעודד את השימוש בתחבורה שלהם. מעבר לנקודת הגבול ברפיח שולט היגיון אחר. מוטב להכין זאת, גם אם לא תמיד קל להשלים.

לבב ורחמני למדו את השעור הזה בתורת ההיגיון, בתחנה הראשונה בסיורם. רשמיהם בכתבה הפותחת את המוסף. קבלת פנים לאורח מישראל שונה בשתי גדות התעלה. מערבית לסואץ – פנים מאירות. בצפון סיני – פנים חשדניות. זה מתחיל בשלטים המוצבים בדרך לתעלה: "זרים אינם רשאים לעזוב את הכביש הראשי". הצוות שלנו סטה מהכביש ונכנס לאל־עריש. לאחר שהחלו לראיין פקידי מימשל פה ושם, מצאו עצמם במטה שרותי הבטחון. מעצר לצורך חקירה עם הרבה רגעים של חוסר ודאות מביך. לא נורא, אבל לא נעים. רשמית אסרו עליהם לראיין פקידים. מעשית, הפכו אותם למצורעים. כפר קטן אל־עריש. עם שרות הבטחון, וכל מי ששמו עליו עין, מוטב לשמור מרחק. גם שם. השב"כ המצרי לא יודע תוכמות. קשה להכנס לראש שלהם. עובדה, התרימו מהישראלים את תומר התעסולה הרשמי שקיבלו במימשל האזרחי. החוברות שמהללות ומשבחות את מפעלו של מובאראך לפיתוח ושיגשוג העיירה.

יש רגישות באל־עריש לחיכוך החוזר עם הישראלים. דובר המימשל האזרחי השווה בין נחשלות המקום תחת הכיבוש הישראלי לעומת הפיתוח המצרי המואץ לאחר הנסיגה. ואולי זה מה שהקפיץ את "האח הגדול" לסתום את פיו. האם מפני שלא יפה להקניט אורח נחיטוס בפצעיו? מצד שני, מי מכפר על אי־נעימות באי־נעימות? אפשר היה להפטר מהצוות בחיוך, בלי חשדנות וחקירה מביכה. כך או אחרת – בבואכם לאל־עריש אל תחפשו שם שני דברים: היגיון מוכר וחלון ראווה לשלום חם.

צ. לביא

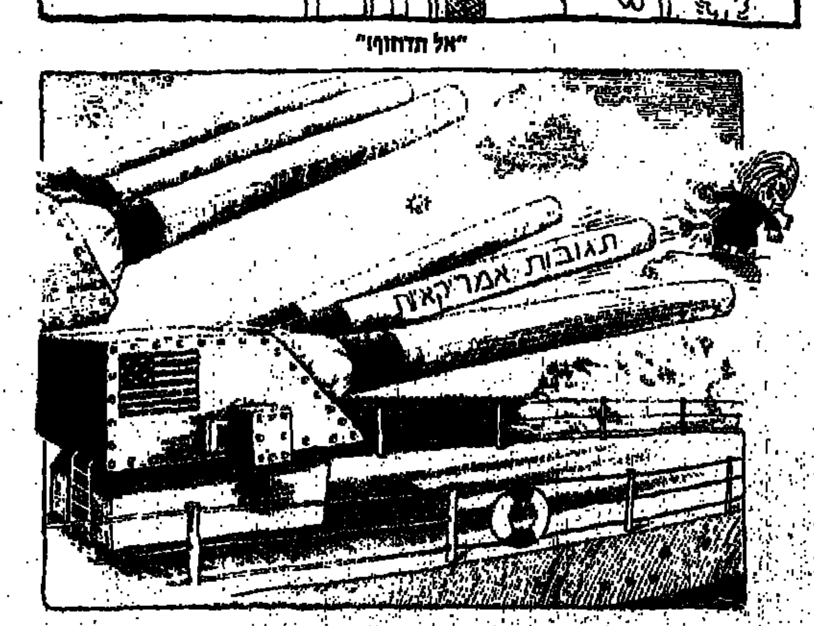
נושא: בועז תורג'מן בסרט החדש "הערבים". כתבה בעמ' 18–21.

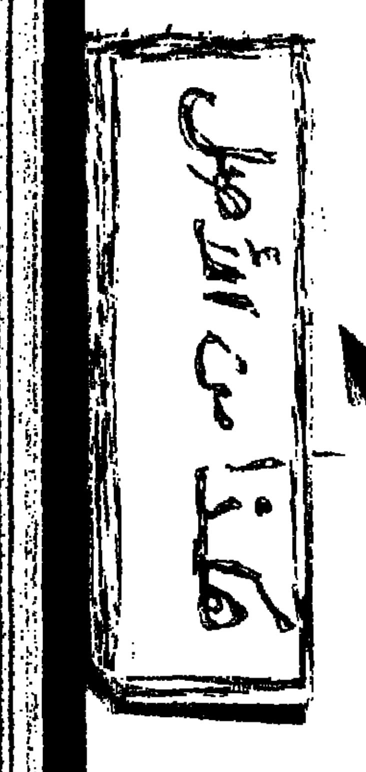
6 אל עריש. אחרי פלישת הארבה מאת עמוס לבב
11 של מי אתה ילד? מאת סמדר בת־אדם
14 שוחד לגויים מאת אבי מורגנשטרן
16 על יד הנועל־נפש מאת יאיר לפיד ואבי מורגנשטרן
23 קווים לדמותו מאת יהונתן גפן
24 צייד המרגלים. איפה "האדם החמישי" מאת אמנון אברמוביץ'
27 קופץ אחד רחוק מדי מאת אלכס דורון
31 טיול "סופשבוע", בעקבות החלמוניות מאת גילי פרידלנדר
32 יפה מהתמונות מאת עידית שחורי
36 שטח פרטי, זאב מאת נורית ברצקי
38 רוחות בראש העין מאת גדעון מרון
46 מספר חזק מאת יצחק בן־חורין
49 לאכול בחוץ מאת מאו"ל
50 וורקאצ'ה. זכרו את השם מאת יהודית חנוך
53 שימודים מאת מאיר עוזיאל
54 הורוסקופ
55 פנטהאוז מאת יגאל לב
60 "מעריב" לפני 35 שנה בעריכת גבריאל שטרסמן

רענן לוריא

"אל תדחוף!"

רבבות הישראלים שפשטו על מצרים כנחילי ארבה, פסחו על אל־עריש. יש סיבה. זרים לא רצויים שם. צוות "מעריב", שסטה מהנתיב ונכנס לעיירה ללא תאום מוקדם, נעצר לחקירה במטה שרותי הבטחון. כמה שעות של אי־נעימות. לא בדיוק חלון ראווה לשלום חם.

מאת עמוס לבב
צילומים: שמואל רחמני

אל־עריש
אחרי כלישת הארבה

סמיר, הנהג, על רקע הווילות של אל־עריש

מוסטפה בכיר, דובר המושל, במשרדו באל־עריש. הוא חזר לעיר "אחרי השחרור"

ארבעים אלף ישראלים עברו באל־עריש בחדשים האחרונים, עשרים אלף בחג הסוכות. הם לא התעכבו, כי אם חשו־אצו לקהיר, לפירמידות ולשוק. הם יכלו רק להתרשם בחלפם ברחובה הראשי של העיר, כי הפיתוח שם הוא מדהים. מבעד לחלון האוטובוס הם יכלו לראות עשרות וילות שניבנו ונבנות לאורך חוף הדקלים היפהפה, שני בתי מלון מפוארים ועוד כמה עממיים יותר, והמון שיכונים חדשים שאיכות בנייתם כנראה שאיננה מן המשובחות, ויעידו על כך כתמי הרטיבות המתרחבים ליד צינורות המים והמרזבים.

ביום האחרון של חג הסוכות הגיעו למסוף הגבול של רפיח 180 אוטובוסים, בזה אחר זה. 9,000 ישראלים לבושים במעילי עור (50 דולר בקהיר) לא הרשימו במיוחד את הפקידים המצרים, שהמשיכו לעבוד בקצב שלהם. גם ביום רגיל אתה עלול להתקע בצד המצרי של מעבר הגבול אפילו שמונה שעות. בתום שעות ארוכות של המתנה נמסר להם כי לא יוכלו לעבור באותו יום, והם הוזמנו לנסות את מזלם למחרת. האוטובוסים המצרים הובילו אותם למלון יפהפה על חוף־הים, "אגוט אוברוי" שמו. זוג אורחים מצרים יכולים להתאכסן שם תמורת 60 לירות מצריות ללילה (כערך 30 דולר), אורחים מחו"ל חייבים לשלם במטבע זר, וזה עולה להם פי שניים. בכמה מלונות קיים לוקחים כסף זר. בשוק ובחנויות הסיפור הזה כמעט נגמר. הנשיא מובארך הכריז באחרונה מלחמת חרמה בשוק השחור, הכניס ללא משפט כמה סוחרים למלא לחשפה כלתי מוגבלת (הוא השתמש בתקנות לשעת חרום שקודמו, סאדאת, עוד הספיק להתקין), והשוק השחור ספג נוקאאוט.

מלון "אוברוי" הוא מלון גדול, בן שתי קומות, המשתרע על־פני שטח נרחב. יש שם שתי בריכות שחיה וחוף־ים ענקי־להפליא. מגיעים לשם תיירים עשירים מארצות ערב ומנסיכויות הנפט, ואזרחים מצריים שהפרוטה מצויה בכיסם. תיירים ישראליים יכולים להרשיץ שם יומי של נופש, בזיל הזול, אבל הם לא מגיעים. דומה שהם פשוט לא רצויים שם. שלטים לאורך הדרך המוצה את המדבר בואך לתעלת סואץ, מזהירים בשלטים באנגלית ובצרפתית: "זרים אינם רשאים לעזוב את הכביש הראשי". כנראה שזה חל גם על אל־עריש.

שכרנו חדר ב"אוברוי" ובבוקר התקשרנו למוסטפה בכיר, דובר המושל של אל־עריש. באנו ללא הודעה מוקדמת וללא תאום, בדרכנו לקהיר, וכאן כנראה חטאנו הצרות.

מוסטפה בכיר קיבל אותנו בסבר פנים יפות, כיאה לכל דובר מקצועי. בחדרו ישבו עוד כמה פקידי ממשל, עם פנים חתומות. בנוסף לתפקידו הרשמי, מר בכיר הינו עורך המקומון של אל־עריש, וגם צייר מחונן.

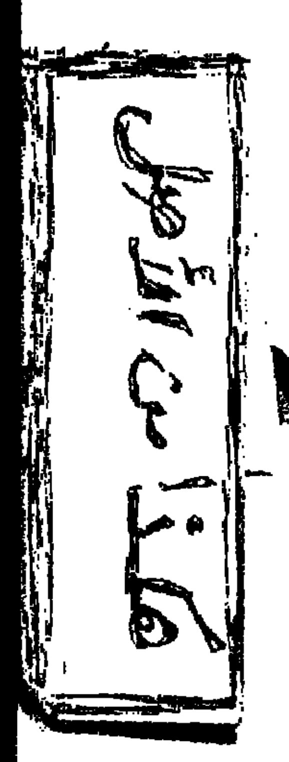
מתברר כי רובם המכריע של פקידי הממשל באו לאל־עריש אחרי הסכם השלום. קל לזהותם בעיר. הם מסתובבים בחליפות ספארי קלות־בהירות, ועל פניהם ארשת ארנות. אחר־כך יתברר לנו שהם מרוויחים לא יותר ממאה לירות מצריות בחודש (כחמישים דולר) ובשעות אחר־הצהריים עושים חאלטורות, אפילו כנהגי מוניות, אבל כשעות העבודה חשרה כירותם.

מוסטפה בכיר חזר לאל־עריש "אחרי השחרור", בלשונו. "כאשר הישראלים הגיעו עם הטנקים, הם עקרו 60 אחוז מתושבי צפון־סיני אל הדלתא של הנילוס", הוא אומר. לידו יושב פקיד, גם הוא בחליפת ספארי בהירה, המציג עצמו רק בשמו הפרטי. אומר, הוא אחראי על הפיתוח של האיזור, ומספר על עבודתו בגאווה, כמעט בהתרסה. "היום חיים כאן 175 אלף איש", הוא אומר. "כשאתם הייתם באיזור, היו כאן פחות מ־100 אלף. אז היה פה רק בית־ספר אחד. אנחנו בנינו 229 בתי־ספר, כן", הוא חוזר על המספר, "229 בתי ספר. כאשר אתם הייתם כאן נעצרה ההתפתחות, אנשים נסעו לעבוד אצלכם, וכאל־עריש לא נעשה דבר. לא היתה שום בניה", הוא אומר כפנים התומות, ומעיף מבט מבעד לחלון, לעבר "שכונת השלום" החדשה. זהו שמה. שיכון מודרני גדול שנועד לפקידי־ממשלה, עם אלף יחידות דיור. כלומר, לפחות אלף פקידי ממשל חדשים הגיעו לאל־עריש מאז "פרץ השלום".

במשרדו הגדול של מוסטפה בכיר ניתנת תשובה חלקית לשאלה מה עושים כל־כך הרבה פקידים בצפון־סיני. בחדר יושבים ארבעה אנשים באופן קבוע. מהקיר ניבטת בהם תמונה גדולה של הנשיא מובארך. אדם אחד מקבל מהם הזמנות. אדם אחר נכנס כעבור זמן קצר עם השתיה, ושלישי חולץ עבורם את הפקקים. שני העיתונאים מישראל, שהגיעו סתם כך, ללא תאום מוקדם, מעוררים ענין. תיכף יתברר שגם חשדנות. הרבה חשדנות.

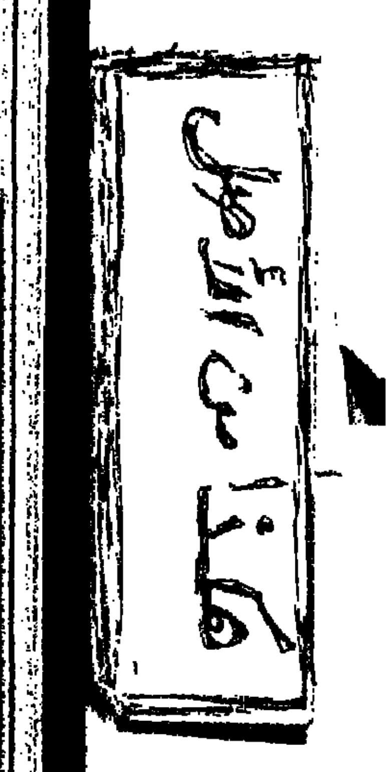
"ב־1981 סייר גנראל שרון באל־עריש", מספר מוסטפה בכיר. "גם הוא נדהם לראות ההתפתחות העצומה". מחלון החדר נשקף בנין השק"ם הישן. היום זה מחסן של האו"ם. בנין הממשל עצמו מפואר מאד, חדש־חדש. בלילה הוא מוצף כאור יקרות.

(המשך בעמוד הבא)

"אתה ואני רק בני אדם. הממשלות הן המחליטות. שם יש ראש גדול. לא כועסים, נכון?"

(המשך מהעמוד הקודם)

מוסטפה בכיר עזב את אל־עריש ארבעה חודשים לאחר הכיבוש הישראלי. ארבעת ילדיו נולדו בקהיר. כשחזר בעקבות השלום, לא מצא את ביתו. "הבה נדבר על השלום, ונשכח את העבר", הוא מציע. "חלאס. נפתח דף חדש. עכשיו יש כאן תחושת שלום, המלחמה רחוקה, אתה רואה רק הישגים והתפתחות, חינוך ותרבות, שגשוג. אל־עריש היא עיר שוחרת שלום", הוא אומר. "אני מקווה שאכן תהיה ועידה בינלאומית לשלום, ויהיה יותר שלום באיזור. אל־עריש היא דוגמא לשגשוג שהשלום יכול להביא".

אנחנו מספרים לו שפגשנו קודם גנן שעובד בחברה ערבית המספקת שירותים לכוח הרב־לאומי בסיני. יש לו שמונה ילדים, והוא מרויח 100 לירות מצריות בחודש (כ־50 דולר). בישראל עבר בסכין, גם כן כגנן, והרויח 500 דולר בחודש. רק עשירי אל־עריש מרויחים סכום כזה.

מוסטפה בכיר מכחיש. "אין זה נכון", הוא אומר. "רבים מרויחים היטב. החקלאים, למשל, מקבלים רק ממלונים 12 אלף לירות מצריות בשנה (כ־6,000 דולר). אני אשאל אותך: כמה בניינים נבנו כאן בעת הכיבוש הישראלי? כל הפרוייקטים שאתה רואה סביבך, בוצעו אחרי פרוץ השלום".

מר בכיר נותן לנו כמה חוברות המפרטות את כל הפרוייקטים הללו. מאוחר יותר יחרימו אותן מאיתנו. הוא מספיק לספר על מפעל המים החדש שהושלם רק לפני חודשיים, פרוייקט ענק של הבאת מים בצינור מן הנילוס; על עמודי החשמל שכבר הוצבו ויחברו בעתיד את אל־עריש לתחנת־הכוח בקהיר; ואז נכנס לחדר איש גבוה בחליפת ספארי כחולה, ופניו זועפות.

בחדר משתררת דממה.

"סקיוריטי", אומר האיש את מילת הקסם.

תוך דקות נכנסים לחדר אנשים נוספים. אחד מציג עצמו כאיש לשכת העיתונות הממשלתית. אחר בא סתם לתרגם.

"אינך יכול לשוחח כאן עם איש עד שתקבל אישור מן הממונה עלי", אומר האיש מלשכת העיתונות, אוחז בידיו את התעודות שמסרנו בכניסה לבית המשל.

השיחה נקטעת וכולנו נוסעים לממונה על הבטחון במחוז אל־עריש. המונית על חשבוננו.

מגיעים לבנין בן שלוש קומות במרכז העיר. העל הכניסה שומר זקיף חמוש. נכנסים לחדר קטן עם כמה כסאות. איש בחליפת ספארי לבנה רושם את הפרטים.

"הדרכונים במלון", אנחנו אומרים לו.

האיש מלשכת העיתונות נעלם, ועימו המתרגם נמוך הקומה.

יושבים עשר דקות בדממה. מדי פעם נכנסים לחדר אנשים, נרשמים ומתיישבים. הפקיד רושם משהו על פתקים קטנים. צעיר במדים מגיע מדי פעם, נוטל את אחד הממתינים, ושוב המתנה בדממה לא נעימה.

מגיע תורנו. אנחנו מובלים לחדר חסר הדר, ופוגשים שם את שני החברים שהביאו אותנו לשם.

"בוקר טוב", אנחנו אומרים בנימוס, באנגלית.

"אין כאן בוקר טוב", פולט אחד היושב ליד השולחן. "כאן מדברים רק ערבית. מה שמך"? הוא שואל את הצלם בערבית וזה משיב.

"אהה, אתם מדברים ערבית", חוגג האיש את נצחונו.

"לא", אומר הצלם. "אני יודע רק כמה מילים בערבית".

הוא מתבקש לפרט, והשיחה נמשכת מאותו רגע בערבית, כשהאיש מלשכת העיתונות מתרגם.

נפתחת חקירה: "מי אתם? מאין אתם? מהי מטרת ביקורכם? לאן מועדות פניכם? עם מי תיפגשו בקהיר? היכן תתאכסנו שם?"

הסגנון בוטה. האיש רושם כל מלה. אחרי רבע שעה אנחנו שוב מובלים החוצה, אל חדר ההמתנה, הפעם בידי צעיר אחר הלובש מדים. החלוקה ברורה. צעיר אחד מכניס את האנשים, אחר מוציא אותם.

בחדר ההמתנה אותה דממה מעיקה. מיטה צבאית בת שלוש רגלים שעונה על שתי אבנים, מכוסה בשמיכה צבאית. חמישה כסאות, צעיר במדים והאיש בחליפת הספארי הלבנה, הרושם כל העת ביומנו.

עוד עשר דקות חולפות, ואנו שוב מובלים פנימה. עוד שאלות קצרות ותשובות קצרות. שוב חדר ההמתנה. הצלם אומר בשקט שהוא חושב שראה את החוקר יוצא מהחצר במכונית פולקסוואגן. הפעם ההמתנה ארוכה יותר. שוב מגיע הצעיר המכניס. הפעם מנחים הדרכונים שלנו על שולחן החוקר. הוא עדיין לא מנומס. אך יותר קורקטי. רושם שעה ארוכה בביירותיו, ואז פולט הוראות בערבית, מכוון עיניו ישר אלינו. האיש מלשכת העיתונות שותק. אנחנו מבקשים תרגום.

"אסור לכם לראיין שום איש ממשל באל־עריש", הוא מסביר.

"ואנשים מהחוץ?" אנחנו מקשים.

"אין בעיות", הוא אומר.

המונית ממתינה בחוץ. האיש השני נוסע איתנו למלון. אנחנו משלמים. במלון כל המבטים מופנים אלינו. הביקור של אנשי הבטחון שבאו לקחת את הדרכונים שלנו עשה כנפיים. רגע לא נעים. אנחנו מבקשים לדבר עם מנהל המלון. "אין בעיות", אומרים לנו. יושבים וממתינים. הוא חולף על פנינו, נכנס לחדרו ואז פקיד מזמין אותנו פנימה.

המנהל מנומס מאד. מוציא כרטיס ביקור. כאמל טביב פהמי שמו. אנחנו מבקשים לראיין אותו על התפתחות התיירות בעירו. הוא מבקש זמן לחשוב.

אחרי חמש שעות הוא נותן תשובה: "הם אמרו, וחזרו והדגישו, שאסור לכם לדבר עם איש באל־עריש. לא עם אנשי ממשל ולא עם אורחים, עם אף אחד אסור לכם לדבר".

בידינו נשארה רק חוברת של משרד התיירות של צפון־סיני. את כל שאר החוברות הרשמיות המפרטות בגאווה את הפרוייקטים שבוצעו, את תכנית החומש שרק הושלמה ואת זו הבאה אחריה – כולן הותרו במטה שרותי הבטחון. מהחוברת היתומה שנותרה ניתן ללמוד כי באל־עריש יש היום 14 בתי־מלון, שדה תעופה לטיסות פנים, בית־חולים גדול, שישה בנקים, כל משרדי הממשלה ותשע תחנות משטרה. בכל איזור צפון סיני (31 אלף קילומטרים רבועים) ישנם שנים חופי רחצה מסוררים, המשתרעים לאורך 220 קילומטרים. בשולי החוברת ישנה אזהרה: "מנע נכבד! אנא, גש מיד עם בואך לצפון־סיני אל משרד התומנות הרשמי והזמן מקומות בחופים ובבתי־המלון. אם תעסוק עם סוכנים בלתי מורשים העובדים כאן באופן בלתי־חוקי, אין הממשלה אחראית לכך. אנו כאן כדי לתת לך שרות מעולה חול. אתה יכול לעזור לנו בכך".

באל־עריש המוניות הן מסוג "מרצדס". במצרים אין מוניות מסוג "מרצדס". רק בצפון־סיני תמצא אותן, הישנות, המרוטות והדפוקות כנראה נשארו שם עוד מימי השלטון הישראלי. אך מהיכן הגיעו החדישות יותר? על חלקן עדיין ניתן לראות את הסימנים הישראלים, כמו ארבעה חורים ליד החלון זכר לשלט הקטן המפרט את שם הנהג הישראלי וכתובתו. עכשיו יש בעיה של חלקי חילוף. מאין [illegible]

(המשך בעמוד [illegible])

"הבה נדבר על השלום ונשכח את העבר. חלאס. נפתח דף חדש. עכשיו יש כאן תחושת שלום, המלחמה רחוקה, אתה רואה רק הישגים והתפתחות, חינוך ותרבות, שגשוג, אל־עריש היא עיר שוחרת שלום. אני מקווה שאכן תהיה ועידה בינלאומית ויהיה יותר שלום באיזור"

תמונה מאז: גבי, בן שש וחצי, מחפש בית – שמות בדויים, כותרות בעיתונים

"פתאום מעניקים לך אהבה, חיבה, חום. אבל אתה חושש. אתה מבין שזה "גמר" — עוד גן־עדן. ילד בן שש, עם העבר של מוסד ואנשים שלוקחים אותך, מבטיחים ומחזירים אותך אחרי כמה שבועות"

של מי אתה ילד?

קיץ 1975, מודעה בעתון. מי רוצה ילד מקסים. מחפשים בית לגבי, ילד נטוש מיום לידתו, עם מום בכליות. תמר ויחיאל ברס לקחו אותו הביתה. העובדת הסוציאלית אמרה שלא כדאי. יחד עברו ניתוחים, כמעט נגעו במוות. סתיו 1987, גבי חייל בצה"ל. אימץ את עצמו למשפחה. את הביורוקרטיה והמחלות ניצחה האהבה. חשיפה.

מאת סמדר בת־אדם

כותרת בעיתון: "מי רוצה ילד מקסים"? כמו מיכרז, אבל בלי הצעות מחיר. כל הקודם זוכה. בלוחות המוכרים/קונים, רצות המודעות במשך חודש תמים. עד שמשהו יקרה. עד שמישהו ישים לב ויענה. דירה נפלאה, מכונית יד ראשונה, ומי רוצה ילד מקסים?

כמעט סכות, בבית משפחת ברס. שכונת בית־הכרם, ירושלים. תמר, גבוהה, יש פוה, אסוף, אחות במקצועה בקופת־חולים "מכבי". לפני כמה שבועות שברה יד ועכשיו עדיין מתקשה למזוג את הקפה. מה שקורן ממנה זה בעיקר הנחישות של אין דבר העומד בפני הרצון". לא, תודה. היא לא זקוקה לעזרתי. צריך לאמן את היד. לחזור לתפקד. היא תמזוג את הקפה לבדה, אפילו שכואב. אחרי שעה של שיחה מישהו פותח את הדלת. נכנס איש צעיר במדים: "שלום, אני גבי, ואני הבן של האשה הנפלאה הזו". הוא מניח עליה את שתי ידיו. כמה בנים היו מציגים עצמם כך?

קיץ 1975

בעיתון של אמצע יוני היה כתוב, "דויד מחפש בית". דויד, שם בדוי. ילד בן שש וחצי הסובל ממום נדיר במערכת השתן והשלפוחית, מום מלידה המאלץ אותו להזדקק לעזרת אחרים. הוריו נטשו אותו בבית היולדות, בגלל המום, כשהיה תינוק בן שנה. למרות גילו הצעיר ידע שהוא שונה מילדים אחרים, אולם למד לחיות עם זה. הוא גם מרבה לדבר על הניתוח שהוא עתיד לעבור בארה"ב. ניתוח שיאפשר לו עצמאות עצמאי בטיפול בצרכיו. המעוניינים לשמש משפחה אומנת לדויד, או מאמצים, יכולים לפנות אל יוסה שכטר בויצו. סוף ציטוט.

היו פניות. תמיד יש מי שמתקשרות, כאלה עושות לו דברים, אבל לא היתה משפחה שתאסוף אותו, הלכו לדרכן.

תמר ברס: "זה היה ביום חמישי, אולי בשתים־עשרה בלילה. אמרו שיש ילד בן שש וחצי, שצריך לעזוב את המוסד. אין מקום בשבילו באף מקום. אם לא תהיה משפחה שתאסוף אותו, הוא יצטרך ללכת למוסד למפגרים. היה קשה לי להרדם כי לא הספקתי לרשום איפה הוא. בבוקר קמתי ועוד חשבתי על המקרה".

בסתיו 1987, יתקיים מיני־זיכוח אם נאמר או לא נאמר משהו בכיוון של פיגור.

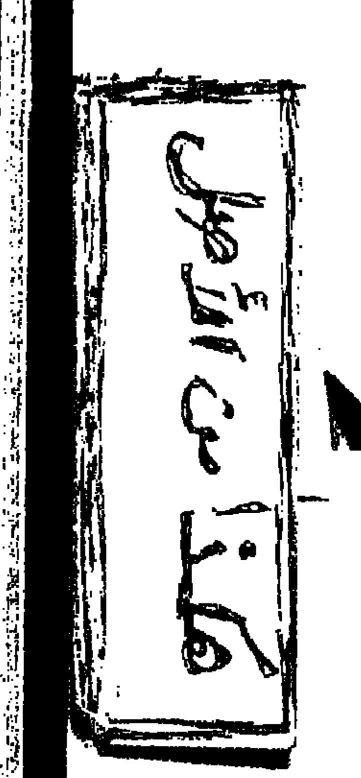
יוסה שכטר מויצו: "פיגור? בשום אופן לא. הוא היה ילד יוצא דופן. מיוחד. אנחנו חיפשנו לו מקום. במוסד שלנו החזיקו ילדים רק עד גיל שש והוא כבר היה במעט שנה מעבר לגיל. היינו חייבים למצוא לו מקום חלופי והיתה בעיה. היה לו מום שעשה אותו חריג, אבל בשום אופן לא פיגור".

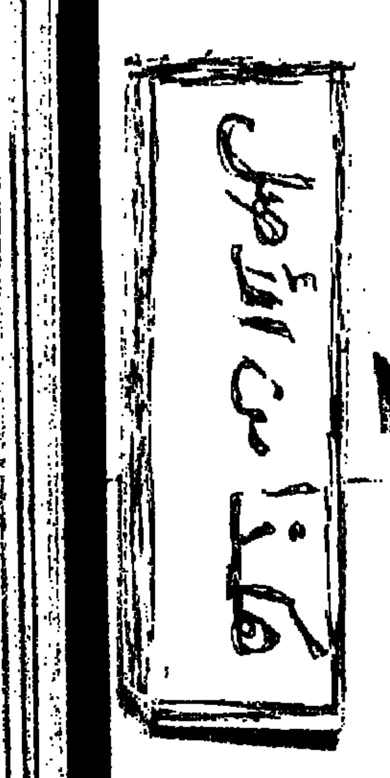
אלישבע שלין, מרכזת משפחות אומנה, מטעם הפרות לילד ולנוער: "היה מדובר בעצם בפיגור סביבתי, התנהגויות שמאפיינות ילדים שגדלים במוסדות. שהופכות לטבע שני. ילדים שיושבים ומתנדנדים, כמו בתפילה. ילדים שדופקים את הראש בקיר, פה פתוח, הבעה אחרת על הפנים. ילדים שבשום אופן לא נמצאים ברמה של הגיל שלהם. אין להם את הגירויים שכל ילד מקבל מהבית. תמיד כולנו מקווים שאם ימצא בית, הדברים הללו יעלמו. בדיעבד, זה לא כל כך חשוב מה חשבנו אז. סך הכל ברצו עשו עבודה נפלאה. באמת ראגו לו. מי יודע איך הוא היה מתפקד אילולא היו מוצאים לו בית?"

באוגוסט 1975, עוד הוסיפו לחפש בית לילד, תחת הכותרת "מי רוצה ילד מקסים?" נתנו לו הפעם שם אחר: "רגב אינו יודע עדיין כי בשל מום קטן זה, יהיה עליו לסבול במשך כל חייו, אם לא ימצאו אותו אנשים רבי סבלנות אשר יציעו לו מעון, ובעיקר אהבה".

תמר ברס: "שבועיים אחרי תכנית הרדיו הופיעה תמונה שלו בעיתון. שלוש פוזות. אני עוד רואה את זה מול העיניים. צלצלתי. אמרו לי: יש הרבה פונים. תטלפני בעוד יומיים. שלושה שלפנתי כעבור יומיים. אמרו לי: "בואי מהר". נסענו. אני לא עובדת בימי שלישי אחר הצהריים. כשהגענו, אמרה לי העובדת הסוציאלית: על כך, הרבה אנשים רצו לקחת אותו בערב והחזירו כאילו לפנות בוקר, אתם לא יכולים לקחת אותו עכשיו כי הוא מטופל. אם את רוצה

(המשך בעמוד הבא)

תמר, יחיאל וגבי כרס: "להאמין בכוחה של האהבה"

"פתאום אמרת, 'אני מרגיש כמו נסיך. אני יכול לתת לך נשיקה ולהגיד לילה טוב אמא'"

(המשך מהעמוד הקודם)

לראות אותו, אני אקח אתכם. אמרתי שלא. שאנחנו מעדיפים להסתובב לבד שם במוסד. את גבי (שמו האמיתי של הילד), הכרתי מיד לפי התמונה. הוא התבונן בעיקר ביחיאל. הלכנו". יחיאל, בעלה של תמר, הוא אחד המנהלים של הגן הבוטני של האוניברסיטה העברית.

גבי: "אני זוכר טוב מאד את הפעם הראשונה שראיתי את אבא שלי ואמא שלי, ואני מתכוון להורי היום. אמרתי לחבר, 'הנה, בא סימנטוב מהטלוויזיה'. הוא הזכיר לי את סימנטוב. התחלנו, שני קטנים, להתרוצץ סביבם. היתה שם אחות אחת בשם ראלי. היא קראה לי להיכרות. שמחתי. הלכתי, ישבתי, הסתכלתי. האמת שפחדתי. היו שלושה נסיונות קודמים לפני הפעם הזאת, עם אלה שצריכים להיות ההורים שלי. היו משפחות שרצו לראות איך זה אתי. לקחו אותי לבית והחזירו בערב. אני לא ממש זוכר. היה פחד. יותר נכון, היתה הראות שזה יגמר. כמו סיפור. כמו 'עליסה בארץ הפלאות'. בסוף היום חוזרים למוסד".

תמר: "אחרי כמה ימים הם התקשרו. כשהגענו, הוא כבר חיכה לנו. העובדת הסוציאלית שדיברה איתנו אמרה 'תראי, לא כדאי לך לקחת אותו. את יודעת שגם אחרים ניסו. בהתחלה מתלהבים. אחר־כך הוא יסבול שלא רוצים אותו'. אמנם את אחות, אבל אני לא חושבת שכדאי". אמרתי לה שמה שהיא חושבת זה לא כל כך חשוב. אם הוא רוצה לבוא, אפילו חודש אחד אתי יעשה לו טוב. לא רציתי להתחייב על כל החיים. הגברת היא עוד ניסתה להתווכח אתי. הזכירה שיש לו מום, שהוא צפוי להרבה ניתוחים. שלויצו הוא הגיע ישר מבית היולדות. אבל אנחנו את ההחלטה שלנו עשינו. דיברנו גם עם מאיר, הבן היחיד שלנו עד גבי, שאז בדיוק הלך לצבא. הוא רק שאל אותי אם אני לא חושבת שיהיה לי קשה. מעבר לזה הוא לקח את העניין איתנו. שותף מלא".

גבי: "אני יודע שהגעתי למוסד בן כמה ימים, אבל הזיכרון שלי הוא בערך מגיל ארבע. קודם כל — שמונה מיטות בחדר. המון ילדים מסביב. יש לי זיכרון אחד חזק של סדינים שחורים. זה בטח ממלחמת יום־כיפור. היה פחד. היה רצון להבין, אבל לא היה מי שיסביר. אמרו לנו 'אתם אל תדאגו'. אבל במוסד יש את ההרגשה הזו שאתה לא שייך לאף אחד. מטפלות מספרות סיפור ואחר כך מחליפות משמרת. דואגים שתתלבש, תחליף, תאכל. אין שייכות. דואגים לך כי צריך. זה הדבר היחיד שאני הכרתי וזה נראה לי מובן מאליו. אני זוכר את עצמי עם הידיעה ששיקול הדעת היחיד לגבי גורלי הוא שלי. לאף אחד לא איכפת מה בעצם את עושה.

"אני מנסה לשחזר את התקופה הראשונה שלי כאן, אצל משפחת כרס. הגעתי עם סוודר ענק ומכנסיים ענקיים מהמוסד, והיה כאן כלב שקפץ עלי ואני נבהלתי. אחר־כך אני זוכר חדר לבד ומיטה טובה, ואני עומד ומסתכל סביב. לא האמנתי שזה קורה. אחר כך התחלתי להבין שזה הולך להיות בית קבוע. הרגשות היו מעורבים. מעניקים לך אהבה. טיפול. כל כך הרבה טיפול. ואתה משתדל להחזיר כמה שיכול, אבל אותו חשש, אותו ספק שזה ייגמר. סך־הכל ילד בן שבע, עם נסיון של מוסד ונסיון של אנשים שלוקחים אותך, מבטיחים לך ומחזירים אותך אחרי כמה שעות. אתה לא נותן אמון באף כנראה שאתה רואה.

"פתאום אתה נמצא בבית. יש לך דברים פרטיים. אתה שומע מסביבך משפטים כאלה, שאוהבים אותך". שומע ולא מבין. כמה זה יכול להיות נכון? כמה כבר הם מכירים אותי? בשביל לאהוב? ואולי אומרים רק בשביל להגיד? כמו בן־אדם שאומר לך 'יהיה טוב' ואתה יודע שלא. זה הפחד היחיד שליווה אותי כל התקופה. מניתוחים ומכאבים אף פעם לא פחדתי, גם לא מהמוות. ואני הייתי קרוב. כמה שהייתי קרוב!!! למעשה, בגיל שבע־שמונה, הרופאים צפו את הסוף מבחינה רפואית. לא נתנו לי עתיד. הייתי מועמד למוסד גרוע יותר. את זה אני זוכר בפירוש. הם היו הסיכוי היחיד שלי לחיים. הם, זה אומר כמובן גם מאיר, אחי הגדול. שלושת האנשים החשובים בחיי. כשביקשתי לקרוא להם אבא ואמא, התשובה בלי לחשוב היתה 'כן'".

תמר: "אתה זוכר, גבי, איך במשך השבועיים הראשונים אתה קראת לי 'ד"ר מינטש' וליחיאל 'ד"ר לוין'? אלו היו שמות של רופאים. אמרתי: קוראים לי תמר ואתה אמרת, 'ככה אני אוהב'. לילה אחד קראתי לך סיפור, ופתאום, בלי קשר, אתה אומר: 'אני מרגיש כמו נסיך', ואחר־כך אמרת: 'אני יכול לתת לך נשיקה ולהגיד לילה טוב אמא? אני יצאתי מהחדר, ויחיאל שאל: למה את בוכה? להגיד 'אבא' לקח לגבי קצת שבועיים בערך, אחר־כך זה נהיה לו טבעי".

"מצד שני, אף בית־ספר לא רצה לקבל אותו. היתה לו הליכה כזו, נוראה. הוא לא היה נראה טוב במובן הזה. שנת הלימודים כבר נפתחה ואני הייתי בלחץ. הלכתי למנהל של 'אלין', שהוא חבר שלנו. היה ויכוח קשה. בסוף הוא הסכים להפגיש אותי עם פרופסור שילר האורולוג, ופרופסור רובין האורתופד. הם הסכימו לקבל את הילד למסגרת הזאת. יום אחד הקדמתי להגיע בגלל אירוע משפחתי. היתה שעת לימודים, אבל ראיתי אותו מתרוצץ בחוץ, מסיע עגלות של נכים. התפלאתי. הוא אמר שזה מה שהוא עושה כאן, במקום הזה. לוקח נכים ממקום למקום. שליח. התחלתי להפעיל את כל הקשרים שהיו לי במשרד החינוך. מר תידקין, מנהל בית־הספר הסמוך לבית, הסכים לקבלו אבל מהר מאד חזר בו, בגלל ניתוח שגבי היה צריך עוד לעבור, ולשכב אחר־כך חצי שנה בגבס. איימתי: אם לא יקבלו את גבי, אני מחזירה. אף־על־פי שאני מאד רציתי אותו, כמובן. אבל אם הרשויות לא נוקפות אצבע, אז גם אני לא. הלחץ הזה עזר".

גבי: "אז לא יכולתי להבין שב'אלין' הם פשוט מנצלים אותי. בבית, הייתי עומד במרפסת של המטבח, משקיף על החצר של בית־הספר הסמוך. אמא היתה שואלת: 'על מה אתה מסתכל?' הייתי עונה: 'על הילדים. גם אני אוכל להיות פעם כמוהם?' בשבילי זו היתה שאלה רטורית. הייתי בטוח שלא".

תמר: "בכתה ב' הוא כבר למד שם. בבית־הספר הרגיל. אין שנה שלא עבר בה איזה ניתוח, לפעמים גם שני ניתוחים, אבל אף פעם לא נשאר כתה. ולא שפינקו אותו בבית־הספר. הוא עבר קשה. היה לו רצון להוכיח את עצמו. לא תמיד הלכו לקראתו. פעם הוא היה צריך להכין עבודה על הפאודליזם. זה היה לפני ניתוח והוא ביקש מהמורה להגיש את העבודה לפני הזמן. לא אחרי הזמן אלא לפני. אבל היא אמרה: 'אני אגיד לך מתי להביא', ואחר־כך הכשילה אותו כי לא הביא את העבודה בזמן. כמובן שהתערבתי. מה היא עשתה? — נתנה לו עבודה נוספת, קשה יותר".

> **"חשבתי על הכל מראש. אם גבי היה מת הייתי מתאבדת. אפילו לרגע לא עלתה המחשבה למה הייתי צריכה את זה. החיים לא היו יכולים בלעדיו".**

גבי: "בכל זאת, אני חושב שהייתי תלמיד עם קצת פריווילגיות. הגעתי לשם במצב רפואי קשה. מה זה קשה? שואף לאפס. הרים של בעיות. אם את רואה אותי היום ככה, בריא, מאושר, זה בזכות המשפחה הזאת. זה גם צריך לתת לך תשובה למה בכלל הסכמתי להתראיין ולפרסם את הסיפור שלי. אני רוצה שידעו, שכל העולם ידע איזה אנשים נפלאים הם. זה מצד אחד, וגם העניין של התקווה לגבי ילדים אחרים. אולי עוד אנשים יסיקו מזה מסקנות".

סתיו 1981

הניתוח הגדול בארה"ב. החיים, לפי משפחת כרס, מתחלקים באופן ברור ל"לפני" ו"אחרי". בסך־הכל, עבר גבי 13 ניתוחים, אבל זה הגדול היה הקובע מכולם. בוודאי שהיו גם קשיים מסוג אחר, כאלה הקשורים בקליטתו של ילד מישהו זר לבית. להביא ילד מהסף הגמון ביותר, לתוך חיים של תיפקוד נורמלי. אבל מעל לכל היתה הבעיה הפיזית. ילד עם מום קשה מלידה, עם תגובות שמשפיעה בכל התחומים, אבל הגרוע מכלו מצב שמעמיד את הילד בסכנת חיים מתמדת.

הוא היה מטופל ב"שיבא", בתל־השומר. כל פעם ניתוחים משפצים. לתמר היו כל מיני רעיונות שהיא יישמה אותם במסגרת טיפול אינטנסיבי בבית. צורת ההליכה שלו, למשל. היא גילתה שזו בעיה שניתנת לפתרון. אבל הבעיה המרכזית נשארה. בתל־השומר הודיעו לה יום אחד שאת הניתוח המסוים שגבי צריך, הם לא עושים. המליצו על פרופסור ג'פס מבית־החולים ע"ש ג'ון הופקינס בבולטימור, ארה"ב. פרופ' ג'פס הכיר את המקרה של גבי מביקור שערך פעם בארץ. הוא הכיר גם את תמר. בשעתו הבטיח לה שכשיבוא הזמן הוא ינתח את גבי.

(המשך בעמוד 64)

שוחד לגויים

העולם, על פי פלאטו־שרון: קודם כל באים היהודים ואחר כך – החוק. הגויים – שילכו לעזאזל. אותם מותר לשחד, "לסדר אותם", כדי להזיז עניינים. בישראל? חס וחלילה. מה שהוא עשה בבחירות, "עשו כל המפלגות". פלאטו־שרון מסתער שנית על הכנסת. רוצה להיות קולם של יהודי ברית־המועצות. "אם הייתי עייף לא הייתי פלאטו־שרון".

מאת אבי מורגנשטרן

צילומים: שמואל רחמני

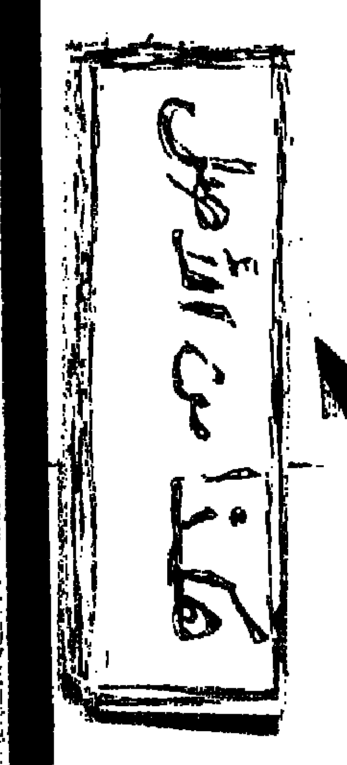
הוא מתכנן להסתער על הבמה. שמואל פלאטו־שרון, האיש הבורח לכנסת, הכלוני־דיני עם הנעל השחורה, שחור לפני כשנה ומשהו שזוף ומחומצן מהכלא באיטליה, עומד להכריז בקרוב מאד לפני עם ישראל שהנה הוא מתייצב מחדש על קו הזינוק במירוץ לכנסת הי"ב. האיש שייצג אותנו בכבוד בכלא האיטלקי, בבתי המשפט בצרפת ובביקור בלתי נשכח בבית המעצר בבית־דגן, מחליט שעם ישראל, אם לא רק יהודי ברית־המועצות, זקוקים לו עכשיו יותר מתמיד. לא שמשעמם לפלאטו־שרון, או אם תרצו סמי, כמו שחבריו הטובים מכנים אותו. יש לו מספיק על הראש. הרבה ביזנס, גם רכילות, גם נשים. זוכרים את הלוגו שמכר אותו בבחירות 77? "ומה אתה לעשות בשביל מדינה?".

אז שתדעו: פלאטו־שרון עושה. בעיקר כסף, אף־על־פי שזוהי רק נקודה התחלתית לגלגל דברים.

גם אם אי אפשר לדעת לאן הדברים יתגלגלו מאותה נקודה. פלאטו־שרון אומר שכסף זה רק אמצעי. למשל לשחד אנשים. הוא די טוב בזה, בלשון המעטה. אין בו אפילו שמץ של בושה או שינוי בגוון הקול כאשר הוא מספר בין סיגריה לסיגריה איך "סידר" את הגויים. לפעמים נדמה לך שהחוה היהודי מתנפח מאושר. מבחינתו של פלאטו, קודם כל אתה יהודי, ורק אחר־כך מגיע החוק. והגויים – שילכו לעזאזל. וזה בכלל לא נורא אם סידרת אותם פה ושם. אתה מבין זה?

הוא נותן דוגמא קטנה מהימים הסוערים בצרפת. פלאטו־שרון חשב להרים פרוייקט דירות רציני. כדי לזכות באישורים רישמיים לפי הנוהלים, הוא היה אמור לחכות כחמש שנים עד לחותמת. אבל פלאטו־שרון הוא אדם עסוק שכל דקה חשובה לו. אין לו לזמן לשחק עם החוק אמת או חובה. מה עושים?

(המשך בעמוד הבא)

תמונה משפחתית: "יואב אמר 'אני רוצה שכולם ידעו שאני הבן של פלאטו־שרון'"

בעניין נקש: לא מחליט

לא נוח לפלאטו־שרון לדבר על ויליאם נקש. "אני בדרך כלל לא חושב שצריך להסגיר לגויים יהודי שישב בארץ 15 שנה. אבל האמת שהוא עשה משהו לא סימפטי. בגלל זה אני לא רוצה לקחת החלטה ברורה. לדעתי אברהם שריר היה בלי ביצים בכל הפרשה הזו. כשר משפטים הוא היה צריך להגיד: 'אני משאיר את נקש פה וזהו. החלטתי משהו וכולם שילכו קיבינימט'. אבל הוא היה חלש וככה הפרשה הסתבכה".

(המשך מהעמוד הקודם)

מרימים טלפון לפוליטיקאי זה או אחר, משלמים כסף טוב והופ, אחרי חצי שנה יש אישור כמו שצריך. את התשלומים האלה, אגב, הוא לא מכניס לחשבון ההוצאות. שיהיה גם רווח למרינה. לפעמים הוא באמת לארג'.

"אני זוכר שב־72' הפוליטיקאים שם היו צריכים כסף לפני הבחירות. משהו כמו שני מיליון דולר. אני, מצא חן בעיני יער במקום שנקרא דיג'ון. 2,500 דונם. בצרפת, אתה לא יכול להרוס יער לטובת בניינים. והיער היה יפה יפה. באו הפוליטיקאים אמרו לי: תן לנו שני מיליון דולר ותקנה את היער. קניתי את היער בחצי מיליון דולר. ממש כסף קטן. בינתיים אנשים חטבו את העצים והיו צריכים לשים לפי החוק שתילים חדשים. הגענו לבית משפט ואמרתי שהמקצוע שלי זה לא חוטב עצים וגם אין לי שום כוונה להתעסק בזה. אמרתי לשופט שאני רוצה לבנות בית קטן. הסכימו. אחרי שהיה תקדים של בית אחד בנינו המון בתים. עשינו עסק טוב מאד. ככה זה הולך שם".

אתה זוכר שמות של פוליטיקאים בצרפת שהצלחת לקנות בכסף?

"לא, אני לא רוצה לשרוף את הקשרים שלי, אתה מבין וזה אני לא יכול. עכשיו זו גם שנת בחירות שם וזה לא טוב לאף אחד".

גם בארץ אתה יכול לקנות פוליטיקאים בקלות שכזאת?

"בארץ? לא. חס וחלילה. זה אני עושה אצל הגויים. פה זה מדינה שלנו, של יהודים. אני לא רוצה לעשות רע למדינה שלנו. עם גויים זה אחרת".

> **"ביום האחרון בבית דגן עשינו מסיבה. מישהו גדול במשטרה אפילו אמר לי שהוא מקווה שבפעם הבא שאבוא לשם אגיע כשר המשטרה".**

סמי מדליק סיגריה. מתרווח על הכסא במשרדו המהודר בקומה הרביעית של דיזנגוף סנטר. הוא אחד מבעלי המקום. מלבד דיזנגוף־סנטר יש לו, לדבריו, עסקים בכל פינות העולם. עסקי בניה באירופה, צפון־אמריקה ודרום־אמריקה. לא צריך לדאוג לו. על קירות המשרד ציורים מהווי העיירה של הרשל בן־חיים. על אחת השירות בקבוק יין עם השם "פלאטו". לא משהו שמלהיב אותו במיוחד. זהב מרגש יותר. הוא סובל בזהב. שעון זהב, מצית זהב, עט זהב. רק שיער הזהב המפורסם, הכסות לבריחה ההיא, נעלם לטובת השחור־אפור. ברגעיו הטובים אפילו מבריק מבריליינטין. לא ג'ון טרבולטה, אבל אופנתי. פלאטו חנוט בחליפה נעניבה תואמת, בלי אף קמט. הרבה סטייל. יודע לשמור על קור־רוח אפילו כשמתעצבן. שחס וחלילה לא יבחינו שהוא מאבד את השלווה. זה לא טוב לבחירות.

סדר היום שלו די קבוע. הוא מגיע למשרד בשעות הבוקר ומכבה את האור בשעות הערב. בסביבות שמונה הוא חוזר במרצדס לבית הסקוואר שלו בסביון. "תשאל, כל אחד יודע איפה פלאטו גר". ובאמת כל אחד יודע. כשרצו לעשות פעם סדרת סכנות מקומית על מאבקי כוח ועושר אפשר יהיה לקשט אותה בכמה סצינות מהאחוזה של שרון. "יש פה 1,600 מטר מרובע בניה ועוד 10 דונם גן", הוא גאה. בבית, משוחרר מחליפת הייצוג הלוחצת, אפשר למצוא אותו בינוח יותר עם טרנינג ורדרד, כוס "פרנו" ביד, ונעלי עקב לבנות. קליק קטן באצבעות מבהיל פנימה משרת שאחראי על הכותנים. משרת לבוש בווסט ארום, תואם למכנסיים ולחולצה. ויש כמובן גם באר־מן ועוד סוללה של עוזרים ומשרתים. כולם דרך אגב, הולכים בנעליים שטוחות, חרישיות, כדי לא להטריד את האזון.

קירות הסלון עמוסי ציורים של אמנים שונים. בכל הבית לא פחות משלושה פסלים של יעקב אגם. עולם אחר. רחוק מלהיות דירה שכורה באכן־גבירול. בערבי שבת פלאטו מארח כאן חברים טובים מהארץ ומהעולם. עושים קידוש. אוכלים מתבשיליה של אנט, האשה שאיתו ("בישולים נפלאים", מתפעלת ידידה קרובה של המשפחה) שיכולה להרשות לעצמה גם להיות עייפה מהמטבח. תמיד יש בסביבה עוזרת כלשהי לשים את המלח בסיר.

בכנסת הבאה רוצה פלאטו רוצה להיות הקול של יהודי בריה"מ. רוצה להביא משם שלושה מיליון יהודים. את כולם. לדאוג להם לדירות, לפרנסה. הסיסמה הקודמת שלו "מה אתה לעשות בשביל מדינה?" מתחלפת ב"מה עשינו עד עכשיו בשביל עולים חרישים?" שואל ועונה: "כלום לא עשינו, ואני רוצה לשים כל הכוח שלי בשביל זה. אתה מבין וזה ארבע שנים רק בשבילם. רוצה להיות ספציאליסט בתחום אחד. אני לא מתעסק במרוקאים ובאתיופים. אני מאמין במדיניות של גורבצ'וב. אני מאמין שהוא רוצה לעשות איתנו משהו. הצרה שיש מספיק אידיוטים בממשלה שמתנגדים לוועידה הבינלאומית, שאומרים שכל מה שהוא עושה זה רק פוליטיקה וכלוף גדול".

"אידיוטים בממשלה" כמו שאתה קורא להם, באים בעיקר ממחנה הליכוד, ואתה הרי הצהרת לפני כשנה שאתה הולך לבחירות עם הליכוד, אפילו רצית להיות ראש סניף הליכוד בבתים. מה קרה?

"אני בזמנו באמת חשבתי ללכת עם הליכוד לכנסת, אבל בגלל שהם נגד הועידה הבינלאומית אני לא הולך איתם. אני חזק בעד הועידה. אני חושב שזה צ'אנס חזק מאד בשביל יזראל להיות בקשר עם מדינות ערב וכמובן תחילת יחסים עם ברית המועצות. אני ממש לא מבין את הליכוד. יש בשיטה של הליכוד פאראדוקס. אנחנו צריכים להסתכל על האינטרס שלנו להביא לכאן יהודים. שמיר עושה טעות. גורבצ'וב יחשוב שאנחנו משוגעים".

אז מה, בכנסת הבאה, אם תהיה שם, עוד נראה אותך מצביע עם המערך?

"אני לא באידיאולוגיה של המערך, אבל המול של המערך שכרגע הם בקו טוב. תדע לך ששמיר עושה בעניין הזה בושות גדולות לעם יזראל. אני יצביע בכנסת עם המערך בעד הועידה".

גם על יהודה ושומרון תצביע עם המערך?

"לא. שטחים זה מסוכן להחזיר. זה לא טוב לעם יזראל. על זה אני לא מוכן להתפשר".

עושה רושם שהכנסת חסרה לך.

"חסרה? לא חסרה לי. אבל אני לעשות בשביל מרינה, ויותר קל לעשות את זה מהכנסת. יש לי אנרגיה, יש לי קשרים, אני מרגיש שאני יכול לעשות הרבה. אני משוגע על ציונות. אני לא חי מזה, לא קרייריסט בפוליטיקה. אני חושב שאנחנו צריכים להיות כאן ששה מיליון יהודים, ועד אז אנחנו לא בטוחים פה. ששה מיליון זה כבר מתחיל להיות מדינה, כי בעולם זה נחשב משהו חזק".

אתה רואה את עיירות הפיתוח עם בעיות הפרנסה מצביעות בשביל פלאטו והעולים מבריה"מ?

"אני יודע שמרוקאים לא אוהבים רוסים. אבל אני הולך להגיד לקליינטים שלי שזה יותר חשוב מפרוש...

> **"יש לי לשלם הרבה כסף כדי לחיות כמו שאני חי. לא קל להשיג את מה שהשגתי. הכל זה צדק מאלוהים"**

200 אלף עותקים

בימים אלה מופץ בשוק לוח שנה חדש שכפרכזו ציור של הרשל בן־חיים. הבאבא סאלי (תמונה, אביו של באבא־ברוך) מברך את פלאטו שרון. הסיפור החל כשפלאטו, מעריץ גדול של הבאבא סאלי, ביקר אצלו וביקש ברכת להצלחתו בבחירות לכנסת. הוא כמובן רצה להנציח את הברכה על צילום. הבאבא סאלי הסכים. רק לאחר דיבוך ממושך צילמו אותו מניח יד על כתפו של שרון. פלאטו הפיץ בין בוחריו אחת עם התמונה.

עכשיו זה מתורגם לציור שנמכר עם הלוח ב־200 אלף עותקים. לדברי פלאטו כל הכסף הולך לצה"ל.

א תונים. אני חושב שאני אאבד סימפטיה, אבל אני לא עושה את זה בשביל סימפטיה. אני אומר מה שאני חושב. אם יהיו יותר יהודים זה יהיה יותר טוב בשביל כולנו. אני לא מבדיל בין יהודי ליהודי, אבל התכלס זה שם, בבריה"מ. שם נמצאת הרזרבה".

מי רץ איתו לכנסת? פלאטו לא מוכן לנדב שמות. שום דבר עוד לא סגור. יש מגעים. הוא אומר שיש גם אנשי עסקים שסומכים עליו. הוא "יטפטף" לצורך העניין כחצי מיליון דולר. כסף לא חסר. יש לו, ברוך השם, ועם קצת עזרה מידידים הכל יהיה בסדר.

פלאטו שרון לא שוכח שבסוף הפעם היחידה שלו בכנסת, מצא את עצמו בבית המעצר בבית־דגן. קצת שוחד שפיזר לפעילים ולבוחרים, שיטילו בקלפי את הפתק פ"ש. חלפו שנים מאז ריצה את עונשו (שלושה חודשי מאסר), ופלאטו לא חושב שהוא טעה. להיפך. בסך־הכל היה קורבן. ממש רחמים. בצרפת רודפים אותו, במילנו עוצרים אותו, ואפילו במדינת היהודים לא נותנים לשחד בשקט. לך תבנה מדינה. "בית המשפט העליון עשה איתי תקדים. הוא רצה שנשלם לפעילים ואני חושב שזה לא היה צודק מה שקבעו נגדי. הרי כל המפלגות עשו את זה. אני הייתי הקורבן. אבל שידעו כולם שאם מחר אני הולך לבחירות אני עוד פעם עושה אותו דבר. אין לי ברירה. אתה מבין זה?".

לריצוי העונש בבית־דגן הוא הגיע, כזכור, עם נהג צמוד. בסך־הכל די נהנה מאותה תקופה. "התנהגו אלי טוב מאד והיה ממש בסדר. שלושה חודשים זה לא הרבה בחיים".

התביישת?

"למה שאני אתבייש? היה שם הרבה סימפטיה אלי. ביום האחרון עשינו מסיבה גדולה עם המשטרה ובאו שוטרים מכל המדינה. עשיתי גם ספיץ' יפה ומישהו גדול במשטרה אפילו אמר לי שהוא מקווה שבפעם הבאה שאני אבוא לבית־דגן אני אגיע כשר המשטרה".

את ההרפתקה בבית־דגן ופרשיות אחרות העלה בספר שיוצא לאור ממש בימים אלו בצרפת. מנבאים שיהיה בסט־סלר. תחילה חשב לקרוא לו "בעבור חופן מיליארדים". טרמפ על סרטו של קלינט איסטווד "בעבור חופן דולרים". פלאטו במערב הפרוע. בסופו של דבר נבחר השם "כמה מיליארדים יותר מדי" (תשאלו את מס ההכנסה הצרפתי כמה יצאו מהמדינה שלא כחוק) עם פלאטו על העטיפה, ולמעלה מתעופפים שטרות של דולרים. צוות של ערוץ 5 בטלוויזיה הצרפתית הגיע בשבוע שעבר לארץ להכין עליו כתבה, ובילה עם פלאטו חמישה ימים. השם שלו עדיין חם בצרפת.

בספר הוא חושף לראשונה כמה פרשיות שהיו עד היום מבחינתו, טאבו. למשל שהייתו ובריחתו מהכלא במילנו. הסיפור באורך מלא. עד כה טפטף כמה פרטים פה ושם. "כשהייתי בכלא במילנו בא לבקר שם במקרה אחד מראשי המפיה האיטלקית. הם שאלו אם אני פלאטו־שרון. הם ראו אותי בטלוויזיה. מיד הם העבירו אותי לאגף של שבעה כוכבים. זה ההילטון של בית הכלא שם. תוך חצי שעה סידרו אותי בחדר שהוא ממש כמו בית מלון. הביאו לי שמפניה ועשו קבלת פנים חמה. אפילו נשים הביאו לשם. כשהיה בא עורך־דין, הוא היה מביא איתו כאילו סטז'ארית שלמעשה היתה זונה.

"לא סובלים שם במיוחד. במקום כזה רק אנשים עשירים יכולים להיות. אתה משלם הרבה כסף. אחר־כך קיבלתי שחרור בערבות. לקחתי דירה במילנו. הייתי כל הזמן בקשר עם החברה הגבוהה במילנו, עם המפיה ועם הקהילה היהודית. לפני פתח הבית עמדו שני שוטרים באופן קבוע. בדקו שאני יוצא ונכנס. יום אחד סידרנו הכל. צבעתי את השיער לבלונד, שמתי משקפי שמש ולקחתי תיק ג'יימס בונד. לא חשדו שזה אני. שילמנו כסף לקצינים משטרה באיטליה ואחר־כך לקצינים גבוהים במשטרת שוויץ. הכל היה שוחד. אני, יש לי פילוסופיה שכל מי שאתה לוקח לו את החופש יש לו זכות להחזיר לעצמו את החופש. חייב להלחם על הליברליות שלו. אתה מבין זה? כשהייתי במילנו אמרו לי שאם אני מחליף כתובת, אני חייב להודיע מיד למשטרה. כשהגעתי לישראל, הודעתי להם על שינוי הכתובת. הייתי בסדר לא?"

פלאטו מחייך בממזריות. בין משפט למשפט לא מפסיק לענות לטלפונים. שתי שפופרות יחד. צרפתית, אנגלית, עברית. פעם מחוייך, פעם מכתיב הוראות. שולט במצב.

כשנחת בארץ, עשו לו קבלת פנים כמו לגיבור לאומי. בשדה התעופה כמעט חנקו אותו מרוב הערצה. עם ישראל אהב את הסצינה הזאת. במיוחד את התחפושת. "הציבור קיבל אותי חם מאד. כולם רצו אוטוגרף. היתה סימפטיה משהו לא נורמלי". זה השורה האחרונה שלו. גם בספר. "די התביישתי שהבן שלי, יואב, יחשוב שאבא שלו ישב בבית סוהר", כך הוא מסיים את הספר. "פחדתי שהוא יחשוב שזה לא כבוד גדול. אבל הוא אמר לי: אבא, אני רוצה ללכת איתך ללונה־פארק. הלכנו. היו שם המון ילדים וכולם באו אלי וטפחו לי על השכם וביקשו אוטוגרף. פתאום הרגשתי שהבן שלי תופס לי במכנסים. הסתכלתי אליו והוא אומר לי: אבא תן לי יד, אני רוצה שכולם יראו שאני הבן שלך. שאני הבן של פלאטו־שרון".

בספר, פלאטו סוגר חשבונות עם שותפים לשעבר שנטשו אותו. למשל עם תיאו קליין שהיה בזמנו אחד מפרקליטיו שטיפל בענייניו המשפטיים בצרפת. קליין חילק את זמנו בין ישראל לצרפת. "כשאני הלכתי לכנסת הוא אמר: זה לא טוב שיהיה לישראל מישהו בכנסת שיש לו בעיות עם החוק בצרפת. היה לנו ויכוח פילוסופי ונפרדנו. היום אני יכול לספר שגם הוא לא היה כל־כך תמים. את הכסף ששילמתי לו העברתי לחשבונות בנק בשוייץ, וזה כמובן אסור. לפני שבן־ארם הולך ומצהיר נגדי הצהרות שאני לא בסדר, שידאג להיות נקי לפני כן. אין לאף אחד זכות ללמד אף אחר".

הסיפור שלו עם שלטונות המס בצרפת עומד להסתיים בעוד שנה וחצי. לדבריו, מדובר בחוק ההתיישנות. עורכי־הדין עובדים חזק, ואז יוכל פלאטו לנסוע לצרפת ללא חשש. בלי פיאה, בלי משקפי שמש. עד היום הוא חושב שלא היו צריכים לכנות אותו גנב. הוא בסך־הכל לא שילם מיסים ועשה כמה "פויילעשטיקים".

> **"אני רוצה להיות ראש הממשלה של יזראל. שאחרי מוות שלי יגידו פלאטו־שרון היה מישהו גדול בשבילנו".**

לא רק שלטונות המס הצרפתים אחריו. בימים אלה הוא מתמודד עם תביעה תרשה בסדר גודל של 20 מיליון דולר שהגישה נגדו חברת "סי.פי.פי", עוד שריד לימי פאריס שלו. פלאטו כמובן מצהיר שהוא לא חייב להם פרנק אחד. ולמס־ההכנסה בצרפת? הו כן, להם הוא חייב. הוא אפילו מוכן לשלם להם עשרה מיליון דולר. הצרה שהם רוצים ממנו מאה מיליון דולר. אז בינתיים הוא לא משלם כלום. ואותו לא יכופפו. אם יצטרך, הוא ישלם כסף לפוליטיקאים שיורידו ממנו את הגיבנת הזאת. מי בדיוק? שמות הוא לא מוכן לנדב. בעבר נזרק שמו של ז'ק שיראק בעניין שוחד. פלאטו ממלא פיו עשן סיגריות.

גם בפוליטיקה המקומית לא נטשו אותו. חבריו? "אריק שרון, ויצמן, ז'אק אמיר. האמת שאני לא רוצה לדבר על זה. זה נשמע שחצן לא? זה לא טוב לפני בחירות ככה לדבר".

גם נושא הנשים לא כל־כך טוב לבחירות. פלאטו־שרון (57) בנה לעצמו דמות של פלייבוי מזדקן בראיונות שנתן בשנה האחרונה, כמו למשל: "אני לא חושב שלאשה יש אותן זכויות כמו לגבר. לו הייתי יודע שאשתי בגדה בי כמו שאני הייתי עם נשים אחרות, הייתי מתגרש ממנה". והיום? "מה שאמרתי כבר מספיק גרם לי נזק. אני לא רוצה להתעסק בזה. מה שקורה איתי זה לא לפרסום."

בינתים מגנצץ פלאטו־שרון בטורי הרכילות אחרי פתיחת מועדון זה או אחר. "אם חבר שלי פותח מועדון אני הולך. יש לי 37 אלף חברים. מאיפה? מהתנועה הפוליטית שלי שהיתה בבחירות לכנסת. הרבה מבקשים שאני אבוא, אז אני בא. רק היום קצת התעייפתי מזה".

ומכל המאבקים והריצות אתה לא עייף?

"תראה, יש לי לשלם הרבה כסף כדי לחיות כמו שאני חי. לא קל להשיג את מה שאני השגתי. הכל זה צדק מאלוהים. אני מוכן לתת כל מה שיש לי, אבל הכל, כדי להכנס בהיסטוריה של העולם והעם היהודי. הרי אף אחד לא עושה משהו בשביל סתם. יש תמיד כוונה מאחורי זה. אני רוצה להיות יהודי גדול. להיות נשיא ארצות־הברית לא מעניין אותי. רוצה להיות ראש הממשלה של יזראל. אני רוצה שאחרי מוות שלי יגידו שפלאטו־שרון היה מישהו גדול בשבילנו. אני פייטר. אם הייתי עייף, לא הייתי פלאטו־שרון". ■

גיבורי דור הפאנק בסרטה של איילת מנחמי "העורבים": גם הרעב, הטינופת, והאיחס צריכים להראות טוב.

ל יד הגועל־נפש

עלייתו ונפילתו של הג'אנק הישראלי. הדור שגדל ליד להקות הפאנק. שמונה שנים של חיים בזבל בשכרון חושים מאופר, מסומם, ומנוגן בווליום מפוצץ. איילת מנחמי תיעדה אותם בסרט חדש, "העורבים".

מאת יאיר לפיד ואבי מורגנשטרן

תל אביב בלילה, יולי '76 עד אביב '84 – שמונה שנים של שכרון חושים מעולף, מאושר, מסומם, מנוגן בווליום גבוה מדי. קל לתעד את תולדותיה של מחתרת המעורבים (שם לא רשמי): היא עסקה, די בהתלהבות, בתיעוד עצמי. בסופו של דבר לא נשאר כלום. כמעט כל הדמויות המרכזיות של התקופה יושבות בכלא, או סתם שינו כיוון. נשארו כמה חיקויים חיוורים שמוכנים עדיין לצבוע את השיער לסגול ביום שישי בערב. בסך־הכל לא נגרם שום נזק ממשי. כמה ילדות בנות 15 איבדו את בתוליהן, לא בפעם הראשונה, בשירותים של ה"פינגווין". הרבה מאוד אנשים דיברו על קוקאין ומעט מאוד גם ניסו. קבוצה קטנה, אבל קולנית, של המוסיקאים יצאה מהארץ, ולתקופה של שמונה שנים היתה תחושה אמיתית שישראל הצטרפה, סוף סוף, לדקדנס האירופאי.

נשארו גם כמה סרטים קצרים: "שולץ האיום והנורא" (1979), "יוסי יוסף" (1980) ועכשיו "עורבים" (1987) – סרטה של איילת מנחמי שמבוסס על חייה של קבוצת צעירים שנעה סביב הדמות המאוד אקסצנטרית של בועז תורג'מן (ראה מסגרת). "עורבים" היא הזדמנות טובה לנסות לבנות את הכרונולוגיה של התקופה הזאת. עלייתו ונפילתו של הג'אנק הישראלי.

(המשך בעמוד 21)

"היו אלה הטובים שבזמנים,
היו אלה הרעים שבזמנים"
(צ'רלס דיקנס)

על יד הגועל־נפש

(המשך מעמוד 19)

— קשה, כמעט בלתי אפשרי, לקבוע מתי בדיוק ...כל התחיל. הבחירה של חודש יולי 76' כתאריך ...תיחה היא שרירותית קצת. הוא נבחר מפני שאז ...תה ההופעה הגדולה הראשונה של רמי פורטיס ...להקת 'מים חמים' בבית לסין. הופעה שלאחריה היה ...וח לסין זקוק לשיפוצים ותיקונים רחבים, ושהכניסה את הפאנק הישראלי לתודעת התקשורת. כמעט ...שתיים לפני אותה תקופה כבר עסקו שני עורכי־דין ...תל־אביביים צעירים, שאול גרוסברג ושמחה זיו, ...ארגון מופעי רוק בבית לסין. גרוסברג היה הראשון. ...הניסיונות שלו החלו עוד ב־74', אבל אז אף אחד עוד ...לא דיבר על פאנק, גם לא על 'ניו־וייב'. גרוסברג ...חיפש משהו שונה, בעיקר מבחינה מוסיקלית: ...אישית, לא ניסיתי לעשות מהפכה. ניסיתי להכניס ...דברים שלא התקבלו אז בארץ, כמו למשל להקת ...'...' שלא היתה כל כך חריגה ובכל זאת לא ...הצליחה".

...הוא ארגן גם הופעות מטורפות בהרבה כמו, ...למשל, של להקת "בוכטה" שהיתה מנגנת עם הגב ...לקהל ושרי פעם מתוכבכת ויורקת עליו. בערך באותו ...זמן, בלונדון, פגש שמחה זיו בבחור ישראלי צעיר, ...ארון אייל. זיו: "אז עוד היו לו פצעים על הפנים. ...שמתי עליו את חסותי כדי שלא יעשה יותר מדי ...שטויות. צריך היה לשמור עליו". כשהגיעו לארץ הוא ...הפגיש אותו עם גרוסברג שנתן לו, בשל מראהו הארי, ...את הכינוי 'שולץ'. גרוסברג וזיו גם הלבישו אותו

בבגדים שחורים עם מגפי שפיץ, ושכנעו אותו לעבור לתספורת קצוצה, מפחידה. הם היו חבורה קיצונית, מאוד שולית עדיין, שאימצה לעצמה כמה גינונים ניאו־פאשיסטיים, שהיו מאוד מקובלים באותה תקופה בקרב חבורות הפאנק הבריטיות. שולץ, למשל, מאוד אהב ברזלים. על רצפת הדירה שלו בתל־אביב, ברחוב שטאנד שמאחורי ככר מסריק, הוא פיזר מדי פעם גרוטאות ברזל גדולות, שיהיה. עם הזמן הוא זכה לכינוי נוסף: "המפלצת מרחוב שטאנד".

סביב הדירה ההיא התנקזו רוב החיים של החבורה. פורטיס, רשמית, גר עדיין עם ההורים שלו, אבל למעשה היה שותף לדירה באופן כמעט מלא. אלה היו שני חדרים לא־גדולים, ריקים להפליא, פרוצים לכל מי שרצה להכנס. בחדר הכניסה היתה ספה אחת וכורסא ישנה, ובחדר השני היתה מיטת סוכנות שעליה ישן שולץ. את הלילות היו מבלים בנגינה ובנסיונות אמנותיים, שאפילו הם לא הבינו. פורטיס היה אז מחסל גיטרות. כשמישהו נכנס עם גיטרה, הוא היה מבקש ממנו בנימוס לנסות אותה,

מתחיל לנגן בשקט ואז מכניס את עצמו ל"טראנס" שהיה נגמר, בדרך־כלל, במיתרים קרועים ו"גריף" (צוואר) שבור.

לאט לאט התחילו להצטרף עוד אנשים: סמי בירנבך, שכתב מלים, הגיטריסט נסע וייסמן שהכיר את פורטיס עוד בצופי דיזנגוף, יוסי אלפנט, הדר גולדמן, ועוד כמה. בבקרים, גרוסברג וזיו היו מכניסים את הראש מתחת לברז המים הקרים והולכים לעבודה. שולץ ופורטיס היו קמים בצהריים ויושבים במרפסת על הבירה הראשונה. בניגוד למה שמקובל לחשוב, האלכוהול היה הרבה יותר מרכזי אצל החבורה הזאת מאשר הסמים.

במהלך חורף 77־78' גילתה החבורה שהיא המכה, בלי לשים לב, למרכז של תנועה תל־אביבית חדשה. ההופעות שלהם במועדון התיאטרון ובמקומות אחרים היו מפוצצות בלובשי מעילי עור עם סיכות בטחון בבשר. זה לא הפריע להם במיוחד. הם רק גבו את ה"בונוסים".

שמחה גרוסברג: "היו אצלנו המון דברים פרועים. כבר כתבו מליון פעם על הזיונים בשירותים, אז חוץ מזה גם היינו תולים בחורות על התקרה".

שמחה זיו: "שולץ רצה אז לעשות סרט על נחמן פרקס והביא לבית שלו בחורות למבחן בד. במצלמה אפילו לא היה פילם, אבל הוא היה גורם להן להתפשט. לא הפשיט הרבה בחורות. הוא גם סיפר להן שהוא המפיק של הסרט 'קן הקוקיה'".

באותה תקופה התחילו כמה עתונאים צעירים לכסות, כמעט בקביעות, את עבודת החבורה ובמקביל צמחו מאמרי מחאה של עתונאים אחרים, שטענו שהתופעה היא מפוברקת. ב־78', אחרי יציאת תקליטו של פורטיס "פלונטר", השתתקו המוחים. היה ברור כבר שמדובר במשהו אמיתי. היתה להם גם הופעה בהיכל התרבות, הראשונה והאחרונה. נסע וייסמן היה הגיטריסט בהופעה ההיא: "אני ופורטיס ולהקת 'מים

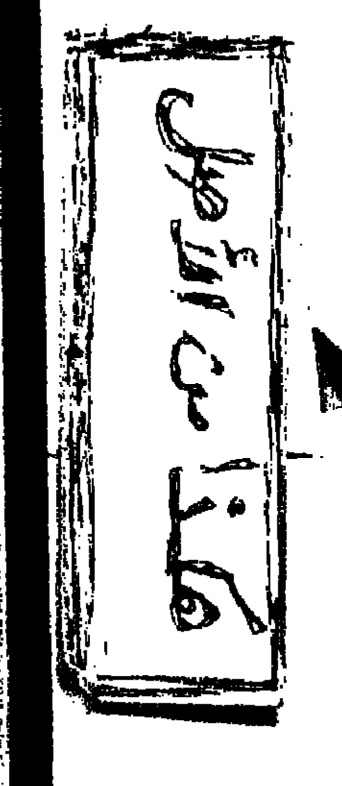
(המשך בעמוד 43)

בועז תורג'מן (משמאל), רמי פורטיס (מימין) ושולץ: "חוץ מזה גם היינו תולים בחורות על התקרה".

הם היו חבורה קיצונית, מאוד שולית עדיין, שאימצה לעצמה כמה גינונים ניאו־פאשיסטיים, שהיו מאוד מקובלים באותה תקופה בקרב חבורות הפאנק הבריטיות. שולץ, למשל, מאוד אהב ברזלים. על רצפת הדירה שלו בתל־אביב, ברחוב שטאנד שמאחורי ככר מסריק, הוא פיזר מדי פעם גרוטאות ברזל גדולות, שיהיה. עם הזמן הוא זכה לכינוי נוסף: "המפלצת מרחוב שטאנד".

בום. חנויות אומר

"...בעזרד ...", היא אמרה. "אני נהנאות איתך למעלה כשאתה טס. אני יכולה להביט למטה ולראות את עצמי מנפנפת אליך כשאתה טס מעלי!"

יהונתן גפן

קווים לדמותו

אני הולך לעשות משהו מאוד לא מקובל בענף שלנו, ענף המדורים השבועיים הציניים, כמו זה שאתם קוראים עכשיו, טורים קשים שעושים רוח ומתפרנסים מכיסות. אני הולך להלל בעל מדור שבועי ציני אחר. אני הולך להגיד שם של עתונאי שכותב טוב, לדעתי. אני עושה זאת בדעה צלולה ובראש נקי, ולא כשבת, ככה שאחרי זה לא אוכל לחזור בי.

הנה, אני אגיד את זה עכשיו, ואפטר מזה: אני חושב שגבי ניצן מ"כותרת ראשית", כותב מצויין. זהו, אמרתי את זה. אני יודע שזאת סכנת נפשות, שזה לא אתי, שהמדורים האלה נבראו כדי לפרק אחד לשני תפרצות לחסל חשבונות, והעם רוצה דם. ובכל זאת, אני הולך לעשות את זה. ובכן, מצאתי עוד מישהו שכיף לקרוא אותו. מישהו ששווה ללוות עיתון כדי לראות מה הוא חושב על מה שקורה פה, מאין יבוא עזרנו, ובעיקר – על מה נהרגים.

אוהב לקרוא את גבי ניצן ב"כותרת ראשית". באמת שיש לו שם יופי של דברים. אם אתה מתגבר על הכובד של הכותרת, ומדרים אל המדור של ניצן, אתה מבין מהר מאוד שיש לך פה עסק עם מישהו שמצליח לתאר את החוויה הישראלית, בכשרון ובדמיון וברוח טובה, ופה ושם גם להכניס למי שצריך. זה לא משמעם אותי. כותב טוב, לעזאזל, הגבי ניצן הזה. (הנה, עכשיו אני מתחיל להתעצבן עליו).

כן, לפעמים יש לו את הנפילות השבועיות שלו, כמו לכולנו. תנסו אתם להמציא כל שבוע משהו ציני, פושע ומשעשע חדש, שנעים להעביר איתו שעת דיכאונות ערב־שבתית, ואני לא צריך לספר לכם איזה טעויות אנחנו לפעמים מקבלים. אבל לרוב, גבי ניצן נוגע בדבר עצמו ומעורר אותנו למחשבה, להרגשה, לכעס, לצחוק. כתיבה טובה אמורה לעשות את זה.

גיליתי אותו ב"כותרת ראשית", כשהייתי באילת, וזה היה העיתון היחידי שנישאר בקיוסק של המלון. הוא כתב על הטירון בקינר שהתאבד במחנה 80. הכתבה היתה משוכנעת, משום שהוא נגע בלב העניין, וגם ערך חקירה מרשימה ויסודית, שאל שאלות קשות, שאלות אמיצות. כל מפקד, או הורה, שיקרא את הכתבה הזאת, יהיה בוודאי קשוב יותר, דרוך יותר, פתוח יותר, ואולי כך יתייחסו אחרת לילדים שפוקים "הצילו" ונותנים להם מאה שכיבות סמיכה.

יודע לכתוב, גבי ניצן. והמדור האישי שלו, שפעם נקרא "בעמידה", ועכשיו "בגבו למצלמה", הוא מדור קריא, מרתק ומשעשע, עם תמונות מהחיים. הוא מבקר בכנס הליכוד בחג האהבה, עם דיבורים על אהבה לארץ ישראל, אבל מתרכז בילד אחר שגנבו לו את הבלון, הוא יודע להיסחף ולחזור לנושא. הוא כותב על קרב היאבקות של גיבורים מטלוויזית לבנון, "ביסטמה", ומצליח להציג לנו את הקהל, המתקנדף תוך כדי פיצוח גרעינים. בקיצור, יש עוד מישהו לסוא בסוף השבוע, ויותר לא אסתף עם זה. אבל אולי אנשים סומך על גבו של גבי ניצן, כדי להגיד משהו על הכותב השבועי האישי, שרוצה לשנות משהו בכל פעם, בעיתונות שופעת הטורים שלנו.

כעל הטור האישי בעתונות הכתובה, עובר תהפוכות ושלבים אבלוציוניים מתישים, עד שהוא מבין שהוא לא יכול לשנות את המציאות, אלא רק לתאר אותה ולנסות להבין אותה, וזה לא מעט.

בשלב ראשון שלו, השלב הטרום־קופי הקדמון, הוא עומד בשער וצועק, כאחד הנביאים, מתחפש לליסוביץ או לאלדד, לפי השקפת עולמו של הכותב המטיף. אבל כיוון שאינו נביא טבעי, אלא ציניקן שבועי שבסך הכל מנסה להבין מאיפה משתין הדג הזה שנקרא עם ישראל, השלב הזה חולף מהר. ומגיע השלב השני, שבו נהיה הכותב האידאולוגי לסאטיריקן מעורר גיחוך ובמקרים מסויימים גם כעס, שכן לעולם אין הוא מנסה להרוג, רק לעצבן.

הוא מחליף את הצעקה באלגוריה ובקטעי אבסורד על מצבו של האדם, כאן ועכשיו, במקום "אריק שרון" הוא כותב למשל "שריק ארון", במקום "לבנון" – "פשלנון", ושהקוראים ישברו את הראש. הוא מסתכן בכך שהמשל שלו לא יובן כהלכה, אבל מאמין שבמשלים ארסיים אפשר לשנות פה משהו, ומה שהיה טוב לאיזופוס וקרילוב טוב גם לעיתון שלו.

לפעמים נעצר הכותב בשלב הזה, שלב הגיחוך המרוכך, ונשאר סאטיריקן, ממורמר לכל החיים. קמט הזעם שבין גבות עיניו יורד לו כבר כמעט עד לסנטר, אבל הוא עדיין לא מוותר, ובכל שבוע הוא טורח לצייר את הקריקטורה הקודרת והמביכה שלו. הקוראים כבר ראו את כל הקריקטורות, והסאטריקן עצמו הופך למשל לא פתור, לאלגוריה שנס ליחה. לכן, אם הוא רוצה להתפתח, הוא חייב להפסיק לשקף את המציאות במראות עקומות, ולהתחיל לתאר אותה בצבעים האמיתיים שלה, כלומר, להפסיק להיות נביא וסאטריקן, ולהתחיל להיות אנתרופולוג.

הכתיבה האנתרופולוגית מהווה לדעתי את שיא הכתיבה האידאולוגית אישית. בכתיבה זאת אינך מנסה לשנות את התנהגות האדם או בעלי חיים אחרים שנקלעת לסביבתם, אלא רק לתאר ולהבין אותה.

האנתרופולוג מסתכל על אחיו למין האנושי, בעין פקוחה, לא מבוקרת ולא סלחנית, אבל אם צריך – דרך זכוכית מגדלת. מסתכל עלינו ועל עצמו כמו על קופים, כדי להבין מדוע אנחנו־קופים. לא לצעוק ולא לצחוק, אלא רק לספר על זה, בצחוק ובצעקה, בעיניים פקוחות, כל עוד חי ורושם, כל עוד המעבד עובד, ולא לשכוח להעביר לדיסקט לפני שתבוא הפסקת החשמל הגדולה והסופית, ותמחק לנו את כל הזכרונות הנאצלים והחד פעמיים.

האזנתם לתגיגים בקשר למצבו של הכותב האידאולוגי באריכות הנושא שלנו, הלא הוא גבי ניצן, הכותב אנתרופולוגית, ולכן מעניין לי לקרוא את הטורים שלו.

רק לפני שאתם מתחילים ללכלך, הרשו לי להישבע בפניכם שאיני מכיר את גבי ניצן. הוא לא חבר שלי ואני לא חבר שלו. כמו כן, לא זיינתי איתו בפאריס, לא צנחתי איתו בהונגריה, לא השתכרתי איתו ב"כסית", לא הקאתי עליו ב"בונאנזה", לא קישקשתי איתו ב"בית סוקולוב", לא הצלתי את חייו ב"איכילוב", לא נתתי לו סטירה ב"צלע בירה", לא מיששתי את אחותו ב"הכופסים". לא היו לנו יחסים כאלה, הם עדיין לפנינו, ברוך השם. אני סתם אוהב לקרוא אותו. אני פשוט חושב שהוא כותב טוב, הניצן הזה.

אני שמח שיש לי ולכם עוד מישהו שיעזור לנו בשבת החילונית והעצובה שלנו, וחכבתי שלא נורא פעם לשבח בעל טור ציני, עוד בחייו, למרות שזה לא מקובל, ומזמין ביקורת קשה. תמשיך ללכלך, ניצן, ולמרות שעל ראשך כותרת ראשית די כבדה עכשיו, אל תפסיק לכתוב על הכותרת הראשית, על הדברים הקטנים והעלובים. עלינו.

70 לה"בימה"

הרשו לי להצטרף לאלפי המברכים את התיאטרון "הבימה" ביום חגו, למרות שלא ראיתי הצגה שלהם מאז שהנה רובינא ומסקין היו באים להציג במושב שלנו כשהייתי ילד, ונשארים ללון. פעם, הצגות תיאטרון היו לנות במושבים ובקיבוצים, והיום השחקנים ישנים בעיקר בתל אביב.

אבל אני בכל זאת רוצה לברך את קפה "חניניה", הקסת הלאומי שלי. אני מקפיד לראות שם כל סלט וכל מלצרות חדשה, הטוסטים עושים את תפקידם הצנוע בצורה מושלמת, הסונון העצמאי הולך ומגבש סיגנון מקורי, המחירים מתקבלים על הדעת, ומוטי – מתפקד בעל הקפה, ראוי לכל המחמאות של המבקרים.

אז עד מאה ועשרים, כולל מע"מ.

צייד המרגלים. איפה "האדם החמישי"

אמנון אברמוביץ' (לונדון)

כתבת ביקורת ארוכה, שהקדיש ה"ניו־יורק טיימס בוק רוויו" לספר "צייד־מרגלים" של איש שרות־הבטחון הבריטי, פיטר רייט, מסתיימת בקביעה (אורגנית), שפיטר רייט הוא "חתיכת חרא" שעשה מה שעשה למען כסף.

עד כדי כך. האמנם?

ראשית, לשרותים החשאיים הבריטיים יש היסטוריה ארוכה של יחסים מיוחדים עם ספרות ועתונות. שנית, אילמלא ערכה ממשלת בריטניה מבצע קידום־מכירות בדמות חרם ומצור, לא היה הספר מתקרב לעותק המיליון שכבר הפך את בעליו למיליונר.

בספרות, כמו בריגול, קשה להפריד אמת משקר, בידוי מחיזוי, למתוח קו ולקבוע איפה נגמר הבידיון ומתחיל הביזיון. האם הספרות נוגעת איפשהו בדבר האמיתי או שהדבר האמיתי רובו ספרות.

כמה מטובי הכותבים האנגליים שרתו בשרותים החשאיים של ארצם ואחר־כך עשו את תורתם קרדום לכתוב בו: סומרסט מוהם, גראהם גרין, איאן פלמינג, ג'ון לה־קארה, ואומרים גם רודיארד קיפלינג.

גראהם גרין, לדוגמא, היה איש זרועות הבטחון בעת מלחמת העולם, ואחר־כך השתמש במפקדו מהחיים הבטחוניים לצורך העמדת דמות, קריקטורה, בחייו הספרותיים, ב"האיש שלנו בהוואנה". ג'ון להקארה מביא את הכשרון מהבית ואת החומר מעבודתו בשרות הבטחון.

פיטר רייט, 72, פרש משרות־הבטחון הבריטי (אם.איי.5) לפני כעשר שנים, ועקר לאוסטרליה, בה מצא בית שהוא גם מחסה מפני האינפלציה שנגסה בפנסיה הנמוכה המשתלמת לגימלאים, ובפני חוק הסודות הרשמיים הבריטי האוסר על עובדי־ציבור לפרסם כל מידע שהגיע אליהם בתוקף תפקידם.

ספר זכרונותיו – "צייד־מרגלים" – שיצא השנה לאור, הקים את ממשלת תאצ'ר על הרגליים אשר נשאוה, במאמץ למנוע את פרסומו, אל בתי־משפט על פני שלוש יבשות. מסע המניעה סביב העולם עשה את "צייד־מרגלים" לרב־מכר עולמי. בארצות־הברית לבדה נמכר הספר בשבע־מאות אלף עותקים, עד עתה. באוסטרליה, מאה־וחמישים אלף עותקים מציפים בימים אלה את הדוכנים.

האם זהו ספר חשוב? מאת מחבר שהוא באמת "חרא"? אשר הונע על־ידי תאוות בצע?

קריאה השוואתית בספרים אחרים שהוקדשו לנושא, בתוספת הרקע ההיסטורי של השרותים החשאיים הבריטיים, הביאה את כותב־שורות־אלה למסקנות הבאות: –

1. הספר לא חשוב;
2. מחברו "חרא" בדיוק כמו כולם;
3. הוא נרדף על־ידי אובססיה, לא בצע.

הספר הזה, כמו הסיפור כולו, נמשך אחורה אל שנות החמישים והששים, עת נתגלה שהקצפת שעל השמנת של השרותים הבריטיים חמוצה מקומוניסטים, נטועה דובדבנים "אדומים" לרוב: ברג'ס, מקלין, קים פילבי ואנתוני בלנט.

גיי ברג'ס, האיש מספר 2 בשגרירות בריטניה בארצות־הברית, היה מרגל רוסי. דונלד מקליין, ראש האגף האמריקני במשרד החוץ הבריטי ומכר צוות מצומצם לתכנית אטום משותפת, אף הוא היה מרגל רוסי. לאחר שנחשפו ובטרם נתפסו כדי לעמוד לדין, ברחו השניים לברית־המועצות. מישהו מבפנים הזהיר אותם. זה היה "האדם השלישי": קים פילבי, ראש האגף הסובייטי בשירות הריגול הבריטי. אחר־כך נחשף "האדם הרביעי", אנטוני בלנט, מומחה לתולדות האמנות, אוצר תמונות המלכה, ממקורבי השלטון.

ואת "האדם החמישי", כמו את הקושוא בבריכתה של הגשש־החיוור, לא מוצאים עד היום.

פיטר רייט מצא, הוא חושב שהוא מצא, את "האדם החמישי". ו"המציאה" הזו, שנתמכה בתחושות כבדות ומימצאים קלים, לא נתנה לו מנוח ודחפה אותו, – בעת עבודתו ב־אם.איי.5; לאחר שהתפטר, כשהדליף את החומר לסופר־עתונאי צ'פמן פינצ'ר, שבמשך שנים היה צייר סנסציות מתוך השרותים החשאיים על דפי ה"דיילי אקספרס"; ועכשיו כשהתיישב לכתוב ספר בעצמו.

(מלמעלה) פיטר רייט, גיי ברג'ס, מרגרט תאצ'ר. איפה נגמר הבידיון ומתחיל הביזיון.

לאחר ברג'ס, מקליין וקים פילבי, איישו השרותים הבריטיים באנשים חדשים, "תורכים צעירים". בני דור שלא ידע את יוסף (סטלין) אך גם לא את ברית־המועצות של מלחמת העולם השנייה.

תורכים צעירים

צעירים שהביטו על רוסיה דרך המלחמה הקרה ולא דרך העין החמה של המלחמה המשותפת באויב הנאצי. החבורה הזו, שכללה גם את פיטר רייט, הודרכה על־ידי הטראומה של קים פילבי ונשבעה שלא להותיר אבן על אבן, אפילו תקרוסנה מחילות השרותים הבריטיים, ובלבד שלא תיוותר בהם חפרפרת סובייטית אחת.

כראש האם.איי.5 עמד באותן שנים רוג'ר הוליס, אשר שלל את מגמת פקודיו לחטט בעבר בחיפוש אחר חפרפרות רוסיות. הוא התנגד להסיט את האנרגיה ליעדים היסטוריים, ולהקים שרותים בתוך שרותים, "גסטפו פנימי" בלשונו.

עמדתו זו בצירוף אלמנטים ביוגרפיים – בצעירותו שהה בסין – ואישיּם – אדם מרוחק, מנוכר, בעל יכולת סוציאליזציה מוגבלת – הפכו אותו, בעיני החבורה בכלל ופיטר רייט בפרט, להיות חשוד כמרגל רוסי. "האיש החמישי". רוג'ר הוליס הוא גיבור הספר "צייד־מרגלים". הוא הספר בעצמו. סיבתו ומסובבו.

פיטר רייט רקד סביב מפקדו, רוג'ר הוליס, כשהאחרון עוד פקד על השרות, שנחצה אז בין תומכי הוליס למתנגדיו, אשר עשו ממפקדם יעד מועדף, כולל ציתותים ומעקבים. לפני 14 שנה, בשנת 73', הלך הוליס לעולמו, ופיטר רייט ממשיך לרקוד סביב קברו, משוכנע ומאמין, שכאן קבור הכלב, כלומר "האדם החמישי".

מצוייד באמונה ובמסמכים מסוגים הצליח רייט לסחוף את צ'פמן פינצ'ר למתול־רגליים וספריים סביב המצבה של הוליס. את ה"גילויים" הגדולים של רייט ב"צייד־מרגלים" (1987) הקרים ופירסם פינצ'ר בשני ספרים קודמים: "סחר הבגידה" (1981) ו"סודי מדי זמן רב מדי" (1984). עכשיו מסתבר לרייט שהוא הרבה יותר אפקטיבי בתור כותב מאשר בתור מדליף.

כשפורסמו שני ספריו של פינצ'ר, העתונות הבריטית מלאה מאמרים שטענו, שרייט תרם את החומר, פינצ'ר את העט, והרווחים התחלקו בין השניים. אבל אז, ממשלת בריטניה לא ניסתה משום־מה לחסום את הספרים, מה שלא עזר להם להפוך לרבי־מכר, ומה שגורע כעת מנקיון־כפיה של הממשלה בבואה לבית־המשפט לבלום את ספרו של רייט.

דם כחול, לב אדום

מאז מלחמת־העולם־השנייה ידעה אנגליה בוגדים לרוב, ביניהם כמה מרגלי אטום אשר העבירו לרוסים חומר יקר שלא יסולא באורניום. אבל אף אחד מהם לא ריתק את הדמיון ואת הספרות כמו "חבורת קיימברידג'": ברג'ס, מקליין, פילבי ובלנט. והדבר נעוץ עמוק בסוציולוגיה הבריטית. בנורמות של חברה אליטיסטית, מעמדית, שבה אילן־היוחסין הוא אילן־התיחסות. שבה לא חשוב מי אתה אלא מי הוא מולידך. ובית־הספר והתיכון בו למדת והאוניברסיטה אותה סיימת הם ניגוזת של מוצא מעמדי וכלכלי.

אך טבעי היה הדבר, שפרחי־אינטליגנציה צעירים שאיכלסו את קיימברידג' במחצית שנות השלושים, יאכלסו את צמרת משרד החוץ והשרותים החשאיים בראשית שנות החמישים. אגב, באותן שנים התקיימה בקמפוסים האנגליים והיוקרתיים הפרדה בין נשים וגברים, הפרדה נוקשה וטוטאלית כמו בישיבה דתית, והיא האיצה תהליכים הומוסקסואליים. אחדים מהמרגלים נכבשו לבגידה שלא־כדרך־הטבע. בהמשך לביטוי הסלנג־הישראלי "אוכל מאחורה" – אפשר לומר ששרותי הריגול הבריטי נאכלו מאחורה.

חשיפת בני־טובים, בוגרי קיימברידג', מראשי משרד החוץ ושרות הבטחון, כמרגלים רוסים – היכתה את החברה הבריטית בתדהמה, ודחפה אותה להרהורים נוגים, משיטת החינוך ועד שוטה החיכוך.

כדי לשכך את התדהמה נוכח גל הבגידה, סיפקה לעצמה החברה הבריטית שני הסברים, האחד רעיוני, השני טכני: –

1. האנשים שנמצאו בצמרת המדינית והבטחונית הבריטית בראשית שנות החמישים זכרו לברית־המועצות חסד מלחמתה באויב הנאצי;

2. בעת מלחמת העולם השניה נדרשו שרותי הריגול והבטחון להרחיב את שורותיהם בהיקף ובזמן שלא הותירו מרחב סלקציה.

המבוכה הזו פירנסה, וממשיכה לפרנס, עשרות ספרים, ש"צייד־מרגלים" הוא רק אחד מהם. כדי לנסות להבין את העניין, נפגשתי עם כמה עתונאים בריטיים העוסקים בתחום, והסתבר לי שכל אחד מהם כתב גם ספר ("הכי טוב בנושא", אשר אותו, או את כריכתו, נאלצתי לקרוא בטרם הפגישה). וכך מצאתי עצמי קורא במקביל ל"צייד־מרגלים" וסביבו עוד כמה ספרים וכריכות, נדרש לתאוות־קריאה של שמעון פרס או גד יעקובי.

הנקודה הישראלית

"המוסד" הישראלי נזכר בספרו של רייט פעם אחת בלבד. המחבר מספר שג'יימס אנגלטון, ראש האגף לריגול־נגדי של הסי.איי.אי. האמריקני, גילה קנאות קיצונית ליחסיו עם "המוסד", אשר לאחר מלחמת ששת־הימים נחשב בעיניו גוף חשוב ביותר.

מבצע סיני ושליט מצרים ג'מאל עבד־אל נאצר נזכרים דרך תכנית, נלעגת בעיני רייט, של שרות הריגול הבריטי (אם.איי.6) לרצוח את נאצר על־ידי החדרת גז־עצבים למאוורר שבחדרו. סוכני האם.איי.6 במצרים נחשפו – ואלה, אשר לפי רייט, עשו עבודה טובה במבצע סיני, היו כמובן הוא ואנשיו (אם.איי.5) אשר צותתו לשגרירויות מצרים וברית־המועצות וגילו שהרוסים עומדים להתערב לטובת המצרים...

נאצר ומבצע סיני אינם אלא טרמפ נוסף בדרכו של רייט לנגח את הארגון המתחרה (אם.איי.6). ב"צייד־מרגלים", כמו ביתר הספרים, האויב הראשי הוא תמיד הארגון המתחרה. אחריו בא משרד החוץ הבריטי. והק.ג.ב. שלישי. על ראשי השרותים הבריטים ניתן לומר, בתרגום מורחב וחופשי, את מה שאמרו על הגנראלים של בנות־הברית במלחמת העולם השניה: הם אמורים היו להילחם בגרמנים.

"בתי התוצאה לאור" של ספרי הריגול הבריטיים הם, האם.איי.5 או האם.איי.6, וגם הקורא הבלתי־מיומן נחשף מיד למקור. שרות־הבטחון מציג את אנשי שרות־הריגול כסכנה לאומית מפאת "התגייורתם" בארץ היעד והפיכתם למרגלים כפולים. ואילו שרות־הריגול רואה באנשי שרות־הבטחון "שוטרים משועים".

פיטר רייט נהנה מיתרון גדול על־פני מרבית הכותבים: הוא מתויק את החומר, יד־ראשונה, כך שאינו מחוייב לאף אחד. והוא סונא את שני הארגונים.

פוטש

ה"סקופ" הגדול של "צייד־המרגלים" הוא סיפור הנסיון של שלושים אנשי האם.איי.5 לערער את שלטונו של הרולד וילסון (מנהיג מפלגת הלייבור) כשהיה ראש־ממשלה.

גם לגילוי זה היו כבר מהלכים מרומזים קודמים.

בספר "המקצוע השני העתיק בעולם" (1986) מובעת דעה, מפי וילסון, שהשרות החשאי הדרום־אפריקני הוא שניסה להפיל את מקומו משום מגעיו למתן עצמאות לרודזיה. "המקצוע השני העתיק בעולם" מספר כיצד הלכו פיטר רייט וחבריו, "התורכים הצעירים", לווילסון ודרשו ממנו לחדש את חקירת "האדם החמישי" (רוג'ר הוליס ז"ל). וילסון, שנחשד בזכות עצמו כסוכן סובייטי, פנה באמצעות ידידו, הסנטור האמריקני רוברט המפרי, אל הסי.איי.אי. בבקשה שיחקור קיומן של חפרפרות רוסיות בצמרת השרותים הבריטיים.

בראש הסי.איי.אי. עמד אז ג'ורג' בוש, היום מועמד לנשיאות ארצות־הברית.

סיפור "הפוטש" נגד וילסון עורר כמה מאמרים, של עתונאים שמאליים, אשר תבעו מממשלת תאצ'ר לפתוח בחקירת־אימות, ואם כן – גם בירור שמא נותרו "פוטשיסטים" בצמרת השרותים. מרגרט תאצ'ר לא מגלה התרגשות, אולי משום שממשלות הלייבור חשודות גם בעיניה בשמאלנות ראויה ל"פוטש". מצד שני, גם בקרב אנשי הלייבור לא קמה צעקה, אולי משום שהלייבור מורגל בכגון אלה עוד מימי "מכתבי זינובייב" (1924).

לעת זיקנה

אנשים בכירים בשרותים חשאיים, צנועי הגות ורבי עלילה, פורשים לגימלאות ונותרים, לעת זיקנה, עם הפראנויות הקטנות והשנאות הגדולות.

איסר הראל, דוגמא ישראלית, עם הריגול הסובייטי בארץ, אשר מצא פורקן בספרו האחרון, ועם שנאתו למאיר עמית ופרשת בן־ברקה, המתבטאת בראיונות עתונאיים שהוא מעניק לכל דיכפין.

פיטר רייט הוא הנדסאי־אלקטרוניקה שגוייס לשרות־הבטחון הבריטי לאחר פרשת פילבי, כדי לפתח ולשכלל את שיטות הציתותים, ההאזנות ושיבושי־האזנות. מתוך ספרו האוטוביוגרפי עולה איש שרותים קלאסי, שאינו מכיר במקריות או בצירוף־מקרים. הכל מזימה וכולם קושרי־קשר. רייט הוא רשמן, תייקן ואספן בלתי־נלאה, לכוד בתחושה שהבוס שלו היה מרגל סובייטי.

איש שרותים בגימלאות הרוצה בסך־הכל קצת כבוד והרבה נקמה, או בסדר הפוך. והמאמרים העתונאיים המלומדים, לפיהם ממשלת תאצ'ר יכלה למנוע את ספרו של רייט בעזרת שיפור תנאי הפנסיה שלו – נופלים רחוק.

רייט וחבריו היו אחוזי־דיבוק גם כאשר אחוזי ההצלחה שלהם שאפו לאפס. "תיק" הוליס שלהם היה בנוי בעיקרו על אמירה של עריק מהנספחות הרוסית בקנדה, שרמז על מרגל בכיר ב־אם.איי.5. אולי נפלה כאן טעות קטנה והעריק בילבל בין 5 ל־6, והתכוון בכלל לפילבי?

הוליס החי (והמת) נגרר פעמיים לחקירה, שלא העלתה דבר. גם העובדה שתחת פיקודו נחשפו מרגלים רוסיים כבדים, לא הרגיעה את החושדים. כשהם הגיעו לדרך חסרת מוצא, הם גילו פירצה – העתונות – והחלו מדליפים, או ליתר־דיוק, ממטירים חומר. "צייד־מרגלים" הוא, מבחינה זו, השיא.

הספר של רייט איננו מטיף להידוק הפיקוח על שרותים חשאיים, להיפך. הוא דורש עבורם יותר עצמאות, חופש וחוק לעצמם. הצעות־השיפור שלו מתבטאות בדרישה להקים גוף פנים שירותי ("הנוטרים") למניעת חדירת חפרפרות רוסיות ואיתורן.

שמתי לב, שכמה מספרי הריגול האנגליים זכו להקדמה סמכותית של ג'ון להקארה. את זה הפסיד "צייד־מרגלים", שרצה לראות אור באוסטרליה ולא בבריטניה.

כשהכל אסור, הכל מותר

חוק הסודות הרשמיים הבריטי, שנחקק ועבר בחופזה בעת מלחמת העולם הראשונה, הוא קיצוני ביותר, חסר אח ורע בעולם המערבי. לפי חוק זה אסור, למשל, לפרסם מהי כמות התה הנצרכת במשרד הפנים, או כמה פקידות מועסקות במשרד לאיכות־הסביבה.

קל וחומר בענייני בטחון. דוגמא: רק בשנת 1963 למד הציבור הבריטי לדעת, רשמית, על קיומם של גופים כמו אם.איי.5 או 6. וזאת בעקבות דו"ח חקירת פרשת פרופיומו, שר ההגנה שחילק מיטה וסודות עם נערת־טלפון, שחילקה את אותה מיטה וסודות עם הנספח הימי הרוסי בלונדון.

באנגליה, דווקא באנגליה, עם חוק סודות דרקוני, יוצא לאור הרבה חומר סודי.

כי כשהכל אסור – הכל מותר. ■

אנשים בכירים בשרותים חשאיים, צנועי הגות ורבי עלילה, פורשים לגימלאות ונותרים, לעת זיקנה, עם הפראנויות הקטנות והשנאות הגדולות.

פיטר רייט, איש שרותים בגימלאות הרוצה בסך־הכל קצת כבוד והרבה נקמה, הוא תייקן ואספן בלתי־נלאה, לכוד בתחושה שהבוס שלו היה מרגל סובייטי.

זמיר בבל, סופרמן אמיתי: "יש אש, זה בוער בפנים"

"בגיל 16 אמרו עליו המורים שאין להם מה ללמד אותו. היה לו כשרון וידע בלתי רגילים במתמטיקה. הוא היה תמהוני כזה, טיפוס חשאי כמו בסרט האדם השלישי. לא הבינו אותו. בתחילת שנות ה־50 נעלם. אחר כך סיפרו בלחש שנעשה מדען אטום"

קופץ אחד רחוק מדי

נעמי שמר רצתה לבצע שיר שלו בטלוויזיה ושאלה לאן הוא נעלם. השמועות בארץ אמרו שהפך למדען אטום מיסתורי. פרופ' זמיר בבל, גאון אמיתי, חי וקיים. לא בכור אטומי. מתימטיקאי ואיש מחשבים מבריק, מוסיקאי מצליח וספורטאי מצטיין שהיה מאלופי הקפיצה לרוחק בישראל – נבעט לאמריקה לפני 35 שנה. בקרוב חוזר להצטרף אל צוות המדענים של מכון ויצמן. בן 58, עדיין על המסלול. עכשיו הוא מקבל מדליות ביידוי פטיש.

מאת אלכס דורון

"זמיר בבלז הוא היה איש המיסתורין של הספורט הארצישראלי", אומר יהודה גבאי, חבר־נעורים, אתלט־עבר, עיתונאי ועורך, כיום דובר מוסדות הספורט. "בגיל 16 מינה אותו ד"ר בן־יהודה, מנהל גימנסיה הרצליה, כסגנו בפועל. המורים אמרו שכבר אין להם מה ללמד אותו. היה לו כשרון וידע בלתי רגילים במתמטיקה. הוא היה תמהוני כזה, טיפוס חשאי כמו בסרט 'האדם השלישי'. לא הבנו אותו. בתחילת שנות ה־50 נעלם לפתע. אחר כך סיפרו בלחש שנעשה מדען אטום, שעוסק בכל מיני דברים סודיים ביותר".

"הוא היה גאון", קובע המאמן הוותיק אברהם גרין. "לתחרויות באיצטריון המכביה בצפון תל־אביב היה מגיע כשבידו כינור".

"לאן נעלם הבחור הזה?", שאלה נעמי שמר, לא מכבר, בתוכנית טלוויזיה בה השמיעה את "ערב בכפר" – "השיר הנהדר שהאיש הזה חיבר".

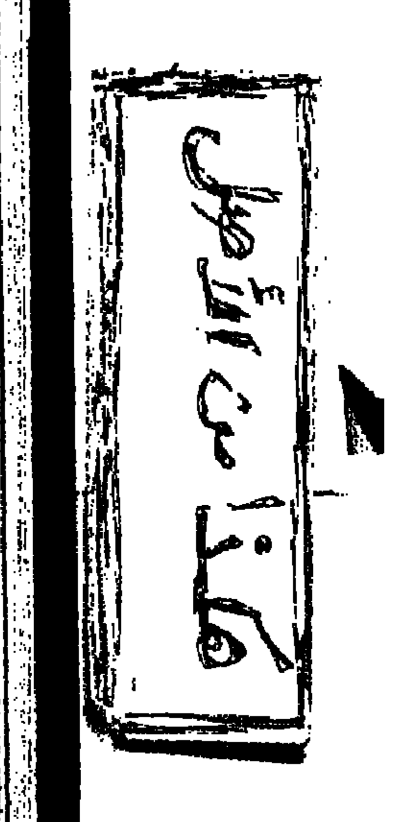
זמיר בבל, היום פרופסור, בן 58, לא נעלם. גם לא נעשה מדען־אטום אפוף סוד, אבל בהחלט נשאר גאון. כשרון מבריק במתימטיקה ובענף המחשבים המתקדמים ביותר, מוסיקאי ומלחין מצליח, איש ספרות ושירה, ואפילו ספורטאי מצטיין. עד כה נקבע, ארה"ב, לא כל־כך באשמתו. בקרוב שוב בארץ. עד כמה היתה דמותו אפופת מיסתורין, אפילו בעיני רבים מחבריו, תעיד העובדה שאפילו את שמו המדויק לא ידעו. "קראו לו בבל, כנראה קיצור לשם זרובבל. אפילו בעתונות הספורט שלפני ולאחר הקמת המדינה, נכתב תמיד 'בבל זמיר'", זוכר אחד החברים.

שם קיצור. זמיר הוא שמו הפרטי – עם סיפור מאחוריו – ובבל הוא שם המשפחה, כשמה של האימפריה התנ"כית. אחותו של זמיר היא מרים נוביק־בבל, המורה הוותיקה וכלת פרס החינוך של עיריית ת"א. "אבא שלנו", מספרת מרים, "היה אברהם בבל, אחיו של הסופר האודיסאי המהולל יצחק בבל". אב משותף, אך זמיר ומרים נולדו לשתי אמהות. "אבא היה פילולוג, מוסיקאי, בוגר הקונסרבטוריון במוסקווה, נגן בתזמורת ובאופרה של אודיסה, מורה עברית בכותרת בתחילת המאה. בין באי ביתנו היה גם ביאליק. הדוד יצחק בבל התנגד לעברית, דיבר אידיש וכתב רק רוסית. כמו אבי, ניגן בכינור, אבל לא הצליח במיוחד ולכן התמסר לספרות. כתב בין השאר את המחזה 'השקיעה' שהוצג ב'הבימה'. אבא עלה לארץ ב־1925, באניית החלוצים האחרונה שיצאה מברית־המועצות בהיתר השלטונות הסובייטים. הוא היה בין מייסדי רמת־השרון, שאז עוד קראו לה עיר־שלום. אחי זמיר נקרא על־שם מקהלת 'הזמיר' שאבא הקים באודיסה, בה שרו רק בעברית. אנשיה כמעט הלכו לכלא בגלל זה".

זמיר גדל בבית האם, ברחוב בלפור 5 בתל־אביב, באווירה של מוסיקה, ספרות ואמנות. "את הכשרון הפנומנאלי שלו הוא ירש מאמו", אומרת אחותו. "היא ידעה לדקלם על פה את טורגנייב ופושקין לאחר קריאה אחת בלבד. זה היה מדהים. חברתו של זמיר לכתה, נעמי פולני, סיפרה לי פעם: 'שנינו לא הבנו שיעורי בית בהסטוריה. בהפסקה קצרה אחת עיין זמיר בספר ובשיעור נקרא להשיב על השאלות והוא, ימח־שמו, ענה למורה תשובות מלאות, ציטוטים שלמים מהטקסט הכתוב'".

כך נכנס לבית־הספר היסודי 'משכיל לנבל' גילו, ומוריו החליטו להקפיצו מכתה א' לג'. האב התנגד והתפשר על כתה ב'. "הוא קיבל סטיפנדיה לגימנסיה 'בלפור' האיכותית, מקום נחוץ ביותר באותם ימים. אבל כשגילה שאין שם תנאים למוסיקה או לספורט, סרב ללמוד בה. 'סתם לימודים לא מעניינים אותי', אמר ונשלח לגימנסיה 'הרצליה'. הוא רצה ללמוד במגמה הריאלית, אך כל המקומות היו תפוסים. המנהל, ד"ר ברוך בן־יהודה, אילץ אותו להיכנס למגמה הספרותית, את ההורים ניחם המנהל ש'אם בנכם כל־כך מקשר לריאלית, בוודאי יצוף ויעלה הדבר במשך הזמן'. אלא שבמגמה האחרת נתגלו כשרונות נוספים שלו לכתיבת שירים

(המשך בעמוד הבא)

"מאחורי הגב הם קראו לזמיר 'פילם סטאר'. הם כעסו עליו, אמרו שבמקום ללמד הכוכב הזה משחק"

1947: כמדי נבחרת ישראל, ב"אליפות מזרח הים התיכון", שנערכה באתונה

(המשך מהעמוד הקודם)

וסיפורים, לציור, וכאמן־צורף של תכשיטים מכסף. הוא קפץ כתות וכשמלאו לו 16 ומשהו כבר סיים את השמינית. כיוון שקלט את חומר הלימודים כהרף עין והשתעמם בכתה, החליט המנהל שזמיר יהיה סגנו בפועל. "בסוף הגימנסיה הוא היה צעיר בשנתיים מכל שאר חבריו, ואי־אפשר היה לגייסו לנוטרות או לרשמו לאוניברסיטה. עשו לו טובה גדולה וקיבלוהו לסמינר לוינסקי", זוכרת האחות מרים. "יחד עם עוד שלושה בחורים למד בין יותר משישים בנות".

בכספי הסטיפנדיה שקיבל לסמינר, קנו לו ההורים פסנתר. עד אז למד לנגן בכינור בקונסרבטוריון שולמית אצל משה הופנקו. מגיל 8 החל להופיע בקונצרטים וגם להלחין מוסיקה. מאוחר יותר השתלם אצל פאול בן חיים ואוריה בוסקוביץ. שמשון בר־נוי, כוכב הזמר של אותם ימים, היה הראשון שביצע את שירו "ערב בכפר", שעליו התרפקה נעמי שמר בטלוויזיה. בלילות היה מנגן בתזמורת האופרה התל־אביבית, במרתף של קולנוע "מוגרבי", תחת שרביטם של ג'ורג' וינגר ומארק לברי, ובמקביל עבר קורס קריינ־דרין ב"קול ירושלים". עוד בטרם מלאו לו 18, לפני שהוסמך להוראה, כבר היה מורה בבי"ס ביאליק, מדהים את עמיתיו המקצוענים הוותיקים בשיטה חדשנית שפיתח: לימוד עברית באמצעות תשבצים. בחדר המורים קינאו בצעיר הנאה שפניו הזכירו כוכב סרטים. "מאחורי הגב הם קראו לזמיר 'פילם־סטאר' (כוכב קולנוע)", נזכרת אחותו, "והם כעסו עליו כשאמרו שבמקום ללמד, הכוכב הזה משחק".

קריירה המטאורית שלו במגרשי הספורט החלה סמוך לסיום הגימנסיה. אריה אטרמן, המורה להתעמלות ויד ימינו של צבי נשרי האגדי, הבחין שהנער גאון גם על המסלול ומשך את זמיר לקבוצת האתלטים של מכבי צפון ת"א. כבר בתחרות הריצה הראשונה בחייו, הגיע שני ב־800 מטר. כשעבר לכור הקפיצות, הפך תוך זמן קצר לאחד מאלופי הארץ בקפיצה לרוחק (בין 1945 ל־1952). הישגו הטוב ביותר בתחרות היה 6.78 מטר, שני ס"מ פחות מהשיא הארצישראלי בסוף 1947. באימונים הגיע ל־7.12 מטר. הראשון בארץ שעבר את קו 7 המטרים. חברו לסמינר, שאול חפר, לימים מורה בתיכון ומנהל בית־ספר, נהג ללוות אותו לאימונים ולתחרויות. הוא גם צילם את קפיצותיו, לפי בקשת זמיר, כדי שבעזרת התמונות יוכל לנתח את סגנונו ולשפרו. חידוש גדול, מהפכני, באותם ימים.

ליאונרד ברנשטיין שמע את יצירתו, "רפסודיה ישראלית" והתריס, "מה אתה מתעסק לך במתימטיקה, זרוק הכל והתמסר למוסיקה"

כמובן מאליו נשלח עם נבחרת האתלטיקה של ארץ־ישראל ל"אליפות מזרח הים התיכון" שהתקיימה באיצטדיון האולימפי באתונה באוקטובר 1947, נגד נבחרות תורכיה ויוון. 11 ספורטאים נרגשים באתר ההיסטורי שבו נערכה האולימפיאדה המודרנית הראשונה ב־1896. המצעד בטקס הפתיחה בתלבושת כחול־לבן, תחת דגל המגן־דוד ונגינת "התקווה" – חודש לפני החלטת האו"ם על הקמת המדינה – נחשבו יותר מההישגים בתחרויות. זמיר זכה בכל דורג חמישי. 6.35 מטר בלבד. אבל למי זה היה איכפת. הוא הניח זר ענק על קבר החיל היווני האלמוני, יחד עם אורי כהן ז"ל, ותמונתו הופיעה בעמוד הראשון של "ספורט השבוע".

זמן מה לאחר הכרזת המדינה גויס עם עוד ספורטאים מצטיינים לשמש מדריכי אימון גופני בצה"ל שהיה בתהליך התגבשות. אולם משהורע המצב בחזית המרכז, פיזרו את יחידת "המיוחסים" – כפי שכינו אותם – וזמיר הוצב בחטיבת אלכסנדרוני והשתתף בקרב על הכפר קלת, במרחב לוד, נגד הלגיון הערבי. הכפר שבו נולד חסן סלמה, ממנהיגי הכנופיות ששהה בגרמניה הנאצית והוצנח חזרה ארצה ממטוס גרמני. זמיר התנדב לפוצץ גשרון מעל ואדי כדי לחסום את התקדמות הלגיון. לאחר שהגשרון עף באוויר, דילג בקפיצה מעל לוואדי והצטרף לחבריו. מפקדו שאל איך עשה את זה. זמיר הזכיר לו שהוא מדובר עם אחד מאלופי הקפיצה לרוחק בארץ. מאוחר יותר נפצע מרסיסי פגז שנתקעו בידו השמאלית. זמן רב אחרי המלחמה עוד היה שולף מהיד את הרסיסים בפינצטה.

בן 21 כבר היה סגן מנהל בית־ספר "יסודי" בשכונת "ד"אליהו בת"א. כשואל לותעניין בלימודים אקדמאיים, זכה במלגה ללימודי החינוך בארה"ב. הוא נסע ב־1954, לא לפני שהבטיח לו כי משום עבודתו בישראל ישמר עד תום לימודיו.

לפרנסתו עבד בניו־יורק כסבל בקונסוליה הישראלית, והתכתש שם ובמקומות אחרים עם סטודנטים ערביים. אבל עיקר פירסומו בארה"ב היה אחרי שהצליח, בתוך שנתיים בלבד, שלושה תארי בוגר: בחינוך, במתימטיקה ובמוסיקה. עתונים אמריקניים ציינו זאת בעמודיהם הראשונים, והדגישו כי עשה זאת בציון הממוצע הגבוה ביותר. שנה לאחר מכן שוב עשה כותרות כשקיבל תואר מוסמך במתימטיקה. כשביקש לחזור לישראל, למקום עבודתו שהובטח כי יישמר לו, מצא את מקומו תפוס, ומשרה חלופית הולמת בהוראה לא ניתנה לו. כשהתלונן במשרד החנוך אמר לו פקיד בכיר: "עשה מה שבראש שלך, מה שאתה רוצה". הדברים פגעו בו קשה והוא החליט להמשיך את לימודיו בארה"ב.

וכך התקדם כשפיתח שיטה לקיצור לימודי החשבון והמתימטיקה מבית־הספר היסודי עד לאוניברסיטה. את החומר שהוקצב ללימוד ב־12 השנים הראשונות הצליח ללמד ב־9 שנים. אחר־כך הוכיח איך אפשר ללמד במשך שבועיים באוניברסיטה מה שמרצים אחרים לימדו בשנה וחצי. כשעידן המחשבים החל לצבור תאוצה בסוף שנות ה־50, הלך לתרגל את שיטותיו ולפתח אותן במחשב הגדול והמהיר ביותר של אותם ימים שנמצא בחברת "ווסטרן אלקטרוניק". בעתונים האמריקניים נכתב אז כי המדען הישראלי הצעיר פתר כמה בעיות שהטרידו את עמיתיו יותר משלושים שנה. בין השאר סייע בהנדסת מרכזיות טלפון חדישות.

כל אותה תקופה המשיך להלחין. התזמורת הסימפונית של אילינוי ניגנה בביצוע בכורה את יצירתו "רפסודיה ישראלית". הקהל הגיב בהתלהבות. גם המבקרים. בין המאזינים הנלהבים היה גם ליאונרד ברנשטיין שפנה אל זמיר והתריס נגדו: "מה אתה מתעסק לך במתימטיקה. זרוק הכל ובוא להתמסר למוסיקה".

זמיר השיב: "ממה אתה מתפרנס?"

ברנשטיין: "ממוסיקה".

"ואני חי טוב ממתימטיקה", ענה זמיר.

לארץ הגיעו אז קטעי ידיעות על מעשיו וכך נרקמה האגדה שזמיר בכל הרחיק לכת, שהוא עוסק בעניינים סודיים ביותר, או שמעסיקים אותו בתוכניות פיתוח ענקיות בחברות־ענק כמו "ג'נרל מוטורס". למעשה היה זמיר בכל שקוע ראשו ורובו בעולם המחשבים. פיתח את תורת האוטומאטונים, ועל כך חיבר ספר לימוד עב כרס. באמצעות שיטתו נסתייעו לא מעט המדענים שעסקו בבניית הלוויינים הראשונים של תכנית החלל האמריקנית.

"אוטומאטונים", מסביר זמיר בכל – עכשיו כבר פרופסור – בשיחת טלפון טרנס־אטלנטית, "היא תיאוריה של מבנה מתימטי שכל מערכות המחשבים בנויות עליו. ברקע של כל החלטה, של כל פעולה או מכשיר, התוצאה תלויה גם במה שקרה בעבר". כיום הוא עוסק באדריכלות מחשבים. "אם היפאנים עוסקים עתה בפיתוח הדור החמישי של המחשבים, אני כבר מתעסק בדור השביעי שלהם. העבודה שלי מתמקדת בחידושים הנוגעים לרשתות תקשורת בין מחשבים".

בינואר הקרוב הוא מצטרף למכון וייצמן בארץ כדי לסייע לכמה מדענים שנתקלו בבעיות שונות ונתקעו במחקריהם. יחד עם קבוצת מדענים הוא מתמסר עתה ליצירת שפת מחשב אחידה לכל סוגי המחשבים. בזמנו הפנוי (יש לו, תתפלאו) הוא ממשיך להלחין – יצירה שלו בוצעה לא מכבר בתחרות הנבל הבינלאומית שנערכה בישראל – כשהתווים מודפסים במחשב האישי שבביתו. הוא גם מנגן בתזמורות, מופיע ברסיטלים, ובימים הנוראים שימש חזן ותקע בשופר בבית כנסת של קהילה רפורמית. לעתים משחק גם שחמט, ובאחרונה השתעשע בבניית משחקי ילדים אותם הציע לחברה ישראלית המתמחה ביצור צעצועים.

"לא זנחתי גם את הספורט", אומר זמיר בכל – היום מתקרב ל־60 – והתרגשות ניכרת בקולו. "אמנם קשה לי עתה לקפוץ לרוחק כבעבר, אחרי שעברתי ניתוח בגב, אבל חרף הערכות רופאים חזרתי לספורט, אלא שחטפתי תיסכול נורא כשלא עברתי בקפיצה שש מטרים ואז פניתי לזרוי פטיש ולהרשת כדור ברזל. היום אני משתתף באורח קבוע בתחרויות של ותיקי האתלטים וגאה בעובדה שבני הצעיר, גיל, בן 18, זוכה פטיש כמוני. יחד זכינו לפני שבועות אחרים בשתי מדליות". גאוותו מובנת, ולא פחות, גם על בנו הבכור, ארי, בן 30, שהוא מרצה במתימטיקה באוניברסיטה ומתמסר לבייסבול. במיוחד הוא שמח שבתו אילנה, בת 26, זורקת דיסקוס, הוזמנה לא מכבר להצטרף לצוות המאמנים האולימפיים של ארה"ב.

שתון בקנוס כתב לפני כ־20 שנה "פרופסור זמיר בכל מוכיח שהוא אדם של כישורים רבים". מאז לא נשתנה בהרבה. כששאלתי אותו מהיכן הוא לוקח את הזמן והמרץ לכל כך הרבה עיסוקים, הוא השיב: "יש אש, זה בוער בפנים". סופרמן אמיתי. ■

41. בעקבות החלמוניות

מאת נילי פרידלנדר
צילומים: שי גינות
בשיתוף רשות
שמורות הטבע

החלמונית הגדולה – פרח מיוחד מאד. נראה כמו גביעי משי צהובים על האדמה החשופה, תמיד בקבוצות גדולות. רק בארץ ישראל. רק לפני עשרים שנה התחילו לגלות על הסלעים את הקבוצות הגדולות של החלמוניות. חשבו שהן נדירות, אבל כשגילו על איזה סלעים והרווחות הן צומחות, הלכו לחפש אותן ומצאו נעוד מקומות: על מצוקי האון ליד חמת גדר, בגליל, בנחל דישון, ליד חצור הגלילית ובין ראש פינה להר כנען, ליד ירוחם וליד שדה בוקר בנגב. כמה יפה לגלות אותן בתחילת עונת הפריחה הטרופית. קודם בנגב ואחר כך בגליל. ליד ירוחם כבר עכשיו, ובגליל, יהיה השיא במחצית נובמבר. לכן כדאי לכוון את הטיולים בגליל לעוד שבוע, שבועיים.

אל החלמוניות של ירוחם
נוסעים מבאר־שבע לצומת ירוחם, שם יש תחנת דלק. פונים לכיוון שדה בוקר ונוסעים עוד שלושה קילומטר. מגיעים לסיבוב חד בכביש שמאלה. כאן מתחילה ביסין דרך עפר עבירה לרכב, אל החלמוניות.

כשמביטים ימינה, לכיוון סכר ירוחם, ראים גבעה בצבע צהוב קרם. מימינה – גבעת בהירות, לשמאלה – רכס ירוחם הגבוה. מתנבעות הכהות שבתחתית הרכב יורד ערוץ לכיוון הגבעה הצהובה. שם פורחות עכשיו חלמוניות. נוסעים ברכב ושטי על דרך העפר עד למחצבה של החקי וחל שבתוך הוואדי, ומשם הליכה רגלית קצרה וקלה לראות חלמוניות. בטיול הזה מגיעים גם לאגם ירוחם, אגם מלאכותי של מי ביוב ושיטפונות, שהפך לשמורת טבע עם עופות מים וחניות של קק"ל לידו. אחרי השטפונות האחרונים בנגב, האגם מלא מים. בכל איזור הטיול, אין סכנת שיטפונות.

אל החלמוניות בגליל
טיולים אחדים בגליל, במיוחד לעונת החלמוניות. הראשון הוא הקצרצר ביותר, בו בקושי יורדים מהרכב לראות חלמוניות, טיול קצר שבו אפשר גם להשתטח על קברו של הצדיק חוני המעגל, ועוד שני טיולים מפורטים, עם הליכה יפה בנחל דישון ובנחל ראש פינה.

אל מצוקי האון
ליד חמת גדר, מול קיבוץ מבוא חמה בבוא מצפור האון. יורדים מהרכב והנה חלמוניות על המצוק שמעל הכנרת.

אל חצור הגלילית
נסיעה והליכה קצרה. פונים מכביש ראש פינה-קרית שמונה אל חצור הגלילית. נכנסים מראש פינה, זה שני ק"מ אחרי הכניסה לראש פינה. יש שילוט על הכביש.
נוסעים לחצור הגלילית ונוסעים בעליה, עד שמימין נגמרים הבתים, ומשמאל יש גן ילדים. פונים ימינה ולאחר כמאה מטר משמאל יש חניון.
מחנים את הרכב ועולים במעלה נחל מחניים. הולכים כחצי ק"מ. אחרי 300 מטר הליכה – להתחיל לחפש. מצד ימין (בכיוון מזרח) על המידרון, יש חלמוניות ושיא הפריחה הוא באמצע נובמבר. אפשר לחזור לחניון וגם לראות את קברו של חוני המעגל, הצדיק הידוע שנרדם לשבעים שנה ונטע עץ חרוב לנכדיו.

אל הר מירון
מכביש נהריה לכיוון צומת סאסא. אחרי חורפיש ולפני צומת סאסא פונים לפיסגת הר מירון. יש שילוט. חונים והולכים בשביל הפיסגה המשולט. חלמוניות לאורך כל השביל. עונת הפירות הטבעיים והאדומים שאוכלות הציפורים הנודדות.

אל נחל ראש פינה
כאן יש חלמוניות. טיול שאפשר לעשות אותו בירידה מהר כנען או בעליה מראש פינה. לפניכם שתי האפשרויות.

מצפת
נוסעים מצפת לראש פינה. עוברים את משטרת הר־כנען, עוברים פניה ימינה לשכונת כנען וכמאתיים מטר לאחר הפניה בפיתול הכביש, יש דרך עפר שפונה שמאלה. כאן חונים ומתחילה ההליכה. הולכים בדרך העפר צפונה כקילומטר, עד למקום שהדרך חוצה את הנחל. שם עוברים גדר בקר ויורדים במורד הנחל. לאחר כקילומטר יש דרך המגיעה מכיוון צפון־מזרח אל הנחל. בצד הצפוני של הנחל, משמאל, רואים חלמוניות. זוהי הליכה איטית של שעה, וכן בחזרה להר כנען.
חלופה: אם מישהו יקפיץ את הרכב לראש פינה הישנה ויחנה ליד בית הקברות, אפשר להמשיך ללכת עוד שעה, שעה וחצי לראש פינה. טיול יפה, עם מעיינות בדרך, עד למושבה הישנה.

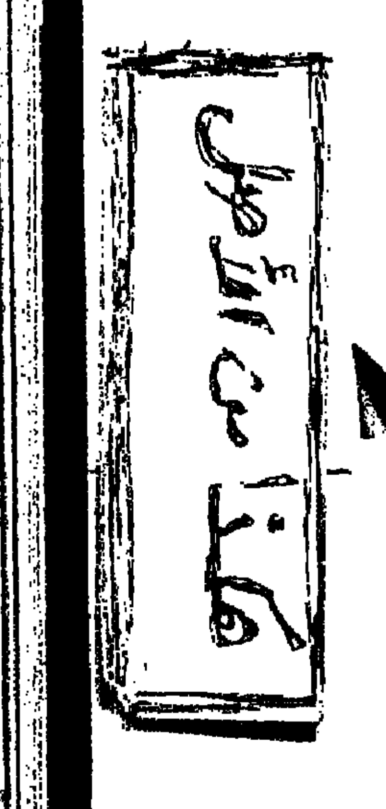
מראש פינה
נכנסים למושבה הישנה וחונים ליד בית הקברות. נכנסים לשביל בנחל ועוברים ליד המעיינות. אחרי המעיין השלישי (עין

ניא־אוני במפת סימון שבילים גליל עליון) מוצאים את הדרך לנחל, שמגיעה מצפון (מימין, כשאתם עם הגב לראש פינה).
סמוך למפגש הדרכים, הגדה הצפונית של הנחל, לכיוון הר כנען, שם החלמוניות. חוזרים באותה הדרך. שעתיים הליכה שאפשר לעשות לבד, בזוגות, עם כל המשפחה ובחבורה. אפשר גם לשלב שיטוט בסימטאות ראש פינה הישנה. מים, מזון ושירותים – על הכביש הראשי, כביש קרית שמונה־טבריה.

אל נחל דישון עליון
זהו טיול של שלוש שעות בהליכה בכיף (ששה ק"מ), בו רואים חלמוניות ויש סיכוי גם לשפנים מקפצים על הסלעים ונשרים דואים בשמיים ומקננים במצוקים. הליכה בשמורת הטבע הפראי והייחודי של נחל דישון, הוא ואדי הינדאג', לא רחוק מנהריה, ובעולם אחר. מנהריה לצומת סאסא (חירם) נוסעים צפונה עוד שני ק"מ לצומת כפר ברעם-בית הכנסת העתיק, הבתים ההרוסים של הכפר המרוני בירעם – ונסיעה צפונה לכיוון קיבוץ יראון ומושב אביבים.
כחצי ק"מ צפונה למפגש עם הכביש לריחניה ולצומת ישע, יש מימין שער למעבר בקר ותחילת שביל שמסומן בפסים אדומים על האבנים. הולכים בשביל לאורך הנחל כשני ק"מ, עד למפגש עם שביל מסומן בכחול, שיורד מנחל אביב.
ממשיכים ללכת בשביל האדום במורד הנחל. משמאל, מצפון לנחל, ניתן לראות חלמוניות לאורך כקילומטר, עד למשאבות על עין אביב וגם הלאה. מומלץ להמשיך וללכת בשביל עד לכביש בין המושבים עלמה ודישון, אלא שצריך מישהו שיקפיץ לנקודה זו (על המפה) את הרכב. עד לכביש, הליכה של ששה ק"מ ובכח גם כשחוזרים באותה דרך לרכב שממתין בצד הדרך לאביבים.
הליכה קלה, בלי עליות, בלי ירידות. טיול סתיו יפה.

החלמונית הגדולה (למעלה) – כמו גביעי משי צהובים. אפשר לראות אותן פורחות בנחל ראש פינה (משמאל).

יפה מהתמונות

אדית קמחי מתחילה מחדש. דוגמנית צמרת תל־אביבית שהפכה ציירת. קריירה באצולה בלונדון, נגעה במקורבי מלכות. נשואה, גרושה, מוכה. בלמונדו חיזר אחריה, אונסיס שיעמם אותה. עכשיו היא מחפשת מממן לתערוכת ציורים חדשה, גבר חלומות לעשות איתו ילד. ורק שלא ינסו להחזיר אותה בתשובה.

מאת עידית שחורי צילומים: ראובן קסטרו

ת
לאביב של סוף שנות ה־60' לבשה מיני קצרצר, שמתחתיו ביצבצו גרבי מכנס שאך זה עתה חדרו לשוק. איפור העיניים היה כבד. גם העיניים עצמן היו כבדות, תחת משא הריסים המלאכותיים. מעצבי הצמרת היו פיני לייטסדורף ורוזי בן־יוסף. אוברנון עשה את צעדיו הראשונים. את האופנה הזאת הציגו חמש דוגמניות עילית: זיוה שמרת, ליאורה לפידות, לאה שוורץ, הילית קטמור־ישורון ואדית קמחי. זה הסיפור שלה.

חמש שנים בלבד היתה קמחי דוגמנית, זינוק מסאורי אל הצמרת מחיים אפורים של פקידה במשרד נסיעות. חמש שנים של מאות תצוגות בארץ, בפאריס ובלונדון. בכל עתון ניתן היה למצוא צילומים שלה. מ"את" עד "ווג". בלונדון היתה מהקרובים למלכות. גם אונאסיס ופולנסקי הסתובבו שם על ידה. בפאריס חיזר אחריה ז'אן פול בלמונדו היחורים נמרצים וראה מסגרת). יום אחד קמה ועזבה את הכל באחת. גם את הבעל הראשון, זה שישב בתל־אביב טרוריקנאה, ולא אחת הפליא בה את מכותיו. קמה, הלכה אל עצמה והתחילה לצייר.

תשע תערוכות יחיד מאחוריה, מהן שתיים בארץ (גלריית שרה קישון וגלריה תוראל), והשאר בלונדון (גלריית ארצ'ר), ציריך, מינכן ורומא. אחד מציוריה נמצא באוסף הפרטי של סר ארתור פיגרוז, שהיה מנהל "הטייט גאלרי" בלונדון. עוד ציורים שלה מופיעים בשני ספרים שהוצאו באיטליה. בין לבין היא הספיקה להיפרד מעוד בעל ומעוד אהבות כואבות, לעסוק בתרגום (היא דוברת חמש שפות), להיות בעלת חנות עתיקות, לשפץ רהיטים, לעצב את אירועי גרמאיר לפני שנתיים, לערוך מיצגים משלה, לעצב תכשיטים ובגדים ולעבור כצבעית בתים. רשימה חלקית בהחלט.

היום היא צובעת קירות על בריימסי. עבודה בקבלנות. מקבלת אולי 30 שקל ליום. [illegible]

"חייתי חיים מלאים
ולא רגילים.
מוות בעיני
זה כמו לקחת
מטוס ולנסוע
למקום אחר.
יהיה [illegible] אם
זה [illegible]
אב[illegible]
צע[illegible]

שוב מול המצלמה – כמו לחזור לצעצוע מוכר

(המשך מהעמוד הקודם)
ושמואל הרשקוביץ. אבא נגר, אמא עקרת־בית. בגיל שמונה עלו לארץ, למחנה עולים ליד חיפה. האב, בעזרת אחותו, מצא בית נטוש בתוך פרדס בין בית־דגן לרמלה. הוא שיפץ קצת את הרעפים. האם נשאה שני דליי מים מדי יום מבאר רחוק. חשמל לא היה שם. ארבע שנים גרו בפרדס. האב נסע יום־יום על אופניו ליפו לעבוד בנגרות.

"יום אחד הוא חזר עם שבעה שפנים. אמא שאלה אותו מה זה, והוא אמר שלבעל הבית לא היה כסף לשלם – אז הוא נתן לו שפנים במקום. תוך שבוע היו לנו 27 שפנים רוטשי־חוטם שהיו בעצם החברים היחידים שלי".

בבית־הספר הרחוק, אליו היתה הולכת ברגל מהפרדס, היא היתה הילדה היפה עם הגימוסים הטובים, שהילדים שונאים והמורים אוהבים. הפיצוי היה בחוג הדראמטי, "שם הייתי משחק ומתפרקת. כולם היו בטוחים שאהיה שחקנית כשאגדל. היתה לי גם אובססיה של הגדלת מפות גיאוגרפיות. כל קירות בית הספר היו מכוסות במפות שלי". כשאבא חסך מספיק כסף, עברה המשפחה לתל־אביב, לרחוב יהודה הלוי. אדית נשלחה לבית הספר לבנות בנווה צדק, ומשם לעירוני ד' ביפו. החלומות על אוניברסיטה נקטעו בידי המורה שאמר עליה, לפני כל תלמידי הכתה, לאחר שנכשלה בבחינה בעל־פה: "תנ"ך היא אמנם לא יודעת, אבל היא תהיה אשה טובה לבעלה". אדית: "זה ממש העיף אותי. זאת היתה פגיעה טראומטית".

מספר חודשי שרות בצבא אכן הספיקו לה כדי להחליט לנסות ולהגשים את חזון המורה לתנ"ך. חרף התנגדותם הנמרצת של הוריה, בייחוד של אבא שמואל, היא העדיפה להכנס לחופה עם בעלה הראשון. "לילה אחד, כשעוד היינו חברים, אבא היכה אותי בכעס הנורא שלו. ברחתי מהבית. לא הלכתי לצבא, עשיתי ניפקדות. כשהורי הבינו ששום דבר לא יעזור, הוחלט על חתונה. יכול להיות שאם היו מניחים לי ומדברים איתי בנועם, הכל היה נגמר בעצמו. אני יודעת שאבי היכה אותי מתוך המצוקה הגדולה שלו, אבל זו היתה טעות איומה, ולי לקח שנים לסלוח עליה. בעלי היה איש גאה מאוד ואגוצנטרי. שבועיים אחרי החתונה, שוב הוכיתי על רקע של קנאה. זה קרה ערב אחד כשישבו אצלנו חברים. הוא ניגן על גיטרה ואני פיטפטתי עם אחד האורחים. במקום להגיד שזה מוציא אותו מהריכוז, או שזה מפריע לו מסיבות אחרות, הוא פשוט התנפל עלי.

"זה חזר אחר־כך עוד כמה פעמים. אוי, כמה שהוא היה רע אלי. הביתה לא יכולתי לחזור, כי אז היו אומרים לי: 'אמרנו לך'. הרגשתי כמי שנפלה מהפח אל הפחת – אז נשארתי. באותה תקופה עבדתי כמשרד נסיעות. יום אחד הופיעה אמריקאית שמנה ומחופשת ושאלה, 'מה בחורה יפה כמוך עושה במקום כזה. את צריכה להיות דוגמנית אצל כריסטיאן דיור'. חזרתי הביתה וספרתי לבעלי ובהסכמתו הלכתי ללאה פלצ'ר. כך התחלתי עם הדוגמנות. תוך חודש הופעתי בתצוגה גדולה של מכון היצוא. פיטר הרצוג, צלם האופנה, ראה אותי ומיד שלח אותי הביתה לרזות חמישה קילו. צמתי וחזרתי אליו. וכך התחילה קריירה מאלפת של חמש שנים שעשיתי בה לא מעט כסף. אבל בבית היה רע. רע מאוד. בעלי רצה שאהיה יפה ואשתוק. הוא רצה להחליט מה אלבש, ועל כל דבר שעשיתי היתה לו ביקורת. יום אחד הוא נעל את

ז'אן־פול בלמונדו. "הבטחתי להתקשר אליו. לא התקשרתי. הגיעו פרחים והודעות ממנו, אבל הוא פשוט היה מבוגר מדי".

הטלפון בארון לשלושה חודשים. כששאלתי למה? הוא ענה: כדי שהבחורים לא יתקשרו אליך!

"הוא לא היה היחיד. לגבי אותם גברים שהיכו אותי, אני יכולה היום לומר רק שזו היתה סיטואציה של פחד אמיתי, שלי פיזית ושלהם, שהם לא מצליחים לחדור אלי. היאוש שלהם היה כל־כך גדול, שזה היה הכלי היחיד שנותר להם. לעתים זה פעל, אבל זו היתה תוצאה רגעית, התוצאה הסופית של זה היתה תמיד נתק. מה שהטריד זה שתמיד זה לווה במחשבה של – אולי זה מגיע לי? אולי לא נתתי מספיק, לא ליטפתי מספיק? מין רגשי אשמה סמויים שכיום, תודה לאל, הבנתי שאני לא תורמת אליהם. אני לא רוצה להיות יותר במצבים האלה של השפלה, לא רק פיזית, גם מילולית".

הן מכות שברו אותה. עזבה את הבעל ואת הדוגמנות עם כל הנוצץ והזוהר של הארץ וחו"ל, והחלה לצייר. התערוכה הראשונה היתה ביפו, בבוטיק של "כגר עור". ניצלה קשרים מן העבר הקרוב. לזלי פולופ, הבעלים, התנדב לעזור. שמונים אחוז מהרישומים נמכרו וזה היווה את הבסיס לצעד הבא – מיניאטורות של שמן על עץ. "שנה ותצי אחרי זה נסעתי ללונדון עם כמה עבודות וכמו סינדרלה קיבלתי תערוכה בגלרית ארצ'ר וזה היה נפלא".

אז גם הופיע סטיב בשמי חייה, בתור אנגלי
(המשך בעמוד 67)

מונולוג. אונאסיס בלמונדו וכל השאר

"כשהשתתפתי בתצוגת הפרט־א־פורטה (לבוש מוכן – ע"ש) בפאריס, היכרתי שישה גברים. עם כולם קבעתי לאכול ארוחת ערב באותו היום. היתה לי הברקה – אמרתי לעצמי שאוכל עם כל אחד מהם מנה ראשונה, ואומר שאני חייבת לחזור למלון, כי אני מחכה לטלפון מהארץ, ומיד כשהוא יתקבל אני אחזור למנה האחרונה. כמובן שלא חזרתי. טסתי על פני פאריס ממסעדה למסעדה.

"למנה אחרונה שמרתי לי איטלקי אחד, חתיך מדהים, שדיבר בעיקר איטלקית. כשחזרתי למלון חמש דקות לפני אחת־עשרה, הוא שאל איפה הייתי. עניתי, מה זאת אומרת? הלכתי לבקר חברה חולה. מתי? מרעב, אז הלכנו לאכול ב'לה־קופול'. ומי נכנס למסעדה? ז'אן פול בלמונדו. כנראה שהוא קלט אותי וניגש לשולחן. האיטלקי לא ידע מי זה. טוב, הוא לא היה חכם גדול. בלמונדו רצה להזמין אותי לשתות. עניתי, שכמו שהוא שם לב בוודאי, אני עם מישהו ונתתי לו את מספר הטלפון שלי במלון. למחרת צילצל הטלפון ואמרו לי שאחד בלמונדו רוצה לדבר אתי. הלכתי לעבוד בתצוגות והבטחתי שאתקשר איתו מאוחר יותר. לא התקשרתי. הגיעו משלוחי פרחים וחיכו לי הודעות ממנו, אבל הוא פשוט היה מבוגר מדי.

"נסעתי ללונדון. שם, בסוכנות הדוגמנות שעבדתי איתה, פגשתי את אחד הבעלים, לורד לבובן ושמנמן, בן־דוד עשירי של המלכה. הוא הזמין אותי לבלות סופשבוע בטירה שלו. פחדתי לנסוע, מי יודע אולי יחתכו אותי וישימו אותי במרתף. אחרי שבועיים של שכנועים הסכמתי, אבל לקחתי איתי סכין. סכין מטבח פשוטה ומחודדת היטב. שיהיה.

"היו שם בטירה כל מיני אנגלים מכובדים כאלה. בארוחת הערב הציגו אותי כדוגמנית מישראל וכמובן שנשאלתי אם הייתי בצבא. אמרתי שכן, והלורד שאל אם אני יודעת קאראטה. בבטחון עניתי כן, והוא אמר – תוכיחי. נתתי לו מכה נוראה על הצוואר וראשו נפל לתוך צלחת המרק. כולם השתוללו מצחוק והפכתי לדמות המשעשעת של החברה הלונדונית.

"היתה מלחמת איומה על מספר הטלפון שלי. כך פגשתי את אונאסיס – איש קטן – ואת פולנסקי – עוד יותר קטן ועוד יותר שחצן. אבל הכי־גרוע היה דיוויד ביילי, צלם הצמרת של אותם הימים. עזבתי אותו באמצע סדרת צילומים, כי הוא פשוט הרגיז אותי והקניט אותי בלי סוף. אחרי זה חזרתי לארץ ותתגרשתי מבעלי הראשון. מה עוד אפשר היה לעשות אחרי כל זה?

"ואז יום אחד הגיע לארץ האיטלקי, ההוא מפאריס. הגיע לארץ עם היגואר שלו. כן, הוא היה גם עשיר. הוא הודיע לי שהוא הגיע ליום אחד. ראיתי שהוא הביא חליפה עם עניבה שחורה, שאלתי אותו אם הוא בא ללוויה, והוא אמר לא, לא, באתי לראות מאמא־פאפא שלך. לא רציתי להתחתן עם גוי, מה עוד שהוא דיבר כל הזמן על פאמיליה, פאמיליה. הבנתי שבאיטליות עושים הרבה ילדים ואוכלים פאסטה ואני בסך־הכל רציתי לצייר"...

כשכף רגלי דורכת במערכת אני לא מכיר עייפות

זאב ליד שולחן ...

שטח פרטי

לאב

זאב

קריקטוריסט

זאב (יעקב פרקש), יליד הונגריה, 1923, התחיל לצייר קריקטורות בגיל 13, עלה ארצה ב־1947, עבד בבניין ובסלילת כבישים עד שהחל לעבוד במאייר ב"מעריב" (1952) ואח"כ כקריקטוריסט ב"דבר השבוע" וב"הארץ". פירסם שלושה ספרים, אייר למעלה מ־40 ספרים, השתתף בתערוכות בינלאומיות רבות. התערוכה "זאב – 35 שנים בשורה הראשונה" היא התערוכה היחיד השמינית שלו. אלמן, אב לשתי בנות (שגב בן) וסב לשניים, גר בתל־אביב.

בשבילי, העבודה היא אהבה גדולה, סם חיים. אני לא מרגיש שאני עובד. לא קשה שחזרתי למערכת, אחרי חג או חופשה, בחוסר חשק להיפך, זה תמיד מעורר אותי. לפעמים מתרחש משהו המחייב אותי לרוץ למערכת ולשנות קריקטורה. לא איכפת לי, אני כאילו מתעורר לחיים. יש סיפור מיתולוגי על אנטאוס, ששאב את כוחו מהנגיעה באדמה. ברגע שנגע באדמה, אי אפשר היה לנצחו. אני, ברגע שכף רגלי דורכת במערכת, אני מקבל כוחות חדשים, לא מכיר עייפות, לא כלום.

פעמים רבות אמרו לי שיכולתי לעשות קריירה בינלאומית, אבל לא חתרתי לזה בצורה נמרצת, כי מאז שנכנסתי לעבודה בעתונות הישראלית, הגעתי למה ששאפתי. אני מקווה שלא נגיע לאחרית הימים, כי אז, כקריקטוריסט פוליטי, אהיה הראשון שימות מרעב. ככל שמתרחשים יותר דברים, כך יש לי יותר מה לעשות. אני לא זוכר מתי השתעממתי. אומרים שאני אופטימי. יתכן שכן אדם אופטימי מפני שכיסורו הוא פסימי. אינני יודע. אני טיפוס מאוד לא פילוסופי. אומרים עלי שאני טוב לב, שאין לי רעל וזו לא מחמאה. לפעמים חיוך רק יכול לחדור יותר עמוק ממכה חזקה עם מקל על הראש.

הבילוי העיקרי שלי זה השחיה. אני מכור לזה. שוחה כמעט כל יום, אחר הצהרים או בערב. בקיץ בבריכת גורדון ובחורף בשאטרי קלאב. קילומטר עד שניים. שחיה מהירה, באגלת אחת. השחיה מרעננת ומהנה אותי. אחרי השחיה, אני יכול להתחיל יום עבודה מחדש.

גם ללכת לתיאטרון זה בילוי בשבילי, כמו בשביל צופים אחרים. אני לא מרגיש שאני עובד, למרות שאני רואה לפחות מאה הצגות בשנה. עם הזמן, למדתי איך להקשיב להצגה ולצייר מבלי להפסיד את החוט המוביל. אני לא תיאורטיקן של תיאטרון. הרבה פעמים ההתרשמות הפרטית שלי תואמת את הערכת המבקר. אני אוהב הצגה עשויה היטב, וזה יכול להיות האמלט, קומדיה מסוגננת, מחזמר, הכל. משתדל לא להחמיץ שום הצגה, כולל גם הצגות קטנות שלא יכתבו עליהן ... לצייר אותן. היום, גם כשאני לא צריך לצייר ... להתגבר על הדחף. אני מתעב. גם אופרה ... לעניין אותי הצד התיאטרלי, המנצח, הכלים ... שאין לי שמיעה מוסיקלית אני נהנה.

אני עיוור צבעים, ובכוח שרישומים בשחור־לבן תופסים אותי מאוד

הרומן שלי עם התיאטרון התחיל ... הצגות (תיאטרון וקרקס), עתונים וספורט ... הדברים שעניינו אותי. תמיד היתה לי ... שמאחורי הקלעים, לראות איך נעשים ... המוצר המוגמר. הליצן, לפני שהוא ... האקרובט, לפני שהוא מהלך על חבל ... התזמורת הקטנה, הקמת האוהל, היתה ... שבנותיה אירגנו כל קיץ מסיבה עם הצגת ...

[illegible]

שראיתי חמש פעמים ויותר. מרבית סרטי האנימציה החדשים סינטטיים מדי לטעמי, עשויים במחשב. את רוב הסרטים בטלוויזיה אני סוגר אחרי חמש דקות. אם סרט מצליח לרתק אותי יותר, אני רואה עד הסוף.

אני לא כל־כך אוהב אבסטרקט, ביחוד לא את אלה שמדביקים גם הסברים ותיאוריות

במוצ"ש, כשאין הצגה, אני רואה ספורט. לפעמים, כשאני אצל הבת וכולם מסתכלים ב"סיבה למסיבה", גם אני צופה, אם זה לא מפריע לעיסוקי עם הנכד. אוהב את שלמה ניצן. לפעמים יורן לונרין או התכנית של אהוד מנור, "מבט", "ערב חדש", מהדורת חדשות אחרונה. לפעמים "מוקד" או "עד סוף". אני לא תוכב פוס, אבל אני רוצה להיות מעודכן בכל השטחים. סרטי טבע מרתקים אותי. לסרטי מלחמה באורך מלא אין לי סבלנות. בזמנו אהבתי את "קולומבו", אבל לא הייתי מכור. בדרך כלל, כשאני בבית, הטלוויזיה פתוחה בלי קול ומדי פעם אני מציץ מחצי שנה.

תוך כדי עבודה אני שומע רדיו ... תכניות מלל. רק כשאני צריך להניע לרקוון של ...

מה אתה רוצה להיות כשתגדל?	אותו דבר, אבל עם קצת יותר חוש מסחרי.
מתי התבגרת?	טרם התבגרתי. כנראה גם לא אתבגר עד 120.
מה היתה נקודת המיפנה בחייך?	היום בו הזמין אותי ד"ר קרליבך לתקופת נסיון של שבועיים, כקריקטוריסט, ב"מעריב".
כמה היית רוצה לעבור על החוק?	ב"רולס רויס" דגם 88.
מה מגעיל בשבילך?	הקוטב הדרומי. בגלל הפינגווינים.
מה מוציא אותך מהכלים?	כשאני נוהג – הולכי הרגל. כשאני הולך ברגל – הנהגים.
מה מעצבן אותך?	יתוש בודד בלילה, אחרי כיבוי אורות.
מה עקב אכילס שלך?	הקרסול. הוא נפל קורבן לא אחת למדרכות של תל־אביב.
מה ה"פיספוס" הגדול שלך?	הקריקטורה על כשלון ועידת "קמפ דייוויד" שפורסמה לנחת החיבוקים הגדולים של שלושת גיבורי הוועידה.
על מה אתה מתחרט?	על קריקטורה שציירתי (לפני שנים) ופגעה קשות (שלא בכוונה) באבא אבן.
מה עוזר לך להתרכז?	האזנה למוסיקה ברדיו תוך כדי אכילת בוטנים ושקדים.
מה אתה אוהב לקנות?	ספרי קריקטורות.
מה המאכל החביב עליך?	איטריות עם פרג (רק יוצאי הונגריה יבינו זאת).
מה גורם לך סיפוק?	לראות מישהו הנהנה מקריקטורה שלי מבלי שהוא יודע שאני רואה אותו.
מה אתה שונא לעשות?	למלא טופס הצהרה של מס הכנסה.
מה ישראלי בעיניך?	ערימות בדלי הסיגריות באיי התנועה ליד הרמזורים.
מה מחזיק אותך פה?	כאן לא איכפת לי כשמצביעים עלי ואומרים – תראה את היהודי הזה.
אילו קיבלת בוחטה של כסף, מה היית עושה?	קודם כל, בודק אם הוא לא מזוייף.
את מי הערצת בילדותך?	את האחים שארושי, מקבוצת הכדורגל פרנצוואראש בבודפשט.
אילו יכולת "להרכיב" אשה אידיאלית, מה היית נותן להז	זה נשמע כמתכון: קח שתי עיניים ירוקות, חופן שיער בלונדי, שתי כוסות חזה, כפית ישבן וזוג רגליים בינוניות, לבשל על אש קטנה, תוך כדי בחישה, להגיש חם...
במה השתנית במשך השנים?	בהסרוקת
מה הולך לך קל ועל איזה דברים אתה צריך עדיין להאבק?	קל לי לצייר את יצחק שמיר ואני נאבק עד היום כשאני מנסה לצייר את יצחק רבין.
איך אתה רוצה למות?	מהר, חזק ובאופן אלגנטי, אבל זה באמת לא דחוף לי.
מה בעצם הדבר הכי חשוב שעשית בחייך?	שלא למדתי רפואה. הצלתי בכך חייהם של הרבה אנשים.

הקריקטורה אני סוגר, או מעביר ל"קול המוסיקה". אחר־כך, כשאני כבר מצייר, או תוך כדי נסיעה, אני חוזר למלל. למכל התכניות הכלכליות: אני הלוש בכלכלה וממש זקוק לזה. אני מאזין לכל היומנים, ואנסקי ואחר כך יש לי פיצול אשיות בין התכנית של גזית וקיטל לבין "בוקר טוב ישראל". ובמיוחד, קובע את "שירים ושערים". אני מת על תכניות כמו "ארץ חמדת", אוהב את "שאלות אישיות" של אגמון, מאזין קבוע ל"בין ששי לשבת" של לבני ולתכנית בענייני משפט של משה הנגבי ו"מפיק ודי": יש לי חולשה למשחקי לשון. הייתי מרותק לרדיו כששודרה הסידרה של יהודית הנדל על ביקורה בפולין.

אני מאזין לכל היומנים ולאנסקי ואחר כך יש לי פיצול אשיות בין התכנית של גזית וקיטל לבין "בוקר טוב ישראל".

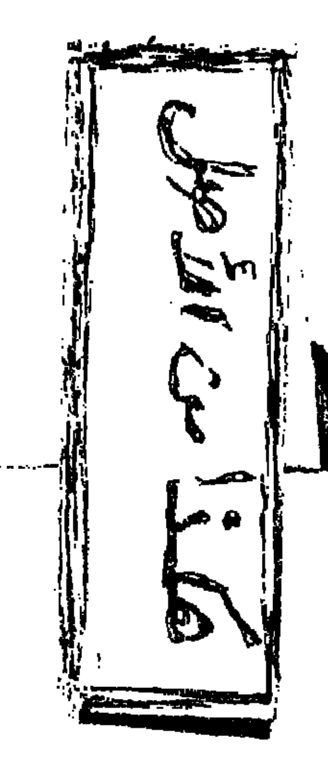
למרות שגדלתי בכפר, אני טיפוס מטרופוליטני. ערים גדולים מושכות אותי. גם תל אביב. עם כל הלכלוך והרעש. לא הייתי מסוגל לגור בירושלים או בחיפה. אני מאד אוהב ללכת ברגל בעיר גדולה, גם בארץ וגם בחו"ל. פעם עבדתי הרבה בבתי קפה. זה נעים, אתה רואה אנשים, תנועה, אבל ההתרחשויות לא נוגעות בך, עוברות לידך. ישבתי הרבה בשמה הסניה של "ורד", למשל. הצרה היא שבמשך הזמן מכירים אותך וניגשים אליך. וחוץ מזה, היום אין מקומות כאלה. אני עובד בבית ובמערכת. לפעמים, מאוחר בלילה, אחרי שאני גומר את הקריקטורה השבועית, אני יושב ב"הספריה", הבת בניצה. באים חברים וזה נחמד.

אומרים עלי שאני טוב לב, שאין לי רעל וזו לא מחמאה.

העבודה היא התחביב שלי. אין לי הרבה זמן לדברים נוספים. אולי בפנסיה אספל בצילומים ובבולים שלי. בילדותי זה היה פשוט. עכשיו יש מבול של בולים בעולם. אני עדיין נאבק בתיוק וסידור הציורים שלי. והספרים – ספרים דוקומנטריים, קריקטורות ואמנות. מאד אוהב את אשר, מת על פיקאסו, הוא מאד מדבר אלי, צורת חייו, השחרור שלו, יש לי הרגשה שהוא קצת צחק על העולם עם הסגנונות שלו. הוא כל־כך היטיב לצייר, שיכול היה להרשות לעצמו גם את הטריקים. זה ההבדל בינו לבין חקייניו, שלא יודעים לצייר, לוקחים שני סעורים ואחר כך מורחים אבסטרקט. אני לא כל־כך אוהב אבסטרקט, ביחוד לא את אלה שמדביקים גם הסברים ותיאוריות, אבל מדי פעם רואים גם משהו אמיתי.

אני עיוור צבעים ובכוח שרישומים שחור־לבן תופסים אותי מאד, אבל גם צבעוני. למשל האימפרסיוניסטים מדברים אלי. התערוכה הגדולה של רנואר בפאריס היתה מרשימה שראיתי כמוה. אני אוהב את רמברנט, לא רק את רישומיו. אולי מפני שיש אצלו הרבה אור וצל. ועוד יותר את ליאונרדו דה וינצ'י, גם ההמצאות הטכניות שלו מרתקות אותי. מאד אוהב את ואסארלי ועכשיו, כשראיתי את תיאטרון התמונות של פריטסקי, עלה ברעתי לעשות אותו דבר עם ציורי ואסאלי, רק על רקע הרסטוריה מספר ג' של ליסט, ששיקה ורקע של הסרטים המצוירים שראיתי בילדותי.

ראיונה: נורית ברצקי
צילום: ראובן קסטרו

יצחק שמיר, כשביקר שם, אמר שבגלגול הבא היה רוצה להוולד כמוהם. תימנים. כשהלך, חזרה העיירה לנימנומה, אל המחזירים בתשובה, טקסי־דת עתיקים ומיסתוריים, ומלחמת עסקנים בדרך להתחרדות. תמונת מצב בין החגים, חמש דקות מפתח־תקווה, בדרך לכנסת עבור פוליטיקאים.

מאת גדעון מרון
צילומים: ראובן קסטרו

בראש־העין, לפני מספר חודשים, הביע ראש הממשלה יצחק שמיר משאלה: בגלגול הבא, כך אמר, הייתי רוצה להיוולד תימני. צדוק חתוכה עשה זאת בגילגול הראשון. תימני גזעי מזה 57 שנים, שהגיע לארץ לפני כ־40 שנה, ימים ספורים לפני ראש השנה, בשעת ערב מוקדמת, הוא יושב בחצר ביתו, וחופש בריוה יחד עם עלי, שומר הבריכה הערבי. לועסים גאט וצמח משכר) וסוחבים שאכטות מפימת הנרגילה שלמרגלותיהם.

לילי, הכבשה בת השנתיים, מלחכת עשב בתנועות קצובות, חסרת דאגה. לילי היא מצב ומני. בעוד ימים אחדים היא תהווה את המנה העיקרית בארוחת החג של משפחת חתוכה. "אנב", אומר צדוק חתוכה, גנן בעיריית פתח תקוה וקברן לעת מצוא, "ספק אם מר שמיר לקח את הגאט בחשבון בתוכניתו להיות תימני". מן הסתם, זה לא בדיוק מה שהיה חסר לראש הממשלה שבע המרורים בממשלת האחדות. הגאט, שחלקו כבר עיסה מרירה בפיותיהם של חתוכה ועלי הערבי, ושאריתו עדיין עלים ירוקים בשקית המונחת על הרצפה, עושה לתימנים בערך מה שסיגריה עושה למעשן אחרי ארוחה טובה. עלה ירוק, שאחרי לעיסה בת מספר שניות נעשה מר עד קבס. המקצוענים תופסים איתו ראש.

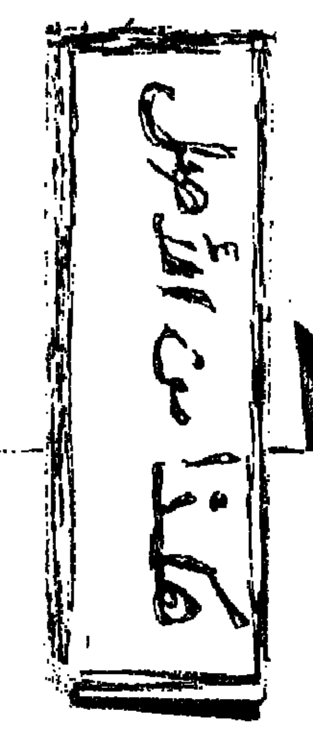
ראש־העין, בין החגים, חמש דקות מפתח תקוה, 17 דקות מתל־אביב. 13 אלף נפש, 99 אחוז בני תימן. עיירה רדומה, נינוחה, מתבדלת. עיירה קברוך. בדרך לאריאל, בדרך לעמנואל. אפילו הזמן פסח עליה. אחת לכמה זמן, בדרך כלל לפני בחירות, היא זוכה לביקור אח"מ זה או אחר. אחת לכמה שנים עושה כותרות: רצח, ילדי תימן האבודים. עניינים שבפריפריה. כך גם היה סמוך לימים הנוראים.

תושב המקום, שלום אפגין, הלך לעולמו. בנו אבנר, יחד עם עשרה מחבריו בכולל "אור וזרע", עשו בגופתו טקס קבורה כמינהג חכמי קבלה העתיקים של ירושלים: טקס של ארבע מיתות בית־דין. לאחר הפטירה נצרבה אצבע רגלו של הנרמינן, גופתו נרגמה בקיסמי עץ, חוט נכרך סביב צווארה, וכולה הולקתה קלות ברצועת עור. פולחן זה נועד להחליף את "ארבע מיתות בית־דין" – שריפה, סקילה, חנק והרג – שצפויות לנשמתו של אדם בבואו לעולם הבא, לפי האמונה, תוסך הטקס את עינוי הנפטר. החכמים אמרו: כשיש דין למטה, אין דין למעלה. אחר כך הטבילו את המת שבע פעמים במקווה, ולאורך הדרך עד בית הקברות תקעו בשופר, הלכו ותקעו, הקיפו את המת. כל כמה מטרים – הקפה, כך שבע פעמים, עד הבור אותו חפרו מבעוד מועד.

ועל פי אותו מנהג ירושלמי קבליסטי, אבנר גם לא הלך אחר מיטתו של אביו. אותה מסורת טוענת שהזרעונים אשר יצאו מגופו של האב ולא הפרו את ביצית האם, אינם הולכים לאיבוד אלא נולדים מהם השדים והמזיקים. וכדי למנוע משליחי השאול להטריד את נשמת המנוח, נוהגים לסלק בעת לווייתו את כל צאצאיו, בני האדם הנראים לעין והשדים הנעלמים מהעין, כך גם אצל החרדים המחמירים. בלוויות

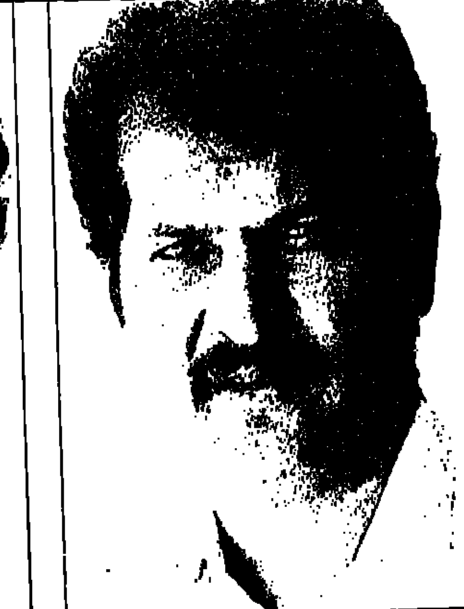
(המשך בעמוד הבא)

יורם חתוכה: "אנחנו הסיכוי האחרון להילחם בכל הטקסים האפלים. בגללם בורחים החבר'ה הצעירים"

ראש המועצה, יגאל יוסף: "הבעיה העיקרית של ראש־העין נעוצה במבנה הדמוגראפי שלה"

יגאל ינאי: "ראש־העין נעצרה ל־70 שנה. 35 שנים שיכולה היתה להתקדם ועוד 35 שלא התקדמה"

(המשך מהעמוד הקודם)

רגילות בירושלים מסתפק השמש בניפוץ אבן לגרוש השדים. ממשיכי המסורת בראש־העין מאמינים שהבן החי לא הולך ללווית האב כדי לא לפגוש את השדים.

דבר הטקסים המיסתוריים גונב מפה לאוזן. חרושת השמועות עשתה לה כנפיים, והרחיקה אל מחוץ לעיירה המתכדלת. הדמיון ניצת. התקשורת חגגה. בפתח ביתו, בשעת ערב מאוחרת, מתנצל אבנר אפג'ין על כי אינו יכול להכניס אותנו פנימה. "העתונים הרגו את אמא", הוא אומר. בפנים נשמעות צעקות. האם, יונה, חולת כליות ומחוברת למכשיר הדיאליזה. אבנר, בן 29, נמוך קומה, מזוקן, עיניים שחורות יוקדות, אינו מבין על מה כל המהומה. "בסך־הכל זו היתה בקשה של אבא לפני מותו. בסך־הכל עשינו כמצוותו. אחר־כך היתה המהומה. נבהלתי והלכתי לגדולי הרבנים התימנים מבני־ברק. הם אישרו שטקס ארבע המיתות מוזכר גם בספרות התימנית העתיקה. לכן, מי שמבקר, מי שצועק, מי שמגנה, הוא פשוט הדיוט וכסיל".

"עבדו על אבנר", אומר הרב יוסף אהרוני, מייסדו ודוברו של כולל "אור זרוע". "הוא תלמיד קצת חלש. העתונאים פשוט עבדו עליו". "אור זרוע" הוא אחד מעשרות הכוללים בראש־העין, שוכן בבניין בית הספר "בית יעקב". מקבל תמיכה מהמועצה הדתית. בכולל לומדים עשרות חוזרים בתשובה. בראשו עומד יאיר כשאר־י שחזר בתשובה לפני מספר שנים. כשארי לא אוהב לדבר עם עתונאים. "במקום אחר", הוא מאיים, "זה יכול היה להיגמר במצלמות שבורות, אולי אפילו בריסוק עצמות".

הסיפור, על־פי אהרוני, תחילתו וסיבתו במצווה. "יש הרבה דברים לא ממוסדים בראש־העין, כך למשל ענייני הקבורה. אנחנו בכולל התמחינו בנושא. הכשרנו קבוצת אנשים, וכל מי שנזקק ומבקש – שולחים לו את החבר'ה והם עושים זאת בחינם, ללא תשלום. אנחנו מאוד מקצועיים, מדוייקים, מקפידים על רחיצה יסודית. הכל מכובד, מכובד מאוד. ארבע המיתות? בסך־הכל המצאה של עתונאים". הוכחה? הרב אומר שמנהג זה בטל עוד בימי הסנהדרין, אולם לאחר דיונים נמסר לפרסום הסבר רשמי, גירסה משופצת: "מה שנעשה זה תחליפים, תיקונים ותפילות מיוחדות. במקום חניקה ניתן סכום כסף. במקום סקילה נישאה תפילה מיוחדת".

ראש־העין, סתיו 1987. השמש עריין יוקדת. על הכביש ברחוב צה"ל מתהלכים שני זקנים חרושי פנים, שמשיות שחורות מסוככות על ראשיהם. במתחי

הבתים מלהגות נשים, רוקחות מיני תבשילים, הכנות אחרונות לחג. בכניסה הישנה לעיירה, ליד המסעדה של ציון וליד הפנצ'רמאכר, צריפון עלוב מקרין עזובה. עוד כולל לחוזרים בתשובה, "שופר". בפנים יושבים ארבעה צעירים, חולצות לבנות, זקנים שחורים, ולומדים תורה. גם מכאן תצא הבשורה.

ימים אחדים קודם לכן הופיע המנהיג הבלתי מעורער של הכולל, הלא הוא הרב אמנון יצחק. הוא הזמין את הרב אורי זוהר, ויחדיו כיכבו במתנ"ס המקומי. במודעות־ענק נאמר שראש המועצה, יגאל יוסף, נתן את חסותו לארוע וגם יופיע עם שני הרבנים. מאוחר יותר יטען ראש המועצה כי לא ידע על ההופעה, והמודעות לא היו על דעתו. מכל מקום, הוא לא הופיע שם. אבל גם בלעדיו היה המתנ"ס מפוצץ מרוב צעירים שקיבלו את הרבים זוהר ויצחק בהתלהבות.

הרב אמנון יצחק, גיבור מקומי, חוזר בתשובה מבני־ברק שגורף אחריו צעירים, בעיקר מעיירות הפיתוח ושכונות מצוקה. בראש־העין כבר פתח שני סניפים, שני כוללים: "שופר א'" ו"שופר ב'". פופולריות שנקנתה בסגנון מיוחד, בהרצאות ובאלפי הקסטות שלו המופצות בארץ. הוא מרבה לספר בדיחות עם מוסר השכל. דוגמא חוזרת: "אדם מגיע לשמים. שואלים אותו: למה לא קיימת מצוות? הוא עונה: לא ידעתי לקרוא, ולא ידעתי שצריך לקיים מצוות. בשמיים מחליטים שאי אפשר להעניש אותו, ונותנים לו אישור מיוחד להסתובב בגן העדן ובגיהנום. כשמזדמן האיש לגיהנום, הוא רואה את התנורים עובדים שעות נוספות ורוצה לחזור לגן העדן. מלאך מפחיד חוסם את דרכו. אומר לו האיש: יש לי אישור. משיב המלאך: אני לא יודע לקרוא". סיבה טובה לחזור בתשובה. אמנון יצחק אומר שהשירות בצה"ל ובישיבות ההסדר הוא עבירה דתית. "אתם רוצים להיות בשר תותחים?", הוא נוהג לשאול את מאזיניו. מחנות צה"ל, אגב, סגורים בפניו בפקודת שר הבטחון, יצחק רבין.

עוד פעילויות שמארגן הרב בעיירה: בכל יום חמישי – שיחת מוסר ב"שופר א'". בכל יום שני – שיחת מוסר ב"שופר ב'". מדי ערב מתקיימים עשרות חוגי בית בחסות רשת "שופר" בעשרות בתים. הוא גם מוציא לאור שבועון ומפיץ אותו ברחבי העיירה. יגאל ינאי, ראש המרכז להכוונת חיילים משוחררים, אומר שהשפעת הרב יצחק על ראש־העין גדולה ומצטברת. יגאל, בן 37, השתחרר לפני חצי שנה מצה"ל בדרגת סגן־אלוף. נולד בראש־העין וחזר אליה. מייצג חבורה של צעירים משכילים, שאפתנים, שרוצים לשנות,

לקחת את השלטון. "המסגרת הקיימת מסורבלת", הוא אומר, "ראש־העין נעצרה למשך 70 שנה. 35 שנים שיכולה היתה להתקדם, ועוד 35 שלא התקדמה. הישוב בעל פוטנציאל מעולה, מקום אסטרטגי מבטיח. עכשיו, כשסללו את כביש חוצה שומרון זה הזמן להתפתח. ראש־העין היא לישוב על צומת דרכים".

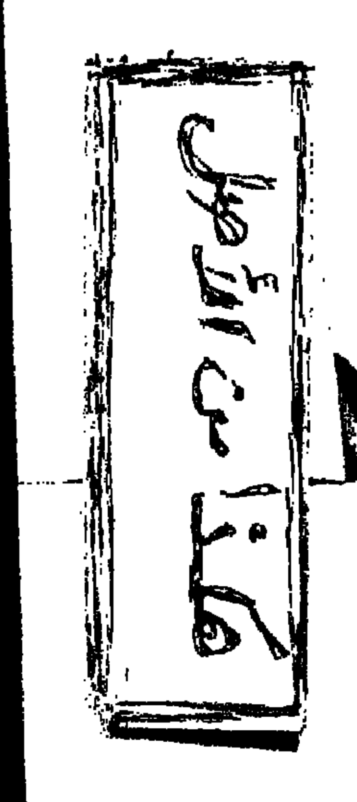
יגאל נמצא עכשיו בעיצומו של מסע בחירות פרטי. לוקח בבוקר את המכונית ועושה סיור בכוללים, להכיר את החבר'ה של אמנון יצחק, בבחינת דע את היריב. הוא אומר: "הרב עובד נכון על אוכלוסיות חלשות, ונעזר בשלטון המרכזי שנותן לגיטימציה להתחרדות ולחזרה בתשובה. עובדה: השלטון מממן את הכוללים. מדי שבת יש רחוב נוסף שנסגר לתנועה. הכניעה האחרונה היא כפרשת הבריכה".

פרשת הבריכה: אחרי שנבנתה במשך שנים, החלו הדתיים לוחצים ערב חנוכתה שהרחצה תהיה נפרדת לנשים וגברים. המועצה המקומית נכנעה ואישרה ברוב קולות. כלום לא עזר. הרוחות שסערו, ההפגנות שנערכו, העצומה שהצעירים החתימו, והעתירה לבג"צ של מועצת הפועלים. היו שמועות עקשניות שמאחורי ההחלטה עומד הסכם חשאי עם ש"ס, שהתחייבה בתמורה לא להציג מועמד מתחרה לראש המועצה בבחירות הבאות. הרב אמנון יצחק הוא אחד מפטרוני ש"ס בראש־העין. ראש המועצה, יגאל יוסף, מתפתל. האיש מודע לכך שנכנס למילכוד בעניין הבריכה, ולא יצא טוב מזה. החלטות, החלטות – אבל הוא מקווה שהזמן יעשה את שלו וכשטח יהיו פני הדברים אחרים.

יגאל יוסף, בן 38, איש הליכוד בקדנציה ראשונה, נשמע כמצטדק: "הבעיה העיקרית של ראש־העין נעוצה במבנה הדמוגראפי שלה. אבל בארבע שנות כהונתי היא הפכה מחברה אדישה לחברה שאכפת לה, מביעה את עצמה ודורשת שירותים". מה שלא הצליח לשנות, הוא מודה, זה את "המנטאליות הפוליטית הבנויה על מוקדי כוח משפחתיים מסורתיים". חבר מועצה, שמסרב להזדהות, מבהיר: "המסגרת הקובעת כאן היא המשפחתית־חמולתית שמנחה כללי התנהגות ציבוריים. לדעתי, הבעיה העיקרית היא ההרכב האתני, חברה הומוגנית מדי שלא איפשרה פיתוח או פתיחות רעיונית. אין עתיד לישוב הגר ומתבשל בתוך עצמו. רק תוספת של אוכלוסיה חדשה לגיוון ההרכב החברתי עשויה להביא לקידום המקום". קצה הפתרון מצוי בתכניות להקים שכונה חדשה של גימלאי צה"ל בגבעת הסלעים שבמזרח העיירה. 700 כבר נרשמו. ראש המועצה רוצה

(המשך בעמוד 44)

"יש הרבה דברים לא ממוסדים בראש־העין, כך למשל ענייני הקבורה. אנחנו בכולל התמחינו בנושא, אנחנו מאוד מקצועיים ומדוייקים"

על יד הגועל'נפש

(המשך מעמוד 21)

ומים' כמעט הרסנו את המקום. זרקנו עגבניות על הקהל, הספרצנו מים ושחטנו תרנגולות. יותר לא רצו לקטע מאתנו שם".

בסוף 78' הגיע לארץ, לביקור מאמסטרדם, מישל אופטובסקי, אחד ממליטי "העין השלישית", קבוצת אוואנגארדיסטים שפעלה בארץ בסוף שנות ה־60' ובתחילת ה־70'. אורלי ז'ביו, האקס שלו, הכניסה אותו עם החבורה. הוא חזר לאמסטרדם, חיסל שם את ענייניו, והגיע שוב לישראל עם כמה גלילים של שאריות פילם. לבד מהפילמים הוא הביא איתו מ"העין" גם נסיון עצום בארגון ובהפעלה אמנותית. ב־12 למרץ 79' פורטיס הופיע בקולנוע "חן" בתל־אביב כפני קהל היסטרי לגמרי. בתוך ענן ענקי של מריחואנה הוא קבע, סופית, שהפך כבר ליותר מקוריוז של מועדוני לילה. שולץ היה המנחה, ההופעה שלו גרושה בסממנים פאשיסטיים, כולל שאגות מושעיות מדי פעם.

אופטובסקי: "לא ברור לי עד היום מה היה פישרה של ההתעסקות המורבידית הזאת. האם זה היה צינור ביוב של הדברים שעליהם גדלנו וחונכנו, או שטבועה בכולנו איזה הערצה מזוכיסטית לעניין הפאשיסטי".

באותו חודש, מרץ 79', אופטובסקי ביים והפיק את הסרט "שולץ האיום והנורא". תוכניית הסרט נקראה "פחד 0" והיא היתה גם הגליון הראשון של עתון מחתרת שיוצא לאור עד היום. הסרט רץ בין הסינמטקים ובתי ההקרנה למיניהם וממלא אולמות. עתונאים שרואים את הסרט גרשו את הביקורות שלהם ברמזים עבים שמדובר ב"טריפ" של חבורת מסוממים.

אופטובסקי: "הסמים בכלל לא שיחקו תפקיד מיוחד. ברור שהיינו מעשנים לפעמים ואם מישהו הביא כמה 'שורות' וקוקאין, אף אחד לא רץ לקרוא למשטרה. הדברים האלה קורים בכל דיסקוטק בעולם, למה שאצלנו זה לא יקרה? במה חטאנו?"

ב־2 ליולי 79' שולץ, אופטובסקי והצלם מיכאל רורברגר יוצאים ב"מיצג 79". שולץ עמד, החזיק כיסא מול הפנים שלו, ועל הכיסא היה מונח וידיאו שבו שודר הפרצוף שלו. לידו עמדו גרוסברג ואופטובסקי עם גרבי ניילון על הראש. החום היה כבד, הדלתות והחלונות סגורים, וה"סאונד" בא מתוך רמקולים ענקיים. שולץ קרא את נאום הנושא של הסרט "שולץ האיום והנורא", בו נאמר בין השאר: 'אני שולץ, Ich bin ein Bürger, הגס מקולקל והחד־פעמי של קיום הכרחי. אני דורש מינמליות. באופן תת־סיפוני ורב־תכליתי החלטתי לדרוש מהאומה לוותר על

> **פורטיס, כפני קהל היסטרי לגמרי, בתוך ענן ענקי של מריחואנה, קבע סופית שהפך ליותר מקוריוז של מועדוני לילה.**

הורמונים, כלי דם ועורות אטומים. הגיע הזמן להחזיר את הראש לגורלו המאסיווי, להרחיב את מעגל החלחדה, להפסיק את מחיקת הצבע ולשנות את סולם הערכים. אני בן לקיום הברזל ובתור מנהיג האומה אני דורש לבטל את כל מגרשי הגרוטאות ואת עייפות המתכות..." וככה זה נמשך. מי שרצה למצוא מסר, מצא אותו. מי שלא, אז לא. בעצם זה גם לא היה חשוב.

לקראת סוף 79' לכולם התחיל קצת להמאס. נטע ריסמן היה הראשון שהחליט לברוח: 'נסעתי להלנד כי לא היה לי מה לתפוס פה. הכל היה יבש ושמעו רק שירים מתוקים ומגעילים של ארץ־ישראל הישנה. לקחתי איתי את פורטיס וברי סחרוב, ונסענו". בערך באותו זמן נסע גם אופטובסקי לביקור ארוך בהודו. נוצר ואקום שלתוכו הסתרבבה דמותו המאור־יוצאת־דופן של בועז תורג'מן שהגיע מחיפה ב־78'. תורג'מן גר בדירה הרוסה ברחוב נורדאו 58 בתל־אביב, עם ביינאלאך תלויים על הקירות וחבורה של צעירים שהתולשו בחדירות גבוהה.

תורג'מן: "היינו חבורת אנשים שנזרקו מהבית. הבית האמיתי היה אפילו יותר מטורף מזה שצולם בסרט. אני זוכר, למשל, שיום אחד התקרה נפלה עלינו. קוקסינלים היו בורחים מהחלון כשההורים שלהם הגיעו. פעם שתי זונות דרו אצלנו ואחת מהן ותכה לשניה את הפרצות. הקבועים היו מור שקראו לו לני, שרצה להיות אישה, ועוד בחור ששמו יאיר, היתה מאירה, ילדה שהלכה מכות עם ההורים שלה, והיתה בחורה שקראו לה מלי".

תורג'מן התמחה במיצגים ששילבו ריקוד

(המשך בעמוד הבא)

מישל אופטובסקי כמוזה: "האם זה היה צינור ביוב של הדברים עליהם גדלנו והוחנכנו או הערצה מזוכיסטית לעניין הפאשיסטי".

זונה צעקנית הומו וקרחת. סרט

סרט קצר. "עורבים". 46 דקות שמתעדות חיים בזבל. בשוליים. ממש על־יד הגועל נפש. איילת מנחמי (23) הבמאית, בוגרת מגמת הקולנוע של "בית צבי", שנגעה בעבר בחומרים הללו במציאות, תגיד: "יש בזה יופי. טוהר. ומגע." תקרות כבורה. כיסאות אדומים מרופדים. ריח בושם. עניבות. חברי כנסת. נדלק האור. מחיאות כפיים. "נו, מה אתה אומר?"

הסיפור: מרגלית, מושבניקית עם מבט תמים, יצר הרפתקנות, אב אדיש ואם שהתאבדה, מחליטה לעזוב את המושב ולהגיע לעיר הגדולה. עיר גדולה יש כמובן רק אחת. בשוק הכרמל, היא פוגשת שני צעירים פריקים בלבוש משונה שאוספים חסות ותפוזים שנותרו על הארץ. היא עוקבת אחריהם והם מזמינים אותה אליהם לדירה. ושם בדירה, כמו גיבורת ספרו של לואיס

איילת מנחמי: הבית האמיתי היה יותר מטורף מהסרט.

קרול, הוא עומדת נפעמת מול גודש טינופת, ביינאלאך עבשים על הקירות, מי אמבטיה שחורים, הומוסקסואלים מוצהרים, נסיונות התאבדות, זונה צעקנית, בגדים מתחילת המאה, סוף המאה, קרחת, צפיפות, סוג של פילוסופיית טינופת. איילת מנחמי מכנה זאת "פילוסופית המוני המפואר". "אני אכל עם סטייל, גם הרעב, השיטות, האיחס — צריכים להראות טוב.

הסרט עוסק באנשים חריגים, ביחסים ביניהם, בבדידות, בקושי. איילת מנחמי יוצרת עולם סגור, מחניק, שגבולותיו בדירה אחת. אל הדירה הזו מתוקות חבורה של צעירים. יובל (בועז תורג'מן) המשתק את עצמו באותה תקופה, דניאל (איציק ניני) צעיר הומוסקסואל יפהפה, המאוהב בבעל הדירה איציק (קלוד אבידם), שמאוהב ביובל. לא כל־כך מסובך. ישנו בדירה בחור נוסף, שקט, אלי (דורון ברבי). לקומונה הזו חודרת מרגלית (גילי בן־אוזיליו). ואנחנו הצופים יחד איתה.

הסרט מנסה לחדור מעבר להתעסקות העצמית האובססיבית של הגיבורים — לבוש מנקר עיניים, איסור מרחים, הופעות, בילויים — ולתת תמונת רנטגן של הנשמה של אותם הצעירים. הסרט מדבר על הקושי, הבדידות, האכזבה, הקונפליקטים, והרצון לתשומת־לב שבסופו של דבר מוליכים לטרגדיה בסוף הסרט.

"חשוב היה לי להראות", אומרת הבמאית, "שסוג החיים האקסטרווגנטי הזה לא נבע מהרצון להכעיס אלא בא מתוך בעיות שהיו לכל אחד".

המצלמה של אמנון זלאיט כמעט ומתעדת, משחזרת, את אורח החיים במציאות של תחילת שנות השמונים, בדירה ברחוב נורדאו בתל־אביב. בועז תורג'מן משחק את עצמו. שאר השחקנים נכנסים לדמויות שהיו חלק מהחבורה. מצלמה מציצנית. לא עושה סאלטות.

"היה מפתה מאוד להתגנב על התפאורה", אומרת מנחמי, "אבל בחרנו בדרך צילום מרוסנת, לא רצינו לעשות גלוריפיקציה של הזבל". בתאורה לא ויתרו. צבעים של הזויה, קסם, סביבה דקדנטית, שמדגישה את החריגות, את העמידה בשוליים. תחושת קלסטרופוביה. הסאונד צועק. אין שתיקות, אין מבטים נוגים. הכל טעון על סף הקאסה.

עשרים אלף דולר תקציב. כמו ללכת לסופר־מרקט עם שקל וחצי. "בית צבי" מימן את מחצית ההפקה. הקרן לעידוד הסרט הקצר של משרד המסחר והתעשיה נתנה מענק, וממעלות האמנות של בנק דיסקונט השתתפו באלף דולר. השאר בא ממימון עצמי. שלושה שבועות צילום. שנת וחצי עבודת ברוטו. הצוות עבד בהתנדבות — הצלם אמנון זלאיט; הנחתה בעריכה: זיוה פוסטק ("שואה"); עוזר במאי: דגן פרייסן קול: דני שיטרית; תאורה: איגור. הסריט ארט, תלבושות ואיפור: בועז תורגמן; הפקה טלי מאוטנר.

הסרט כבר הוקרן בפסטיבל מאנהיים בגרמניה והשתתף בפסטיבל סרטים קצרים בשיקגו.

מיכל קפרא

על יד הגועל־נפש

(המשך מהעמוד הקודם)

ותלבושות מדהימות, יחד עם מיצגים שהמסר שלהם לא תמיד היה ברור אפילו לו. "חוץ מזה הרעיונות הראשונים תמיד היו רחוקים מאוד ממה שיצא לנו על הבמה", אומרת איילת מנחמי שהופיעה איתו אז, הפכה אחר־כך לאשתו, התגרשה ממנו, ומאוחר יותר ביימה־כתבה־ערכה־הפיקה את הסרט "עורבים".

התחלה היתה מקרית: אורלי ז'בין ארגנה, יחד עם בחור בשם איוואן מונטייל, מסיבה פרטית במועדון התיאטרון. היא ביקשה מבועז להופיע וההצלחה היתה כל־כך גדולה שהם התחילו לעשות עוד ועוד מסיבות. לקח להם מעט מאוד זמן להבין שהתלבושות והתפאורה עולות יותר מדי, והם החליטו לפתוח את ההופעה לקהל. תורג'מן: "היתה איזו אישה בשם אילנה שניסתה לארגן אותנו. היא היתה מאוד נחמדה, אבל לא כל־כך הבינה את הראש. היא חשבה שיש פה איזו אמנות מסובכת, אבל האמת היא שלא היתה שם הפעלת אינטלקט מתוחכמת. היינו חבר'ה שגרו ביחד, והיו לנו קטעים בינינו, כל מיני הצחקות. אנשים לא קלטו את זה. התחילו להזמין אותנו למקומות כמו 'תיאטרון המדרגות' ו'צוותא', אכלו את זה בתור איזה דקדנט אינטלקטואלי".

ההצלחה הגדולה ביותר שלהם היתה במועדונים ההומוסקסואליים (שמועדון התיאטרון היה או הבולט ביניהם). ההופעות שם הם אשר העניקו לקבוצה את התדמית ה"מסויימת" מאוד. תורג'מן, היום, אומר שזה לא היה נכון במיוחד: "הלכנו לשם מפני ששם היו האנשים הכי־מדליקים. קוקסינלים ופאנקיסטים, שחקנים ורקדנים. זו היתה אוכלוסיה שטיפחה אותנו; והתנהגנו לפי ה'קודים' שלה. בדיוק כמו שהיום אני לבוש ונראה 'סטרייט' מפני שזה מה שמצפים ממני במקום העבודה שלי בבריסל".

בסופו של דבר מה שזכרו לתורג'מן ולקבוצה שמסביבו היו השיער הצבוע והבגדים (אוסף מופלא בפני עצמו, החל מבגדי מלמלה בסגנון המאה ה־17 וכלה בתלבושות עור פשיסטיות). מה שפחות בלט היו המופעים, שבפרספקטיבת הזמן שחלף מאז, נראה שהיו דווקא החלק המעניין. אחד המופעים, לדוגמא, נקרא "תעשי קפה", והלך ככה: ארבע נשים לבושות בבגדים יקרים יושבות מסביב לשולחן ושותות קפה בספלי פורצלן. ברקע אומר רמקול בקול נשי: "תשתי קפה? כמה סוכר? עם חלב? תשתי קפה. תשתי קפה. תשתי קפה", אחרי כמה דקות שומעים פתאום קול גברי

> **"הסמים לא שיחקו תפקיד מיוחד. אם מישהו הביא כמה 'שורות' (קוקאין), אף אחד לא רץ לקרוא למשטרה".**

ברעש אדיר: "תשתי קפה". ארבע הנשים חוטפות עוויתות נוראות ואז מתחילות נוצות ליפול מהתקרה, ולסיום שריקה של פצצה ו'בום' אדיר שמנחית תרנגולת שלמה על השולחן, וכל הנשים מתות. נחמד.

עם הזמן נוצר קשר בין שרידי קבוצת פורטיס, שהתרכזו סביב סמי בירנבך, לבין תורג'מן. בתחילת '80 חזר אופטובסקי לארץ והחליט לעשות עוד סרט: "יוסף יוסף". תורג'מן השתתף בו בתפקיד גופה והיו בו כמה קטעים בלתי נשכחים, כמו זה שבו שמחה וין מעשן ג'וינט מהעין (לוין יש עין מזכוכית, הוא הוציא אותה ושם במקומה את הג'וינט). בסוף הסרט, שולץ ואופטובסקי רבו והקשר ביניהם נותק.

פורטיס, וייסמן וסהרוב היו בהולנד. תורג'מן נסע לפרנקפורט, ומאוחר יותר הצטרפה אליו איילת מנחמי שגם הפכה לאשתו. היתה תחושה שהעסק הולך ונגמר. אבל ב־'81 קרה דבר חדש. עדי מילשטיין פתח את ה"פינגווין". מילשטיין: "זה היה סטייל אחר לגמרי ממה שהיה עד אז. הנוסחה היתה פשטות. לשבת על המדרגות, סאונד טוב וחזק, אפשר לעלות על הבמה עם סיטריה וכוס בירה. אנשים לא רקדו חשבון לכלום".

צמח גם מושג חדש: "להקות הפינגווין". כמה מהן היו איומות ונוראות ממש. ילדים שניסו לחקות את פורטיס ושולץ בלי הכשרון של המקור, ומבלי שבעצם ידעו לעשות משהו עם הכלים שהחזיקו. מעבר לזה ניגנו שם רוב להקות הרוק־המחתרתי הטובות באמת של תל־אביב (מעבר לגבולות העיר לא היה טעם לנסות אפילו. להקת "קליק", למשל, ניסתה להופיע בבאר־שבע וכמעט הרגו אותם במכות). באותה תקופה פורטיס חזר לארץ והופיע עם להקת ז'אן קונפליקט. וייסמן, שגם הוא חזר, הקים את "מאדאם אי". שולץ הופיע עם "טיפול נמרץ", היו גם "ליפסטיק", "סיאם", "מודוס ויוונדי", עופר אקרלינג, ליבי וה"פלאש", ה"קליק". אפילו ותיקים יותר באו: גבי שושן, דיוויד ברוזה, ירוסלב יעקובוביץ'.

פחות משנה אחרי פתיחת ה"פינגווין" פתח שוקי וייס, שהתעסק במכירת תקליטי מחתרת כבר בתחילת שנות ה־70', את קולנוע "דן". התחרות בין השניים הולידה הזמנות־אמנים מחו"ל והמון אקשן מקומי. בסיכומו של עניין: "דן" היה מקום פרוע קצת יותר מה"פינגווין". ברקורד שלו מונה רצח אחד, לפחות

> **"יום אחד התקרה נפלה עלינו. קוקסינלים היו בורחים מהחלון כשההורים שלהם הגיעו".**

3,000 עורות־תוף פגועים, הורקות בשירותים. גם האמנים שהגיעו מחו"ל עשו בעיות. איאן דיורי ניסה להתחיל עם נער המעלית. להקת "האנוי רוקס" זרקה מהחלון חצי בית־מלון, ואריק ברדון, סולן "החיות", אבד במדבר.

בתחילת '83 נכנס עוד מקום למעגל: "הקולוסיאום". מועדון שניסה לשנות תדמית בדיוק באותה עת. סמי הירש, הבעלים, הזמין את נטע וייסמן לנגן שם וזרק אותו אחרי חמש הופעות. תורג'מן, שבדיוק אז חזר לארץ, הופיע עם איילת מנחמי. מנחמי: "זה כבר היה יותר מסחרי ופחות מחתרת. המקום מחייב. עזבנו את את תחום המקוריות והייחודיות ונכנסנו לתחום הקוריוז. היינו בידור. כמו אנשי־פיל בירידים. מין מוטאציות".

לקראת סוף '83 היה ברור ש"זה" – מה שזה לא יהיה – לא יימשך עוד זמן רב. התקשורת תקפה את אמני המחתרת בצורה הדורסנית ביותר שניתן להעלות על הדעת: היא הפכה אותם לסטייל. את מקום הוותיקים התחילו לדחוק חבורות של בני 15 שצבעו את שערם וייבאו מחו"ל בגדים אופנתיים. תורג'מן: "אחרי זמן קצר יחסית כל מי שנסע לחו"ל כבר היה יכול להביא את כל האביזרים והבגדים החדשים. זה הפך לעוד סגנון שהיה די קל לחקות אותו". הירידה נמשכה עד לאביב '84. אז הכל כבר היה מת לגמרי.

זה נגמר, כמו בסיום הפואמה "האנשים החלולים", של ט.ס. אליוט, "לא בפיצוץ, אלא ביבבה דקה": ה"פינגווין" הפך לעוד סתם דיסקוטק ושעמם את מילשטיין עד מוות. וייס ברח מקלנוע דן. אורלי ז'בין התחתנה עם הצלם ברי פרידלנדר ונולדו להם שתי בנות. שולץ נסע לניו־יורק והקים חברה מצליחה לייצור חולצות טריקו מודפסות. בשבוע שבו נסע התאבדה גל פכט, מלצרית־סטודנטית שהיתה מאוהבת בו. פורטיס, בירנבך וסהרוב התיישבו בבריסל והקימו את להקת "מינימאל קומפקט". גם תורג'מן התיישב בבריסל ("פגשתי אותם פעם אחת ברחוב, נחמדים"). אופטובסקי עובד ב"הארץ" וב"חדשות". ויסמן הסתבך בפרשיית סמים באמסטרדם ובאחרונה חזר לארץ, שבור למרי. גרוסברג וזיו ממשיכים לעבוד כעורכי־דין. הבית ברחוב שטאנד השכיר למישהו אחר. הבית בגורדון 38 נהרס ובמקומו בנו בית־קומות חדש. המון אנשים נעלמו לגמרי. איילת מנחמי לא. היא עשתה סרט, "עורבים". שם טוב.

יאיר לפיד ואבי מורגנשטרן

ראש העין

(המשך מעמוד 40)

ששר החקלאות יוזיל את הקרקע לבניה ב־50 אחוז, אולי יבואו יותר. "צריך ליצור יותר נקודות חיכוך", אומר יוסף.

נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה קובעים: בראש־העין קיימת תופעה חמורה של הגירה שלילית בשיעור של למעלה מ־4 אחוזים בעשר השנים האחרונות. צפיפות הדיור כפולה מן הממוצע הארצי. ההכנסה לנפש נמוכה ב־18 אחוז מהממוצע הארצי. מסיימי אוניברסיטאות – רק חצי אחוז מהאוכלוסיה, לעומת 8 אחוזים בממוצע הארצי. יגאל יוסף, תומך נלהב בפיתוח יהודה ושומרון, טוען שתמיכת המדינה מקפחת את העיירה. אין לה מעמד של עיר פיתוח. בספרים של משרד הפנים היא במעמד זהה לסביון.

יוסף לא מרגיש בהקצנה דתית בעיירה. זה גם לא מדאיג אותו. תנועה של חוזרים בתשובה יש גם בירושלים. אחיו, אגב, הוא חוזר בתשובה. כששואלים אותו על תמיכתו בתהליך, כמו בעניין הבריכה וברב אמנון יצחק, הוא אומר: "אני בעצמי הייתי תלמיד ישיבה תיכונית. הייתי יכול להיות פטור מהשירות בצה"ל ולמרות זה התנדבתי לצוללות וחתמתי על שירות קבע". לדעתו חברה דתית היא דבר רצוי. חברה חילונית מובהקת היא ביסודה קלוקלת. לכן גם אינו מבין מה כל הרעש שקם סביב הטקס הארכאי של "ארבע מיתות בית־דין" שערכו לאחד הנפטרים. הוא רואה בזה תערובת של שמועות וניפוח. לכל הפחות, דבר סמלי. מה שחשוב לו זו התדמית. "כל השנים הישוב סובל, ולא בצדק, מדימוי שלילי. כל כותרת שלילית הורסת את הסיכוי להתפתח".

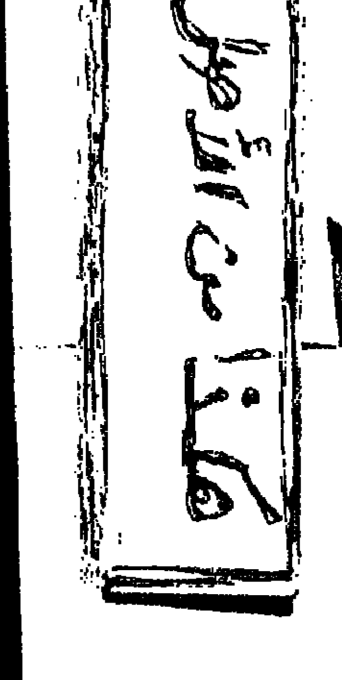
על הדשא אצל משפחת חתוכה, מצטרפים עכשיו ללעיסת הגאט גם הבנים יורם ורפי. אחר כך יצטרף גם אבינועם לוי, משוגע על אופנועים, שהשתחרר זה עתה מצה"ל. הוא היה מפקד פלוגה בנח"ל. אמו עסקנית בליכוד. ראשי ממשלות פוקדים את ביתם בבואם למקום. הוא עומד לעזוב. רוצה לברוח, לצאת מהחממה, ללמוד ולהתפתח. למשפחת חתוכה ארבעה ילדים. שניים כבר עזבו את הבית. אחר משרת בצבא, ויורם, כך הוחלט, יבנה את ביתו בחצר האב. "זה זול יותר וגם משאיר אותי קרוב הביתה, לגרעין המשפחתי".

צדוק מספר מחוויותיו של קברן חובב בראש־העין. לא מכבר הוזמן לטפל בקבורתו של קשיש, מרחיצת הגופה עד חפירת הקבר והקבורה. שעה וחצי טרח בחפירת הקבר בשעת ערב מאוחרת. לפתע כבה האור והוא מצא עצמו בחשיכה מוחלטת בתוך הבור. הזרם נותק, כך הסתבר, במהלך ויכוח בין נציגי המועצה הדתית שלא שבעו נחת מהחלטת משפחת הנפטר למסור את הקבורה לידי צדוק. "כאן הכל יכול לקרות" צוחק עלי השומר.

הבן יורם אומר שהמקרה הזה הוא חלק מהתופעה שמבריחה את הצעירים. יורם מייצג את דור הבנים. איש מפלגת העבודה, עורך עתון מקומי, פעיל בקרב הנוער. הוא אחד מאלה שהחליטו להישאר ולפרוץ את חומות הבדלנות. "אנחנו זה הסיכוי האחרון להילחם בכל הטקסים האפלים, באמנון־יצחקים למיניהם. את החבר'ה הצעירים זה מפחיד, אז בורחים לפתח־תקוה, לאריאל ולעמנואל. שם גם המשכנתא יותר נמוכה. בשנים האחרונות, בכל בית־אב עוזבים שני בנים. צריכים ללכת על שביל הזהב בלי לפגוע בהורים ובמסורת".

ראש־העין בין החגים. הבריכה סגורה. בין החלומות של יגאל יוסף ויורם חתוכה לבין המציאות – חלל־ריק, עדיין גדול. "שופר א" ו"שופר ב" של הרב אמנון יצחק מתפרצים לתוכו וממשיכים לעשות נפשות. ב"אור זרוע" אומרים כי טקסים כפי שעשו בגופת אביו של אפג'ין אינם יוצאי דופן אצלם. רק שהעתונות לא תנפח. בגינת החצר אצל חתוכה ממשיכים ללעוס גאט, חומר דלק להזיות ורוחות. ויגאל ינאי מתכנן את כיבוש השלטון כדי שראש־העין בת ה־35 תראה כפי גילה, לא זקנה קפואה כבת 70.

גדעון מרון

מספר חזק

מהברונקס לטנסי, ממעבדות החלל הלאומיות האמריקניות בטנסי לאכלוס רמת הנגב בירוחם. ד"ר אלן סולומון, מתימטיקאי, לא יודע להסביר באופן הגיוני מדוע עלה. ציונות, מזל רע, בנגב — בלי מגבלות ומליצות, עם אלקטרוניקה ומחשבים. "אין דבר שאנחנו לא מסוגלים לעשות".

מאת יצחק בן־חורין צילום: שמואל רחמני

זה נשמע כמו התרסקות של טיל ששוגר ממרכז החלל של ארה"ב בעיירה ירוחם. המקומיים משפשפים עיניים ולא מאמינים שמדובר בנחיתה רכה ומתוכננת היטב של כוכב אמריקני בחולות הנגב. הנחיתה של המתמטיקאי ד"ר אלן סולומון, שפעל בניגוד לאקסיומה הקובעת שמדענים עוקרים מישראל לארה"ב, לטובת מעבדות משוכללות ומשכורות ההולמות את מעמדם.

הוא לא ידע להסביר בצורה הגיונית מדוע עלה. שום הגיון מתימטי לא היה כאן אלא נוסחה עתיקה, שיצאה מעומק הלב. שום יוקרה ועניין לא היו שקולים בעיניו כנגד מילה אחת שהפסיק לומר אותה אצלנו, אפילו בציניות. ד"ר סולומון עזב את משרתו בתכנית החלל של ארה"ב לטובת העיירה הדרומית, אחת הנידחות בישראל.

ד"ר אלן סולומון, בן 47, יליד הברונקס בניו יורק, סטודנט, ולימים מרצה (ארבע שנים), בניו־יורק־סיטי־קולג'. מכיר היטב את ארה"ב, בה גדל והתחנך. גם את ישראל, בה חי בעבר תשע שנים. אף אחד לא יהלך עליו אימים. הוא כבר היה אצלנו בסיבוב קודם. לפי דעתו, המצב פה רק השתפר מאז.

ב־15 ביוני 1967 הוא מגיע לנמל חיפה עם רעייתו פאיזה. נקלט היטב. מרצה למתימטיקה באוניברסיטת תל־אביב. מ־1969 נמנה עם הצוות המקים של אוניברסיטת הנגב. 30 שעות הוראה בשבוע, הרצאות בחנויות בבאר־שבע שלפני הקמת קרית־האוניברסיטה. קנה בית בשכונה נידחת באותם ימים – שכונת עומר. היה אחד מארבעה שהקימו את המחלקה למתימטיקה, ואף עמד בראשה.

"היה לי טוב בארץ, המשכורת היתה בסדר. ב־1976 יצאתי לשנת שבתון במוסד מחקרי בטנסי ארה"ב, שם פיתחו חלק מהפצצה האטומית במלחמת העולם השניה. שנת השבתון התארכה ל־11 שנים".

ביצד זה קרה?

"אני אוהב לעשות מחקרים במתמטיקה. זה כרם שלי. הגעתי לתקופה של מחקרים. אחרי שנתיים, ראיתי שאני לא זז והודעתי על התפטרותי מאוניברסיטת הנגב. זה קורה. יש לי סטודנטים בנגב ובתל־אביב שגמרו תואר שני ושלישי וירדו לארה"ב לא בכוונה לרדת. אתה מחנך דור של אנשים ודורש מהם לבצע את העבודהכמו שצריך, בלי לתת להם את הציוד המתקדם. הם נרחפים החוצה למוסדות בחו"ל, בהם מצוי כל הציוד לתעמי המחקר והם נתקעים שם. מהמחלקה שלי בבאר־שבע ירדו שמונה מתמטיקאים לארה"ב".

טנסי היתה החלום שלך?

"בהחלט לא, אבל שם התחלתי לעבוד על נושאים מעניינים. לתכנית החלל היתה בעיה איך לייצר מתכות מסוגים מסויימים לזהוי אותות. מתכות שקשה לייצר אותן על כדור הארץ בגלל כוח המשיכה. בתכנית החלל ביקשו לבדוק את האפשרות לשלוח חומר גלם לחלל ולייצר שם את המתכות. עמדתי בראש קבוצה של 15 מדענים שנתבקשה לבנות מודל מתימטי, שיצפה את תהליך הייצור בלי המרעה של כוח המשיכה. מודל המבוסס על חוק שימור החומר וחוקי אנרגיה. ייצרנו מערכת משוואות לבדוק אם מבחינה מתימטית יש לרעיון סיכוי והכנסנו את המודל למחשב לעשות סימולציה ולהעריך מה קורה לחומר. עסקתי במחקרים נוספים".

וביצד ישראל מפריעה לעבודה המעניינת שלך?

"מצאתי את עצמי יושב במעבדה הלאומית 'אוק רידג' במדינת טנסי, בדרום מזרח ארה"ב. מקום יפה, אנשים חמים, כמעט כולם נוצרים אדוקים הקשורים לכנסיה. אני יהודי לא דתי, לא חובש כיפה, אבל מחפש שורשים. בגלל שהיו שם מעט יהודים, מצאתי את קירבתם בבית הכנסת. העבודה עם האנשים היא מסביב לשעון, ללא קשרים חברתיים. בית הכנסת נהפך לבית השני. אחרי כמה שנים, המרחק מישראל התחיל לאכול אותי. בבוקר, בדרך לעבודה, אני שומע על חטיפת אוטובוס בקו 300, ואין עם מי לדבר על זה. אני נסער מהחדשות מישראל וכולם מדברים על משחק הפוטבול או הבייסבול של הקבוצה המקומית. יותר ויותר תפסה אותי התחושה שהבית שלי הוא בישראל. כשסאדאת הגיע ללוד רציתי להיות בישראל. לאחר ישיבה של כמה שנים, הסיפור הסתבך. אבא חלה ונפטר לפני שנה, היו כבר ילדים והיה קשה לשבור מסגרת".

ד"ר סולומון יצא לטנסי ב־1976. אחרי ארבע שנים הוא שב לביקור ראשון בארץ, לראות מה נשמע, להרגיש את האווירה. דבר ראשון שתפס אותו זה החברים שלו. הוא שב וגילה שהקשר שלו עם האנשים בארץ הרבה יותר הדוק מאשר עם האנשים באמריקה.

"הגעתי לביקור הראשון בחשש שהחברים לא יקבלו אותי יפה. ביקרתי בבית של חבר מהמילואים והוא קיבל אותי נפלא. מרוע חששתי? הייתי בארץ תשע שנים ואחרי חמש שנים, כשמישהו עוזב, הייתי מקטר 'איזה מין־יהודי זה'. אבל החברים נתנו לי קבלת פנים שלא הגיעה לי. הגשתי חום. הרגשתי כבית. בקיץ שאחר כך הבאתי את המשפחה לחופשה. לא ידענו מה להחליט. יש לך ילדים, אתה לא יודע מה לעשות. זה היה בזמן האינפלציה הגדולה. נכנסתי לאוטובוס ולא ידעתי כמה מיליונים לתת לנהג. הרבה חברים אמרו לנו 'טוב לכם שם – אז למה לבלבל את המוח'. המשפחה הגדולה שלנו היא בארה"ב. היינו בספיקות. אני מדען, איש לא תכליתי. אתה מגיע לגיל מסויים שאסור לך לשחק עם המזל. שואל מה טוב לילדים ויודע בסתר ליבך שרוב היהודים מעדיפים לתרום קצת דולרים ולא לשלוח את הבנים לצה"ל. הם יושבים בארה"ב בשקט ונהנים, ואתה שואל את עצמך למה הם בארה"ב ואני צריך לעלות לישראל. מצד שני, אני לא שוכח את הזוג שהגיע מישראל לארה"ב והבן שלהם נהרג בוייטנאם".

מערבולת של מחשבות, רצונות, ופחדים, ששום מתמטיקאי אינו מסוגל לצרפם לכלל משוואה. ההיגיון אמר – ארה"ב. הלב משך לישראל. זה קרה להם כל קיץ. נתתו לחופשה בנגב. אלן לימד רובוטיקה. הילדים, אנלי ויוסי, נקלטו בחברה בעומר. בקיץ האחרון התחיל ד"ר סולומון לחפש עבודה בישראל. אנלי צריכה להיכנס לכיתספר תיכון ושעת ההכרעות הגיעה.

ד"ר סולומון: "אני מעריך אנשים שמוכנים לקבל החלטות. הגעתי למסקנה שאם לא אחליט – לא אעריך את עצמי. קיבלתי כמה הצעות עבודה במתמטיקה שימושית – אופציות סבירות. את העבודה שלי מצאתי בעצמי. פגשתי סטודנטית לשעבר, שבינתיים עשתה את הדוקטורט והיא גרה בירוחם. ביקרתי אצלה בירוחם והיא סיפרה לי על מכללת רמת הנגב. נהגתי לקפוץ לשם בביקורי בישראל. לא יודע להסביר מה משך אותי לשם. אתה רואה משהו ומעריך את האנשים שעושים מאמץ. ירוחם היא עיר יפה.

(המשך בעמוד הבא)

ד"ר אלן סולומון: "כל דבר היה פעם קטן ואנושי, גם תכנית החלל"

(המשך מהעמוד הקודם)
כשאני אומר ירוחם האנשים מחייכים. אבל זו עיר יפה והאנשים טובים. בקיץ שעבר ביקרתי במכללה ומצאתי מוסד מת וזה כאב לי. אינסטורנטים, אין חיים. אני מריח אם זה חי או מת. אם אין כתובת על הקירות וספריה פעילה זה לא חיים אקדמאים.

"יצרתי קשר עם יו"ר חבר הנאמנים, השופט יעקב גנן. התכוונתי לעזור. לעזור, לא לנהל. הצעתי כמה תכניות חדשות ומסלולי למידה ופעילויות שונות הנוגעות לתחומי התעשיה, פיתוח ותעסוקה. המודל שלי הוא הקולג'ים בארה"ב, המשתקים כל מיני תפקידים כמקורות מידע ותעסוקה. התחלתי להתכתב איתו ובתחילת השנההאזרחית הציעו לי להיות מנהל המוסד. זה מצא חן בעיני".

ב־27 ביולי 1987 נחתה משפחת סלומון בישראל, ונשאבה אל תוך החיים הישראלים כאילו מעולם לא היתה במקום אחר. ד"ר סלומון: "התחלתי לעבוד יום אחרי שהגענו. אשתי עשתה את העבודה המשפחתית. נחתנו בישראל בבוקר והגענו לעומר לקראת הצהריים. השכנה, יונה שנקר, אפתה עוגת שוקולד כיידעה שאני אוהב, וכל השכנים באו לברך אותנו. בשעה אחת באו חברים לקחת את אנלי, בת 15, לבריכה. אחרי זמן קצר הגיעו חברים של יוסי, שהוא בן 11, עם אופניים, הציעו גם לו זוג והסתלקו. מאז אני לא רואה כמעט את הילדים שלי. יש להם חיים חברתיים מפותחים והקליטה שלהם חלקה, אם כי אני מצפה עדיין לקשיים בלימודים בקריאה וכתיבה".

את הדילמה היכן לגור הוא פתר באופן זמני בלבד. "לטווח ארוך נצטרך להיות בירוחם, לא בעומר. אני צריך להיות אלמנט של החברה בירוחם. לעת עתה, הישיבה בעומר עוזרת לי ליצור קשרים עם אנשים מאוניברסיטת באר־שבע וגם עם גורמי התעשיה באיזור. המרחק מהבית למכללה הוא 40 דקות נסיעה בכביש גרוע, כביש הנפט".

לא רק הכביש גרוע. המכללה עצמה במצב קשה. ד"ר סלומון בשלו: "העבודה מאד מעניינת. אנחנו מתחילים להחיות מוסד שהיה בעצם מת, בגלל ההיסטוריה המסובכת במיוחד באיזור. הנגב נמצא בעדיפות נמוכה למרות שכולם אומרים ההיפך. מספר התושבים יורד ואין תעשיה חדשה. אם אני לוקח את תל־אביב־יפו לבאר שבע, היום ולפני עשרים שנה, תל־אביב התפתחה בצורה אדירה. נהפכה למטרופולין בסדר גודל רציני. בנגב אין התפתחות, אין תעשיה חדשה. "צריך להורים תקציבים לפיתוח הנגב, להקמת בתי־חרושת ומקומות תעסוקה ולא סער. תעסוקה. ממש. הייתי מפתח את הערים, משכנע אנשים ללכת לשם לא מתורמורעות יפות בטלוויזיה אלא בגלל תעסוקה. אתה בונה בית חרושת, מציע עבודה טובה, אנשים יבואו. היום המרכז הוא בתל־אביב".

שיקום המכללה הוא התרומה של ד"ר סלומון לפיתוח הנגב. הקמת מרכז חינוכי לתושבי דימונה, ירוחם, ומצפה רמון. מישהו רוצה ללמוד משהו? המכללה תספק את זה, כמו קולג' קהילתי בארה"ב. לא עיסוק במחקר, לא מלמדים דוקטורנטים. מתחילים במכינהלהשלמת בחינות בגרות. דבר סטנדרטי – אבל חיוני לירוחם ודימונה. נפתחו קורסים באמנות. במכללה הוקם בנין לאמנות, עם גלריה יחידה מסוגה בנגב. עכשיו ילדי ירוחם והאיזור יכולים ללמוד אמנות ובקרוב, יפתח ד"ר סלומון עצמו קורס במתימטיקה שימושית, לבני 9 עד 14.

הראש של ד"ר סלומון לא מפסיק לעבוד. הוא למד כבר שתקציבים יצטרך לגרד מפה ומשם, מכל משרד ממשלתי בהתאם לקורס החדש. מהסוכנות. מצה"ל. בפברואר הוא פותח קורס במדעי הטבע (כימיה, פיסיקה וכו') במסגרת האוניברסיטה הפתוחה ומכינה אוניברסיטאית בכל המקצועות. תושבי האיזור העובדים ביום, יוכלו ללמוד במכללה בערב. ביגתים התקציב כל כך קטן שהמכללה אינה יכולה לפרסם עצמה בציבור.

ד"ר סלומון: "בירוחם חיים 6500 תושבים, בדימונה 25 אלף נפש. זה לא פוטנציאל ענק, אבל אני יודע מנסיוני באוניברסיטת באר־שבע שכשהצענו קורס בהנדסה גרעינית, משכנו סטודנטים מתל־אביב. יש אצלנו כאלה שטוענים שאני נאיבי, אבל אני בדיעה שאם כל סטודנט אצלנו ישלים את הבגרות בהצלחה, אנשים ידברו והמוסד שלנו יקבל שם. אם יהיו לנו מעונות סטודנטים, אני חושב שנמשוך סטודנטים מאיזורים אחרים. הסטודנט רוצה לרכוש ידע שמאפשר לו להתקדם, ואם יוכל לרכוש את זה בירוחם – הוא יבוא לירוחם".

ד"ר סלומון אינו נאיבי. לאחר כמה חודשים של התערות מתורשת, פה ושם דחיפות והרמת־קול בסגנון ישראלי, ביורוקרטיה שוחקת ומעל לכל, בעיות פוליטיות קשות, ברור לו שזו אינה מדינה שיכולה למשוך יהודים צעירים מארה"ב. "אני חושב שיהודים צעירים בארה"ב לא מרגישים קרובים לישראל. זו מרינה זרה, עם בעיות ושפה משונה. הם רחוקים מזה בחיים היומיומים. הם אמריקנים. הצעיר האמריקני, למרות שזה מסוכן לעשות הכללות, קשה לשכנע אותו לבוא לישראל".

> **"לפעמים אני לא מבין את עצמי. נולדתי שם, אני אמריקני. זה חלק מהתרבות שלי. אני לא מבין למה עזבתי"**

מדוע אתה באת?

"לפעמים אני לא מבין את עצמי. אני נולדתי שם. אני אמריקני. זה חלק מהתרבות שלי. נכון שאני יכול להתמודד עם כל דבר בעברית וכבר חושב בעברית וחולם בעברית, אבל באנגלית אני יכול לבטא את המחשבות יותר טוב. אני לא מבין למה עזבתי. גדלתי כמו כל יהודי במסגרת אמריקנית, אבל מה שתפס אותי בגיל 21־22 זה השואה. המורה שלי היה פליט יהודי מגרמניה, שברח ב־1933. הוא סיפר לנו על השואה. התחלתי לשאול את עצמי מה קרה. דיברתי עם מישהו שהיה במחנה ריכוז. זו היתה הפעם הראשונה שקלטתי שאני יהודי, שהרגו שליש מהעם שלנו ואם הייתי נולד בגרמניה – גם אני הייתי מת. רציתי להבין, קראתי ולמדתי עברית. כך נוצר הקשר שלי לישראל. מבחינה מקצועית יותר קל להיות שם, אבל רציתי שהילדים שלי ירגישו מה זה להיות יהודי, שלא יהיו מבולבלים כמוני. לתת להם את ההזדמנות להחליט על עתידם, לא לקבוע בשבילם".

ואתה נתקעת במכללה נידחת בנגב?

"עד היום נהניתי מכל עבודה שעשיתי. אם צריך לנקות רצפה אני אעשה את זה הכי טוב. אני שמח לעבוד. בטנסי היתה לי אפשרות ללמוד מקצוע ולהגיע למצב שהרגשתי שאני שווה משהו. תמיד צריך להגדיר אתגר יותר קשה ממה שאתה חושב שאתה יכול זה נתן לי הזדמנות ללמוד ולעבוד עם אנשים טובים מאד. עכשיו האתגר שלי הוא מכללת הנגב, ואני אומר לך שזה יותר מעניין מתכנית החלל. בסופו של דבר יש בנגב יהודים שמחפשים הזדמנות ללמוד ומאיזה שהן סיבות אקראיות הגעתי למצב, שאולי אני יכול עוזר להם ללמוד. זה נותן לי סיפוק שהגעתי למצב שאני אוכל לעזור להם ללמוד. אם נצליח לבנות מוסד רציני, בעוד עשר שנים אוכל להגיד 'תראה, הצלחתי במשהו', ואם בדרך יהיה שינוי כלשהו (אי אפשר לצפות כלום, העולם משוגע) ותהיה עליה, ארגיש שתרמתי את שלי בהכנת הקרקע. מה רוצה הבן אדם בחיים? להרגיש שתרם. תכנית החלל זה תרגיל מעניין, מדע מעניין, אתה לומד על הטבע ועל העולם הפיסיקלי ולומד איך להשתלט עליו. המידע שרכשתי שם עוזר לי במכללה. ברגע שהמכללה תתבסס, אני רוצה להיכנס יותר לתחום יצירת תעסוקה. ללמד סטודנטים עם גישה של תעשיה וטכנולוגיה. אולי אחד הסטודנטים שלי יעשה את הצעד הנוסף ויתעש את הנגב".

אתה מעדיף מכללה אנונימית בירוחם על תכנית החלל?

"לפני מאה שנה היו פה מעט יהודים. כל דבר היה פעם קטן ואנונימי. גם תכנית החלל. אני משוכנע שנעשה תכניות לימודים שימשכו אנשים לבוא לשם. אנשים מבאר שבע נוסעים ללמוד במכללת תל־חי תכניות שאין אצלם. נעשה אותו דבר: מכינות ברמה גבוהה עם הצלחה, ונחפש תכניות ברמה של בי. איי. ומטה שיהיו מיוחדות וימשכו אנשים. יש לי רעיונות. אין לי כוונה להשאיר את המכללה אנונימית".

ד"ר אלן סלומון מכיר כאלה שבאו לישראל בשיא הקריירה שלהם והם עובדים באוניברסיטות. בני 45 ויותר, שהם כאן. לא הרבה. בישראל אין הרבה מקומות עבודה במקצועות אקדמים וטכנולוגים. יש בוגרים במדעי המחשב שלא יכולים למצוא עבודה בארץ. עולה פוטנציאלי רוצה קודם כל לראות שיש לו עבודה. אבלגם שם החיים אינם קלים ומפטרים עובדים.

"גם שם מפטרים, אין קביעות וכל שנה היינו צריכים להכין רשימות אנשים: מאלה שבלעדיהם העסק מתמוטט ועד אלה שלא תרגיש בכלל אם יעלמו. היו שנים שפיטרנו עשרה אחוז מהעובדים – הכל לפי תקציבים של הממשלה. היו שנים שפיטרו אלפי עובדים. אני מכיר הרבה יורדים. נולדו בארץ, הגיעו לניו יורקקליפורניה, וכל הזמן מחפשים דרך לדבר עברית והחברים שלהם יהודים וישראלים ויש להם רדיו עם גלים קצרים לשמוע חדשות מהארץ.

"יש לנו קרובי משפחה, כמה צעירים שהגיעו לניו יורק והם נוהגים בטקסי. ניו־יורק היא עיר מסוכנת לנהגי טקסי. עובדים קשה מאד, מרוויחים מעט מאד ונשארים שם, ואני לא יודע בדיוק למה. יש פה ארץ יפה, מדינה שאפשר להיות גאה בה. יש מים, אוכל, יש הכל, ואנחנו חיים לא רע. אנשים מסתובבים בלילה בלי פחד. בניו־יורק מפחדים אחד מהשני. המערכת הפוליטית לא יותר מקולקלת מזו שבארה"ב. אבל אנחנו אוהבים להגיד תמיד שרע פה. האמת היא, שאנחנו יותר טובים ממה שאנחנו חושבים על עצמנו. והכי גרוע זה שאנחנו מתחילים להאמין לסיפורים שלנו על עצמנו. צעיר שגדל פה, יכול לחיות יפה ולפרנס משפחה בכבוד, אבל הוא מת לראות את העולם. אולי בגלל שלכל יהודי יש קרובים שם".

ד"ר אלן סלומון חושב שהנגב יכול להצית את הדימיון של הישראלים ושל צעירים יהודים מארה"ב. הוא דבק במשנתו של דוד בן־גוריון. "התנאים לאהשתנו מאז. הנגב זה 60 אחוז משטח המדינה ויושבים בו פחות מחמישה אחוז מהתושבים. יש בעיות קשות שצריך להתגבר עליהן – מים, חקלאות. פעם חיפשו כאן משאבים, נפט, זהב ולא מצאו כלום. אבל העם הזה יכול לעשות ניסים. אין דבר שאנחנו לא מסוגלים לעשות. אנחנו עם שהצליח. חצי מהמתימטיקאים בעולם הם יהודים. טכנולוגית אנחנו העם העשיר בעולם ואם נחליט להשתלט על הנגב – אנחנו נצליח. תעשיית המחשבים, האלקטרוניקה, אינה דורשת מים ומשאבים. היא דורשת אנשים חכמים. אפילו בתעשיית הצעצועים, שהיא ככרה בעולם, היום היפנים שולטים. ומה איתנו? אנחנו עם די חכם. אם נפנה ליהודי העולם ונציע להם אתגר, הם יבואו".

אמרו את זה כבר לפניך

ד"ר אלן סלומון: "אמרו, ולא עשו. צריך למשוך צעירים למשהו אידיאלי. להיות מוכירה בתל־אביב זה לא אתגר, אבל ללכת למשהו פתוח כמו בסרט של ג'ון וויין, זה יכול להדליק. לא חקלאות כתלות הנגב, אלא תעשיה. צריך לשכנע את יהודי ארה"ב לבנות תעשיה בנגב במקום לבנות עוד ארמון בתל־אביב. להשקיע כסף בתעשיה בנגב, אפילו אם היא לא רווחית בהתחלה. העיקר זה לבנות שם תעסוקה ואני חושב שיש דור של יהודים צעירים שיושבים בארה"ב ויענו לאתגר, אם נציב בפניהם אתגר. תציע לבחור לבוא לתל־אביב, הוא יעדיף את ארה"ב, למרות שהוא מרגיש שהוא לא חשוב שם. תציע לו אתגר חלוצי לפתח את הנגב, להרגיש שהוא משהו, שהוא חשוב, זה יכול להדליק את האור. צריך לקחת את זה ברצינות ולהסתכל על הנגב כאתגר לחמישים שנה, לא למחר או מחרתיים. לישראל אין משאבים לעשות את זה בלי עליה ועזרה רצינית מיהודי ארה"ב". ■

לאכול בחוץ

כנור דוד בירושלים

אנחנו אוהבים מרקים. קצת משמין, אבל מה לעשות. אוהבים. וכשאנחנו רואים בתפריט מרק אפונה – מי יכול להתאפק. או לא התאפקנו. הזמנו. קיבלנו. מרק חם, מהביל. עם תערובות ניחוח מרפלאה של אפונה שבושלה עם בשר מעושן. וכשלצד קערת מרק כזו ניצבת סלסלה עם לחמניות קטנות, אפייה ביתית, קלועות, עשויות מקמח עדין, גונן שזוף והן מכוסות במעט גרגירי שומשומין – איזו חגיגה!

הקדים את המרק הזה מבחר של מנות ראשונות. כל אחד מיושבי השולחן בחר מנה אחרת וכך נוצר המיגוון העליז, כשאיש תוקע מזלגו לצלחת חברו. ולא בסתם צלחות מדובר. צלחות גדולות, יפות, כולן "רוזנטל" אמיתי. מפני שמסעדת "כנור דוד" (ירושלים, רחוב המלך דוד 19, סמוך למלון "המלך דוד") היא בבחינת מסעדת יוקרה, עם הרבה יומרות.

עולים אליה במעלית שקופה. מיד בכניסה ניצב באר המשקאות שלה, כשמעליו פרושה חופה של זכוכית צבעונית מוארת, מעשה אמן. על הכתלים ציורים אורגינליים. כל אלה באים לידי ביטוי במחירים המופיעים בתפריט הגדול.

או מי שמבקש מרק אפונה, בלי הדר ובלי יוקרה ובלי מלצר־יין – שיחפש מקום אחר. "כנור דוד" היא מסעדה לתיירים בעלי יכולת, לבעלי חשבון הוצאות, לבעלי תקציב פתוח ולחוגגים שמורידים, כמו שאומרים, את היד מהר לכ. "כנור־דוד" היא גם מסעדה כשרה ועל כן המימרח המלווה את הלחמניות הקטנות והמשגעות הוא על בסיס של מרגרינה. ואל תנסה לבקש חלב לקפה של שלך בתום הארוחה.

◆

את המנות הראשונות מקדימים מספר סלטים, שכמו הלחמניות, צלחת המחמצים (טובים מאוד) וקערת פירות העונה בסיום, לא מוסיפים את תמורתן לחשבון. אלה על חשבון הבית. אתה מרגיש בסידרה זו סלט "קולסלאו" מוצלח למדי, שהוא בבחינת קריצת־אחווה לתיירים האמריקנים; סלט פטריות; סלט גמבה כבושה; שהוא הטוב שבשלושה. מנה ראשונה אחת שאנחנו מקבלים היא "צלחת־השף". שנחים בה סיגרים ממולאים בקציץ בשר וכבד; פאסטיה, שהיא כיס בצק אפוי ופריך הממולא במעט בשר חוהשן, צימוקים ואגוזים; קובה ממולא בשר שוף, בצל, ושקדים; פסטל ממולא בבשר שף ובשר כבד; עלה גפן ממולא באורז ובשר. כל הנזכר טוב לחיך והטוב מכולם, לטעמנו, היה הפאסטיה.

בצלחות אחרת נחו – עד שוכו לטיפולנו הגמור – ארטישוק ממולא בקציץ בשר ושוקי שחור ממולא באגוזים ועטוף בפרוסת חזה־אווז. מאוחר יותר, כשהוגש החשבון, מצאנו כי המנות הראשונות הן בבחינת העיסקה הטובה ביותר במסעדה זו: שבעה פריטים שונים שמחירם 15 שקל לסועד. מנה ראשונה נפרדת ויותר יקרה (25 שקל) היתה כבד אווז חם, עם פטריות וענבים. משהו־משהו. מומלץ מאוד.

המנות העיקריות (מחירן מ־30 שקל ומעלה) מוגשות עם פלחי תפוחים צלויים־אפויים וירקות שונים. הזמנו מהן ברווז בתפוזים, אומצת שאטו בריאן וצלעות כבש. נתח השאטו בריאן היה יפה, ובמסגרת מיגבלות הכשרות, הגיע הטבח לתוצאה מניחה את הדעת. זאת ותו־לא. הברווז היה בסדר. שום תשואות, שום טענות. המנה המוצלחת היתה צלעות הכבש. הן הגיעו עטופות בקצותיהן בנייר כסף, כשניחוח הכבש שלהן מתערבב בניחוח בצל ופטריות. מסתבר כי תחילה צולים אותן מעט על הגריל ולאחר מכן הן עוברות השרייה־רתיחה קצרה ברוטב פטריות ויין. התוצאה, כאמור, מוצלחת ומנה זו היא המלצתנו.

התמנו את הארוחה בשני סוגי קרפים: קרפ סוזט ממולא כמוס שוקולד, וקרפ רווי רוטב תפוזים, ממולא באפרסקים ורוטב אוכמניות. משעשע את החיך שעייף מהארוחה הגדושה. יחד עם הקפה הוגשה קערה גדולה (על חשבון הבית) ובה פירות העונה, מובחרים בצורתם ובטעמם. עבור אפרטיף בתחילת הארוחה חייבו כל אחד מן הסועדים ב־10 שקלים. עבור בקבוק יין "קברנה סוביניון" חייבו את השולחן כולו ב־35 שקלים.

שולחן ב"כינור דוד": ברווז בתפוזים, אומצה ודג, מרק ו"צלחת השף" של מנות ראשונות. (צילום: יוסי זמיר, "סקופ 80")

אוכלים ושותים ב"בריוזקה"

הרוסים, כדי לשמוח, זקוקים לבקבוק משקה טוב. כדי שהשמחה תהיה מלאה יותר, מצרפים לשתייה גם ארוחה. וכדי שהארוחה תהיה ראויה לשמה, היא חייבת להיות גדולה, עתירת מנות. אומרים שכושר ספיגת המשקאות אצל אחינו יוצאי גולת רוסיה הוא גבוה. תבואו ל"בריוזקה" (רחוב בן יהודה 77, תל־אביב) ותיוכחו לדעת שגם כושר ספיגת המאכלים שלהם איננו משחק ילדים. האוכל המוגש ב"בריוזקה" איננו מלווה ביומרות קולינאריות. הוא ברמה עממית טובה, עשוי ממצרכים טובים – החל בדגה וכלה בבשרים – וניתן בשפע מרהיב.

סביב השולחנות ב"בריוזקה" שורה השמחה. לא רק בגלל להקת הבית, הנחשבת למעולה בלהקות הרוסיות שבארץ. גם בגלל השפע והגיוון של המזון ה"נשפך" עליהם. השיטה כאן: אכול ולגום כפי יכולתך, הכל כלול במחיר הבילוי. או הם אוכלים ולוגמים כפי יכולתם המבורכת, ובין לבין יוצאים אל הרחבה לחולל, או מצטרפים בשירה סוערת ובמחיאות קצב אל שירתה־נגינתה של הלהקה. בביקורנו האחרון במועדון זה, בין ה"קלינקה" ל"קוזאצוק", ניסינו להדביק את אחינו יוצאי רוסיה לא רק בכושר השמחה, אלא גם בכושר האכילה. לא הצלחנו להשתוות אליהם. על כמה מנות נאלצנו לוותר. מן האחרות טעמנו כזית. פשוט לא היה מקום.

להלן דו"ח יבש וענייני של מה שהיה ומה שהובא במהלך הערב אל שולחננו. וזהו הסטנדרט של "בריוזקה". שולחנות סמוכים, שמנו לב, הזמינו וקיבלו תוספות שאינן כלולות בעיסקת־החבילה של ערב הבילוי. וכך, עם בואנו הושבנו סביב שולחן ערוך שעליו מצאנו: בקבוק יין שולחני, בקבוק וודקה צונן סטנדרטי (מי שרוצה את הסוגים היוקרתיים יותר מוסיף על המחיר), קנקן חמיצת סלק, קנקן מיץ עגבניות, חצי ביצה קשה ממולאה בקוויאר אדום, ארבעה מיני סלטים, פלאטה של דגים המכילה ספרוטים, לאקס ופלמידה מעושנת. פלאטה נוספת, המכילה שלושה סוגי בשר קר. שתינו, רקדנו, אכלנו ושוב רקדנו. בשלב השני הגישו המלצרים את מנת־הביניים, שכללה פירושקי של תפודים ופטריות. אחר כך מתחילות להגיע, בזו אחר זו, המנות העיקריות: עוף בנוסח גרוזיני, צלי בקר ברוטב חרדל, לשון ברוטב צלי. כל אלה עם אורז וירקות כבושים. מקנחים בפירות וקפה שחור. כל קרניבל המזון הזה איננו לתצוגה, לא נועד לתפארת העין. הם מחסלים אותה ובאיזו הנאה ושמחת חיים! והשאלה הנשאלת היא, כמובן, מאיפה הם לוקחים אחר כך כוח לקום להמשיך לרקוד ועוד "לרדת" קוזאצוק...

זכרו את השם

וורסאצ'ה

מאת יהודית חנוך

הוא מלביש את פארה פוסט, ברברה סטרייסנד, וריאן או־ניל. שרה פרגוסון הזמינה אצלו כמה בגדים, גם מיק ג'אגר מ"האבנים המתגלגלות" לובש חליפות שלו. על מאתיים חנויות, שממוקמות במקומות הכי יפים מפאריס עד טוקיו, נוצץ שמו, בלוגו אלגנטי. יש לו אלף עובדים ומחזור של מאות אלפי דולרים בשנה. ג'יאני וורסאצ'ה, ממוצע קומה, שמנמן, מקריח.

הוא מייצג את הסוג החדש של מעצבי האופנה האיטלקים, כמו ג'ורג'יו ארמאני, וג'יאנקארלו פארה. לא אנשים עם יומרות להמציא אופנה כמו עמיתיהם הצרפתיים, הנאבקים על תואר המעצב המקורי. וורסאצ'ה ועמיתיו שוברים את הראש איך להמציא אופנה שאנשים ירצו לקנות, למצוא את הנוסחה המאוד־מסויימת של בגדים איכותיים שמחוייטים בקפדנות, ועם זאת נשיים וסקסיים. לא בגדים שמיועדים לקבוצה קטנה של יפים ועשירים מאוד, בגדים שאפשר לקנות בלי לשדוד בנק.

לפני עשר שנים עדיין היה וורסאצ'ה שכיר אצל ג'ני וקומפליצ'ה, חברות אופנה איטלקיות גדולות. למילאנו הגיע כמה שנים קודם לכן, לאחר שעזב בגיל 26 את החממה המשפחתית ועלה צפונה. יום אחד החליט שהגיע הזמן להקים עסק עצמאי, וכמו שמקובל בהרבה עסקים באיטליה, הכל נשאר במשפחה. אחיו נסטל, הוא ד"ר לכלכלה ולמינהל עסקים, אחראי לשיווק. האחות דונטלה, למדה שפות וממונה על עיצוב ושיווק האביזרים.

וורסאצ'ה הוא אוטודידאקט, לא למד אף פעם אופנה בצורה מסודרת, ובעצם, נולד בחנות בגדים. לאמו היה בוטיק בקלבריה שבדרום איטליה. הוא נהג לנסוע איתה לרכוש בגדים, ולמד מהחיים.

הוא לקח מקטורנים גבריים מחוייטים, עם טור אחד או שניים של כפתורים, עידן אותם בגזרות שמרמזות על קווי הגוף, הצמיד להם חצאיות מיני קצרצרות, אבל לא סתם חלקות, אלא בתוספת כמה כיווצים לרוחב, שעושים אותם כמו־מפוסלות, ויצר סגנון חדש. השילוב בין הבלייזר הקלאסי המחוייט בקפדנות למיני הקצרצר מעור או מאריג, יוצר שילוב מהמם ועכשווי של אופנה ניאו־קלאסית, שתקסום למעמד החדש של נשים צעירות שרוצות ללבוש בגדים איכותיים אבל צעירים. לשלוח זוג רגליים הטובות מחוץ למיני, אבל להיראות עשירה ויקרה.

בארץ מוכרים רק את בגדי הגברים של וורסאצ'ה, בבוטיק בככר המדינה. נשים תצטרכנה להסתפק בבושם החדש שלו, שהושק באחרונה, בושם עם נוכחות, כמו הבגדים. וורסאצ'ה היה אמור להגיע למסיבת ההשקה אבל לא הגיע. הבטיח שיבוא באביב הבא, אם יוכל להתפנות בשבילנו.

בתצלומים (מימין לשמאל) וורסאצ'ה לחורף 88־87: קצר, מדורג ומשובץ; שחור בזוויות ישרות; שחור, א־סימטרי ואלגנטי; פיסול באדום קצר; למעלה – וורסאצ'ה, איטלקי מאחורי הבגדים

שיפודים

משהו:

חבר דיבר איתי על שגעון המכוניות הרומניות. "הם כבר עברו את סובארו!", הוא התלהב, והמשיך והשתלהב: "רוצה לעשות כסף בארץ? פתח חברת גרר".

חכמי חלם

הייתי בחלם. עוד בביקורי הקודם בפולין רציתי. אמרתי אז ששאיפתי לכתוב קטע עם הביילין: מאת כתבנו בחלם. עכשיו, כשהייתי בחלם, יצא לי החשק לבדיחה הזאת.

חלם היא אחת מעיירות אין־ספור מזרחה מוואַרשה. זהו הדבר שמשך אותי לחזור לפולין, ארץ העיירות. המונית הפולנית נוסעת בכבישים קטנים, ומול העיניים חולפות תפאורות של "הבימה" ברצף של 12 שעות. בקתה ועוד בקתה. גדר, נחל, פרה, סוס, אווז. מראות שהן חוויה מן הסוג הראשוני החזק ביותר. שלום עליכם, בשביס זינגר, שאגאל ויוס'לה ברנשטין מולי. כשהסתכלתי בתמונות שצילמתי, הן נראו לי כמו צילומים מתוך סרט, או מתוך דיסנילנד לשיחזור העיירה, אבל זה איננו שיחזור, ובטח לא דיסנילנד. שום דבר לא התקרם במרחבי פולין. העוני נשאר למרות הקומוניזם, ואולי אפילו החמיר בגללו. ארץ העיירות נראית לפחות כמו שנראתה לפני מלחמת העולם השנייה. את השדות עדיין מעבדים בסוסים. הכל נשאר, חוץ מהיהודים.

בכל אחת מן העיירות שעברנו גרו המוני יהודים. עצרתי בכמה מהן. שיחה עם אנשים ברחוב, (נהג המונית מתרגם) ומיד, בקלות, נחשף הכל. מובילים אותי אל בית־הקברות, המון מצבות עם כתובות בעברית. כאן וכאן וכאן, מספרים לך, גרו יהודים. מישהו, כבפעם הקודמת, לימד אותי שכדאי לחפש סימני מזוזות שנשארו על המשקופים. הפעם ניצלתי את העצה הזאת, ונדהמתי. בעיירה ששמה שרליצה, למשל, גיליתי חריצים עמוקים חצובים בתוך משקופי בתים. באחד הבתים אפילו נשארה חצי מזוזה עם האות שי"ן. 45 שנה נראו לי כלא עברו. בשרליצה חיו, ונרצחו, 17 אלף יהודים. לא נשאר שם אף אחד.

יותר מ־17 אלף יהודים, בשבילי חכמים כולם, נרצחו בחלם, שהיא עוד עיירה, עם שם קצת יותר מפורסם. חלם, אגב, דווקא היא, באופן מוזר, מתקדמת ודינאמית מעט יותר מאשר העיירות האחרות. ראיתי שם מה שלא ראיתי בשום מקום בעיירות פולין: בניה חדשה. בתים בתהליך בניה, עם מלט וליכלוך, מראה מאוד לא רומנטי, שהוא המראה מרנין הלב ביותר למי שצריך ורוצה לחיות.

ריח של מכולת

במרכז חלם ראיתי חנות של צלם. בחלון הראווה מוצגות התמונות שהצלם הזה יודע לעשות. שחור־לבן, פורטרטים של פולניות וגם תמונה של תינוק עירום שוכב על הבטן. כל־כך הרבה תמונות כאלה ראיתי בארצי, תחובות בשולי מסגרת על הקיר בסלונים של חברי. פולין היא ישראל באלף ואחד מקומות ושברי מראות. ריח של מכולת, למשל. בשום מקום בעולם לא הרחתי בתוך מכולת אותו הריח של צרכניה מן הארץ. אותו הריח בדיוק.

השלטון לעיתון

פעם אמרו לעיתונאים: יש דברים שאינם בשבילכם להחליט, המנהיגים יודעים טוב יותר מה נכון לעשות ומה לא, סימכו עליהם ועל תבונתם, יהיה טוב.

ומה היום אומרים למנהיגים: יש דברים שאינם בשבילכם להחליט, העיתונאים יודעים טוב יותר מה נכון לעשות ומה לא, סימכו עליהם ועל תבונתם.

יהיה שבוז

פינת השלולית

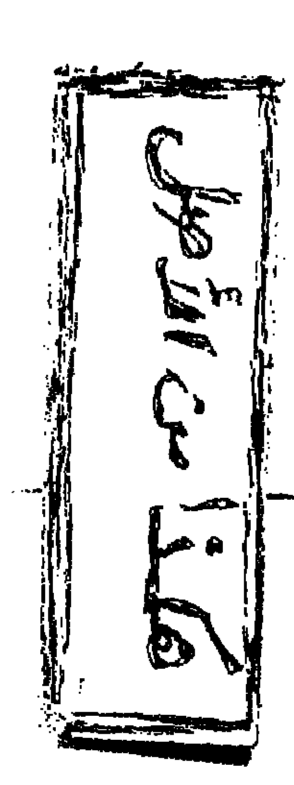
נסיכה אחת נשקה לצפרדע, והוא היה לה לנסיך.

"בהתחלה הכל היה בסדר, ומתאום, יום אחד, אני לא יודעת מה קרה לו", היא סיפרה במעון לנשים מוכות.

אני בטוחה שיש סימנים על כל צפרדע המעידים איזה נסיך הוא יהיה. צריך עין מאוד פקוחה כדי לראות אותם, ונסיכות, כידוע, מנשקות בעיניים עצומות.

מאיר עוזיאל

(המשך מעמוד 12)

פרופ' ג'פס, גובה בדרך כלל עשרות אלפים דולר עבור ניתוח כזה. במקרה של גבי עבד בהתנדבות. אך היו עוד הוצאות הנסיעה והאישפוז העצומות וכל מה שמסביב. כל כדור, כל זריקה, כל אינפוזיה.

תמר: "גבי כמעט לא אכל בבית-החולים, אבל היינו צריכים לשלם גם עבור האוכל שזרקנו". הם נסעו שלושה: גבי, תמר ויחיאל. את כל ההוצאות נאלצו לממן מכיסם. הם מכרו את המכונית. [illegible] טבעות, הכל ("לא היתה שום שאלה. יודענו שבשביל גבי זה שאלה ודיים"). באל על התחשבו. עשו להם הנחה במחיר הכרטיסים. [illegible], בגלל כל מיני תהליכים ביורוקרטיים, לא הגיש עזרה ממשית. משרד הבריאות לא יכול להשתתף במימון, אם הרופאים אינם מאשרים שהניתוח הכרחי. הרופאים, מטעמיהם, לא יכולים לאשר שהם אינם מסוגלים לפתור את הבעיה בארץ.

גבי: "אף פעם לא פחדתי מהניתוחים. גם לא [illegible]. גם לא האשמתי אף אחד בכאבים שלי. אבל בארה"ב הפחד היה עצום פתאום. זה היה ניתוח קובע של 'כן או לא'. השאלה היתה קרדינלית: האם אהיה אחריו הבנאדם החדש שאני מקווה להיות. בבוקר החמישה באוקטובר, אחרי שערב קודם שמעתי את כל האזהרות, כולל שאני יכול שלא להתעורר, פתאום הכל הפחיד. בגיל שבע עוד לא הבנתי. בגיל 13 ידעתי שאם אני לא מצליח, אכלתי אותה".

תמר ביקשה להיות נוכחת בניתוח. פרופ' ג'פס אמר: "בשבילי את אמא. לאמא לא נותנים, אפילו שהיא אחות מקצועית". אחר-כך היא לא עזבה אותו לרגע. ההתאוששות היתה מהירה.

גבי: "התמונה ראשונה שאני זוכר אחרי הניתוח: אבא מצלם אותי בשניה שאני פוקח את העיניים. עוד עם האינפוזיה. אחר-כך אמא לידי כל הזמן, מנגבת את הזיעה מהמצח, מחליפה תחבושות, הכל. יום ולילה. לא היה רגע שפתחתי את העיניים והיא לא היתה שם, לידי".

תמר: "הוא לא הסכים ששום אחות תיגע בו. רק אני. אחרי כמה ימים הפרופסור אמר שאם אני עושה ממילא את כל העבודה, כדאי שנשכור דירה בחוץ והוא יקבל אותו אמבולטורית".

מעל לכל ריחפה בעיית האפוטרופסות. בעיה שהציקה לפני הניתוח ואחריו. רשמית, גבי לא שייך למשפחת ברם. היא רק משפחה אומנת, והוא לא ילד מאומץ. המשפחה הביולוגית, מכל מיני טעמים, היתה עלולה לעכב את הניתוח, אם היה נודע להם עליו. שום עובד סוציאלי גם לא היה מוכן לקחת על עצמו את האחריות. ומה אם הניתוח לא יצליח? ומה אם הילד ימות חלילה?

תמר: "חשבתי על הכל מראש. אם היה מת, הייתי מתאבדת. היה מנוי וגמור אתי. לבדי חתמתי על כל המיסמכים של הוצאתו מהארץ, כדי שיחיאל יצא נקי. אמרתי לו אם יקרה משהו, לפחות אתה תישאר לטפל בילדים".

עם שובם לארץ, תבע אותם משרד הרווחה לדין, על הוצאת הילד מהארץ באופן בלתי חוקי. חקרו אותם בשאלות היפותטיות כמו: "מה היה קורה אם המטוס היה נופל?" תמר ענתה שאז בוודאי לא היתה בעיה, כי כולם היו נופלים איתו. בדיעבד, אחרי שהניתוח הצליח, כל השאלות האלו היו חסרות חשיבות. העיקר שהבעיה של גבי נפתרה. מאוחר יותר, בוטלה התביעה. מישהו במשרד הרווחה הבין שהיא מגוחכת.

סתיו 1987

לאחר שמלאו לו 18 קנה גבי למשרד הפנים, בבקשה להסב את שם משפחתו — המשפחה הביולוגית שלא גידלה אותו אך גם לא ויתרה עליו באופן רשמי — לשם ברם. [illegible]

אתה מנקש. מצחיק. בחיים לא הייתי מצליח להכניס את הסיפור הזה בשתי שורות".

עכשיו גבי במדים. אמנם היתה לו תעודת פטור מהשרות באה"ל, אבל הוא החזיר אותה. עמד על זכותו להתגייס, והוצב ביחידת מחשבים. הוא עושה שם עבודה חשובה. על המדף בבית מונחת עבודת הגמר שלו בבית-הספר התיכון, על הפעלת מתנדבים במרכזים קהילתיים. הציון: 95. אחרי הצבא היה רוצה ללמוד רפואה. להחזיר תמורת העזרה שקיבל, אבל ציוני הבגרות שלו לא כל-כך מספיקים בשביל זה, הוא אומר, אז אולי ילמד כלכלה או קרימינולוגיה.

על החיים הוא אומר: "זה לא דבר שאתה יכול לוותר עליו. יש אנשים ששווה לעשות הכל כדי לחיות אתם. שהחיים שלך גורמים להם אושר. המשפחה שלי למשל".

על המוות הוא אומר: "אני מכיר אותו מקרוב. יצאתי ממנו. בחיים אני לא אוכל להבין התאבדות של בן אדם. בכל [illegible] הייסורים שלי לא היה רגע אחד שבו רציתי [illegible]".

לפני כמה שבועות ארח נשיא המדינה בביתו משפחות-אומנה. בין המוזמנים גם משפחת ברם. תמר התלבטה. בשביל מה היא צריכה את זה. מאיר, הבן הטבעי, שיכנע אותה. למה לא בעצם? לא כל יום הולכים לנשיא. והיא הלכה לבד. גבי לא רצה לבוא. שם, פתאום, ביקשו ממנה שתדבר, כאילו בשם המשפחות. שתספר את הסיפור שלה. לכי תספרי סיפור כזה בעשר דקות. היא אמרה כמה מלים על ההתחלה, האמצע ומה שנכון לעכשיו. בייחוד על מה שנכון לעכשיו: על האושר. על האהבה. הוציאה צילומים של הכתבה ההיא ב"הארץ", מלפני 13 שנה. העתק אחד נתנה לנשיא, העתק אחר לשר הרווחה. "זה הבן שלי", היא אמרה. "היום הוא חייל. מה יש להוסיף?"

תמר: "אפילו לרגע אחד אין ולא היתה לי אף-פעם המחשבה 'למה הייתי צריכה את זה'. לא יודעת. אולי כוח עליון. אני אשה-מאמינה. בית כשר. לא דתי, אבל כשר. אני לא יכולה לחשוב אחרת. הרי החיים לא היו יכולים להיות בלי כל זה. בלי גבי. זה שיגעון: אני לא מתעייפת ממנו. עבודה שעשיתי בשבילו, פיזית, שכרוכה במאמצים — כל-כך קל זה הולך. תראי, הוא הגורל שלנו. הקשר איתו, זה לא מובן. למשל מאיר, את אמא שלו, כשהיה בבית-חולים, הוא לא בא לבקר. ככה מאיר. לא יכול לבוא לבתי-חולים. אבל כשעשו לגבי ניתוח בתל-השומר מאיר צלצל, שאל מה נשמע. אמרתי: 'הילד עם חום גבוה, והוא כל הזמן שואל עליך'. מסיני, עם הליקופטר מיוחד, הביאו את מאיר לתל-השומר. ומה? החום ירד. זה מראה לנו שצריך להאמין".

"כמה להאמין?" אני שואלת, והיא, מהורהרת, עונה: "באהבה. בכוח של האהבה". אחר-כך תמר גרס קפה להכין ארוחת-ערב. בורקס מאפה-בית. ירקות. תאכלו, ילדים, לפני שיתקרר.

סמדר בת-אדם

המודעה ב"הארץ" שהציגה את גבי למשפחה אומנת [illegible]: אולי כוח עליון.

הורוסקופ

תחזית לשבוע שבין 30 באוקטובר עד ה-5 בנובמבר

עקרב
(23 באוקטובר עד 21 בנובמבר)
יש לכם עכשיו דחף יצירתי חזק, ותוכלו לתת לו ביטוי מועיל. התחביבים, בילויים ורומנטיקה ישפרו במידה רבה את מצב הרוח. ענייני הבית יתבעו השבוע תשומת לב, ונושא תקציות יעסיק אתכם.

קשת
(22 בנובמבר עד 21 בדצמבר)
בני משפחה ינהלו בימים אלה שיחות חשובות. צפויים עכשיו שינויים משמעותיים בזירה הביתית, ותיתכן הצטרפות למועדון או לארגון כלשהו. השבוע עשויות להגיע אליכם בשורות משמחות ממקום רחוק.

גדי
(22 בדצמבר עד 19 בינואר)
אתם עשויים לאמץ עכשיו תחביב חדש, או תחומי-התעניינות חדשים. צפו לשיחות מעניינות עם חברים, שיזינו לכם רעיונות מועילים. השבוע צפויים ביקורים ואירוח. לא כדאי לערב ידידים בעניינים כספיים.

דלי
(20 בינואר עד 18 בפברואר)
השבוע אתם עושים צעדים חשובים בתחום הקריירה, שיספקו לכם תשתית טובה. יש לכם רעיונות חדשים להגדלת ההכנסה. אחדים עשויים להחליט על הצטרפות ללימודים. הקפידו למלא התחייבויות חברתיות.

דגים
(19 בפברואר עד 20 במארס)
אתם מיטיבים השבוע להתבטא בעניינים הקשורים לפילוסופיה ולתרבות, וזה זמן טוב לקבלת עצות ולמתן עצות לאחרים. בשבועות הקרובים תיתכן השקעה כספית כלשהי. אתם רגישים עכשיו להערות לא עניניות.

טלה
(21 במארס עד 19 באפריל)
מחקר ובדיקות יניבו עכשיו תוצאות. זה זמן טוב לשיחות בעניינים הקשורים לתחום הכספים. אתם נכנסים עכשיו לתקופה, בה ענייני שותפויות ממלאים תפקיד חשוב בחייכם. צפו לחידוש קשר עם ידיד.

שור
(20 באפריל עד 20 במאי)
רעיונות חדשים בתחום העבודה עולים עכשיו, ואתם תוכלו לצפות גם לפעילות חברתית ענפה. השאיפות שלכם מתחילות להתגשם בימים אלה, ואם תפעלו בצורה משמעותית, תוכלו להתקדם יפה בכיוון הנכון.

פנטהאוז

יגאל לב

הסתערות של אלף נינג'ה

ניר חזר מקופנהאגן ובמקום לספר על אגמים, יערות, צריחי הנחושת הירוקים של הארמונות, הוא סיפר על הסתערות של אלף נינג'ה ברחוב נניהאגן, הוא רחוב המלחים של קופנהאגן, היורד מככר העיר מול טיבולי עד הנמל הישן.

ניר נסע לבקר בסקנדינביה. אגב כך, ביקש לפגוש את ידידו ארנון. ארנון, בן 24, שירת איתו יחד בצבא. כשניר החל ללמוד משפטים, לקח ארנון כדבריו "פסק זמן" ויצא "לחפש את הפרופורציות הנכונות". להסתובב בעולם, להוציא קיטור לפני שירתם לעגלה הכבדה של לימודים, חובות, נישואין, ילדים, ריתמות שיקצצו את כנפיו ויהפכו אותו לפרד מושך בעול.

ארנון לעג לדרכו המסודרת והקפדנית של ניר. "אתה יודע מצויין שאחרי הלימודים תתחיל להתמחות, תעשה סטאז' תשתבץ במשרד עורכי-דין ותכנס למירוץ של סטאטוס. כל השטויות האלה יחכו לי".

זמן רב הרגיש ניר בחסרונו של ארנון. ארנון היה החצי המטורף, פורק העול, חסר האחריות, של ניר. ארנון נעלם אי-שם, בעולם הגדול. כמו ציפור נדודים הפורשת כנף, ועפה רחוק על מנת לנחות לחזור ולהמריא. הגלויות שקיבל אורי היו תיזכורות מוורות מפגישות שלו ביבשת השחורה של אפריקה, בדרום אמריקה ועכשיו, מקופנהאגן. שם אמור היה ניר לפגוש אותו.

חופשת הקיץ של ניר עמדה להסתיים בקופנהאגן, העיר היפה ביותר בכל סקנדינביה. קופנהאגן פירושה פגישה עם ארנון, נסיון להבין איך שני צעירים שלמדו יחד בעממי, סיימו את התיכון, שירתו יחד בצבא, שני צעירים שהיו פתוחים, גלויים ומשדרים בראש אחד, יכולים להתרחק כל כך זה מזה. ניר שקוע עד צוואר בהווייה הישראלית. בלימודי המשפטים, ואילו ארנון כאילו ניתק עצמו כליל מהכבלים הקושרים אותו לארץ. ניר דימה את ארנון לעפיפון שהמריא, כיוון טיסתו מותנה בחוט המרתק אותו לארץ, שלוש השנים שהפרידו ביניהם היקנו לניר את ההרגשה שהעפיפון ניתק את החוט...
ניר חזר נבוך. זמן רב עבר עד שהתרגל לראות טלוויזיה, לקרוא עיתון.

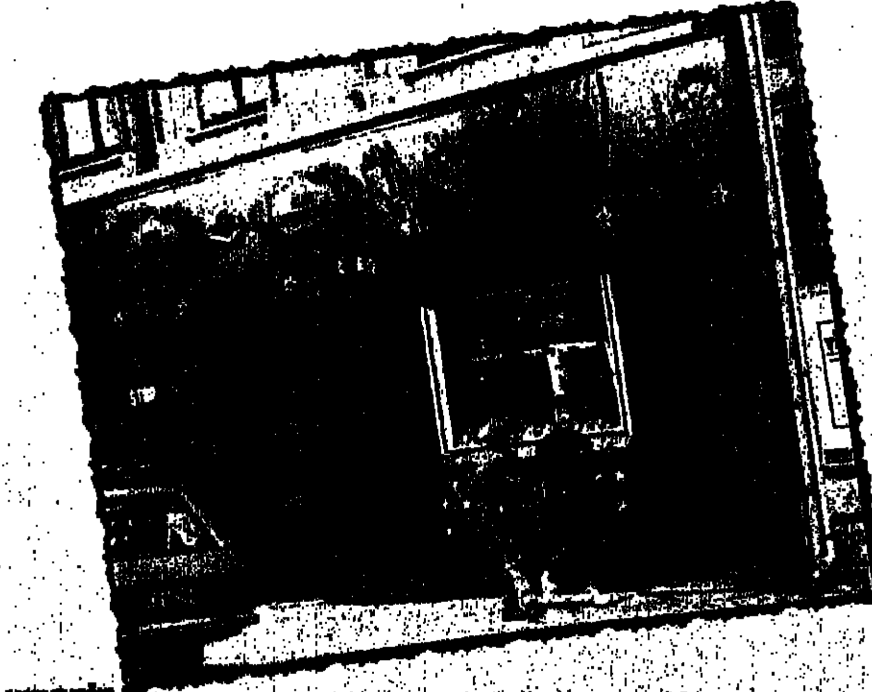
התחושה הראשונה שקידמה את פניו של ניר בקופנהאגן היתה חגיגית. יופיין של נשות העיר מהמם כאילו יצקו אותן באותה תבנית: שיער בהיר מתולתל או יורד על המצח, עצמות לחיים גבוהות, עיניים בהירות. הרחוב היורד אל הנמל נראה כמו שיר זמר עליז. בכל שהוא יורד, אל הנמל העתיק, לאורך תעלת המים דורכים הברים זה על רגליו של זה. השולחנות הניצבים בחוץ רוטטים מאורות מנורות קטנות. ריח מים, ריח דגים, ריח שמן, ריח בירה, ריח שיכורים. גברים יושבים ולוגמים בירה מכוסות וכוסיות ענקיות. כאן, ברחוב שבצדו האחד רחוסים ברים במרתפים שעולה מהם מוסיקה, בקומות העליונות גרים עשירי העיר, ואילו, מהעבר השני של התעלה בתיהם המרווחים של הסוחרים, כאן נאמר לו שהוא יכול למצוא את ארנון.

אצל בר שארבע מדרגות יורדות אליו, ושולחנות ניצבים בחוץ ראה את ידידו. בעצם כמעט לא הבחין בו. הוא שם לב לצעיר כבן 20, בלונדי יפה תואר כמו בסיפורים, שעמד בהיכון. תנועת קארטה מספר חמש. כלומר הגב כפוף קדימה, שתי ידיים פשוטות לפנים כולו דרוך לקדם אוייב נעלם. לצידו הבחין ניר בארנון. גם הוא עמד כפוף במקצת, בהיר, שתקן. על פניו היתה יצוקה מסיכה שהרתיעה את ניר מלגשת ולטפוח על שכמו. עיניו בוהות, נראה מסומם. אולי הוזה. ניר עמד מרחוק, ממתין שארנון יבחין בו.

נערה בהירה, ניגשה אל הנער שעמד בתנועת קארטה, וביקשה לחבק אותו מאחור. "הבנתי שהם כנראה ידידים ותיקים ואז ראיתי משהו שהקפיא בי את הדם", סיפר ניר אחר כך בפנטהאוז לידידיו. "הצעיר הבלונדי זינק בתנופה אחת אל הנערה ובמכת קארטה איומה כאשר ידו פשוטה וכף ידו הופכת לגרזן משקיע את כל כוחו במכה, הנחית אותה על מפתח לבה של הצעירה. הצחוק קפא על פניה בעווית אימה. היא נחנקה. ביקשה לנשום, אבל האוויר נסחט מריאותיה. צנחה מתעלפת ארצה מתעוותת. פניה הפכו מסכה איומה של חרדה. חברתה רכנה עליה, הנשימה אותה רגע ארוך. וכל זה בלב הרחוב המצועצע של קופנהאגן, זה בתוך האדישות של האנשים שהמשיכו את טיולם כאילו עצם העובדה שנערה נלחמת על חייה איננו נוגע להם, והעובדה שבריון מטורף מכה אותה באכזריות נראית כדבר מובן מאליו". ניר ניסה לחפש מלים מדויקות שיתארו את הרגשתו. הוויכוחים הפליגו אל אותה נקודה שממנה קשה לחזור. האם דרכו של ארנון צודקת?

"מכת קארטה במפתח הלב יכולה להרוג בקלות. אדם מאבד את הנשימה, יכול ללקות בדום לב. זוהי מכת מוות, שכל איש קארטה מאומן יודע שאסור לו להנחית. אבל הצעיר המלאכי עם העיניים הכחולות לא התכוון אפילו בנערה שרבצה מפרפרת חסרת נשימה וכמעט מסתלקת ממרצפות העיר המצועצעת ומצטרפת לעולמם של המלאכים. הברנש הזה חזר לעמדת הקרב שלו ממתין שאלף נינג'ה יפנים שחורי גלימה יפרצו פתאום מתוך הכר ויסתערו עליו. איזו חשיבות יש לצעירה הנאבקת על חייה אם הוא עומד עכשיו לפני הקרב הגדול ביותר של חייו?" ניר גיחך מנסה להתחמק מהגרעין הכאוב של הסיפור. "כל העת עמד ארנון ידידי, ארנון שבבית הספר כמעט השתולל פעם כשגילה כי ביקשו לנתח בכלב משוטט. ארנון שהיה הראשון בבית הספר שקבע כי בסופו של דבר, קין לא היה הרוצח הראשון בתולדות המין האנושי. הבל הוא שהרג ראשון. הבל הקריב קורבנות ומי לכל הרוחות אמר שבני אדם הם נזר הבריאה ומותר להם לשחוט בעלי חיים? ארנון, נביא הכאב של בעלי החיים, עומד עכשיו רציני שומר על עורפו של הנער הבלונדי, כבר ראש, ממתין גם הוא להסתערות אלף הנינג'ה בגלימות השחורות, כמו סנשו פנשו צייתן, רוכב על חמורו, מבקש לזהור לעזרת דון-קישוט המסתער על תחנות הרוח".

"הנחתי את ידי על כתפו בזהירות. רציתי להעיר אותו מחלום הסיוט שלו, להעיר אותו ולהגיד לו ארנון, בוא הביתה. די. הסיפור נגמר. ארנון תביט על עצמך. תראה לאן הגעת. אבל הוא תקע בי מבט והבנתי שהוא אפילו לא מכיר אותי. פתאום הוא התכווץ ואלמלא נסוגותי לאחור היתה המכה הקשה, מכת הקארטה שלו מכוונת הישר אל מפתח הלב שלי". ניר צחק צחוק עגום. ארנון נשאר. עכשיו, הרוח המעיפה את עפיפון חייו היא רוח הסמים. אבל החוט כבר נקרע.

תאומים
(21 במאי עד 20 ביוני)
ענייני הקריירה מצויים השבוע בראש מעייניכם. ייתכנו פגישות חשובות עם ממונים. אחדים מסיימים עכשיו את הליטוש האחרון של פרוייקט כלשהו. חיי החברה שלכם מוגברים מאוד בימים אלה.

סרטן
(21 ביוני עד 22 ביולי)
טיפול מיוחד עם ילד או קרוב משפחה מעסיק אתכם במיוחד בימים אלה. גם הבילויים יתפסו חלק חשוב. השבוע אתם מתחילים לעשות תכניות לשינויים בזירה הביתית. תוכלו לצפות עכשיו לתמיכה כספית.

אריה
(23 ביולי עד 22 באוגוסט)
זה זמן מצויין למחפשי דירות. אחדים עשויים לקבל עכשיו סיוע כספי מקרוב משפחה. בין שותפים ובני זוג שוררת עכשיו הסכמה לגבי נכסים משותפים. בסוף השבוע כדאי לצאת לטיול — צפויה הפתעה נעימה.

בתולה
(23 באוגוסט עד 22 בספטמבר)
[illegible] על שתיה בצוותא. [illegible] לפגוש השבוע מישהו חדש וליתנות מרגעים רומנטיים. כדאי בהחלט לקבל הזמנות לבילויים. בתחום העבודה תגיעו [illegible], אך אסור להתרברב.

מאזניים
(23 בספטמבר עד 22 באוקטובר)
השבוע אתם עתידים למצוא דרכים חדשות לשיפור הכנסותכם. אולי עבודה נוספת, או פרוייקט עצמאי. אתם מתחילים עכשיו להרגיש שיפור בבטחון העצמי שלכם. יש לכם עכשיו הרבה מרץ ואתם יוזמים דברים.

אונסים. "היתה מלחמה על מספר הטלפון שלי. כך פגשתי את אותו – איש קטן".

שאולי ויצמן. "בחור שיודע לאהוב ולהעניק – אבל רק לזמן קצר".

דני סנדרסון. "הוא הצחיק אותי וגם ידע לחלות תמונות. היינו זוג מוזר".

(המשך מעמוד 34)
כולם להיות מפיק תקליטים. הכירו במקרה בלונדון, ודי הגרה. הם בילו יומיים יחדיו וקמחי חזרה לארץ. אחרי חודש הגיעה גלויה סתמית ואחריה נתק. אחרי שנה סטיב הגיע לארץ וחיפש אותה. הוא מצא אותה לבסוף – והיא האמינה שמצאה את אהבתה הגדולה. שנתיים וחצי היו ביחד, שבמהלכן פתחו חנות עתיקות בככר המדינה. סטיב השקיע את הכסף ואורית אספה את הפריטים לחנות. פריטים נדירים כמו ספרים מהמאה ה־17 ואוסף בובות כנסיה עתיקות ויפהפיות. לימים, שנים אחרי שנסגרה החנות, בשעת־דחק כלכלית, מכרה אותן ל"סותבי'ס" בלונדון.

החנות בככר המדינה הפכה למקום מיפגש חברתי. אנשים באו, ישבו, שתו קפה – אבל עסקים גדולים לא נחתכו שם. "אני הייתי בהכנות לתערוכה הראשונה שלי בלונדון והטמפרמנט של סטיב לא התאים לישיבה בחנות". החנות נסגרה והשניים נפרדו. סטיב חזר ללונדון ונותרה הבדידות, זו המוכרת כל־כך מימי הבית נגדם. "הבדידות הזו היא כמו מעיל ישן. כל פעם שמעגל נסגר, אני מוציאה את המעיל הזה מהארון. לפעמים לא מספיק חם איתו – אבל הוא ישנו".

לפני שסטיב נסע, השאיר לה את מספר הטלפון של דני סנדרסון, שתדבר איתו בקשר לתקליט שרצה להפיק ל"כוורת" בלונדון. היא התקשרה. בסיומה של שיחת הטלפון הזמין אותה סנדרסון להופעה של "כוורת", שהיתה אז בשיא הצלחתה. "באתי להופעה מודיה והלכתי עם דני לשתות. התחיל רומן שנמשך כמה חודשים. הוא מצא חן בעיני, כי הוא הצחיק אותי בלי סוף וגם ידע לחלות תמונות. היה לו מין 'קיט' כזה של כלי עבודה, שהלך איתו לכל מקום. זו היתה תקופה נהדרה. לא הלכתי להרבה הופעות של 'כוורת', ושמעתי כבית על מנת לספר לו אחר־כך כמה פעמים השמיע אותם ברדיו. היינו זוג מוזר".

למה?

"בגלל הנתונים הטבעיים. בגלל גם נפרדנו".

קמחי לא חזרה למעיל הבדידות שלה להרבה זמן. יום אחד צילצל הטלפון. זה היה סטיב. "אמר שהוא נמצא בתל־אביב ב'הילטון' וכבר הספיק לשמוע שהייתי עם סנדרסון. הרומן התחדש ואחרי שלוש שנים נוספות נישאנו ועברנו ללונדון. מה שקרה זה, שעם הנישואים באו לקיצם היחסים בינינו ובעקבותיהם באו גירושין נוספים, גירושים קלים".

שוב ושוב היא חוזרת ואומרת שאין בדעתה לחזור לדוגמנות, למצלמות. "זה פרק שנגמר, וזהו". אבל כשמגיע הצלם מתרחש נס קטן. כולה קורנת, שופעת כילדה שמשתעשעת בצעצוע מוכר. פתאום נגלית כל המקצועיות שלה, דבר לא נשכח. "זה המחוזל האהוב שלי", היא מייעצת לצלם ומציינת לכל מה שיבקש ממנה. תחייך, תהיה רצינית, ילדותית, בוגרת. האדרנלין ממלא את מחזור הדם ומאיים לפרוץ החוצה. אבל לא עד כדי כך שתסכים לחזור כדי לפרסם מחר אבקת כביסה, למשל. אבל "בנק, כמו ירדנה ארזי, אולי כן", היא צוחקת.

היא מצטלמת בדירה, זו השכורה כבר 14 שנה. דירה נקיה בצורה כמעט כפייתית. מרוהטת במינימליסטיות ששולטים בה צבעי הלבן והכחול. "הרצון שלי כרגע הוא להגיע לפשטות בביטוי של באמנות ובקיום שלי בכלל. מין רצון להתנקות פנימית, רצון להיפרד מכל הקליפות של 'המעניין' ו'הפאסארה'. זה בעצם המשכו של תהליך שהתחיל לפני חמש שנים כשגיליתי את תורת הזן. לפני ארבע שנים התקשר אלי מישהו בשם הרולד לואי, ואמר לי שקיבל את הטלפון שלי מסטיב, בעלי לשעבר. הרולד עוסק בסדנאות אנוש. נפגשתי איתו ומאז אני קשורה בהפקה ובהסברה של המאסטרי. אלו הן סדנאות שמנסות לעזור לאנשים, בעזרת תרגילים, לראות את עצמם כמקור היצירה של עצמם. מה שאתה שם בחייך זה מה שאתה מקבל. ההסתכלות הזו לא תמיד קלה".

ב־1981 התקיימה התערוכה האחרונה שלה, תערוכת "הזהבים". קולאז'ים ענקיים, עשויים ניירות נוצצים. "התערבתי עם מישהו שתוך חודשיים אעשה תערוכה מהחומרים האלה. לא ידעתי מה יצא מזה. אספתי כל דבר שנוצץ – ברזנט, מחכרים ומכמות אינסופית של 'קרמובאים' שקניתי. עבדתי מבוקר עד לילה, שקלתי 45 ק"ג. התערוכה יצאה מוצלחת. אז גם נפרדתי מרוברט, האמריקאי שחלק אתי את חיי באותה עת".

משנת 81' היתה בקיפאון. עסקה בכל מיני עבודות מוזמנות, רק לא בציור. זה נמשך עד החורף האחרון שבו, כאחוזת דיבוק, ציירה בזמן קצר מאתיים תמונות בצבעי פאנדה. לראשונה לא ציור פיגורטיבי, אלא זרימה מרהיבה של צבעים, כאילו משהו בפנים השתחרר לפתע. "הייתי מאוד רוצה להציג את העבודות האלה בתערוכה ואולי להצליח למצוא מישהו שיממן את המשך העבודה, כך שאוכל לעבור לעבודות גדולות בשמן".

גם באהבה היו אלה שנים רזות, פרט לרומן קצר ומכאיב עם שאולי ויצמן, הבן של עזר. "הוא כשלעצמו בחור נחמד, רק שאני לא מבינה מה עשיתי איתו. היכרתי אותו כשבא אלי הביתה עם בן־דוד שלו. היה בן קסם רב ודרכה חום. הוא בחור שיודע לאהוב ולהעניק – אבל רק לזמן קצר. אהבתי אותו מאוד, רק שחוסר היציבות שלו לא נתן לקשר בינינו להמשיך ולהיות".

לפני עשר שנים נפטר אביה. בן 77 היה כשהלך. "איש קשה ומר. עצבני, לא שקט אבל מוכשר ונבון. הוא לא ידע להביע רגשות אבל איכשהו ידע איך לעורר אותי. לקראת סוף ימיו הוא התחיל לצייר בצבעי גואש שקניתי לו. הוא אמר לי: 'תראי שאני עוד אעשה את זה יותר טוב ממך'. שנים אחרי פטירתו עוד ניסתה להשתעשע בחלומות ילדות כמו "אבא נסע לאמריקה ויחזור". "יום אחד הבנתי שזה סופי". סופי כמו הפרידה מעידו בן־גוריון, סופר ומחזאי, ירידה בנפש, שהתאבד בראשית שנות ה־70', בגיל 34.

"את עידו הכרתי בדוכן עיתונים ומיד היתה לנו תחושה כאילו היכרנו שנים. הוא התקשר אלי והציע להיות המאהב שלי. אמרתי לו שלא בא בחשבון, אבל אני מוכנה להיות ידידתו. אחרי שבוע הוא התקשר שוב ומאז היינו בקשר יומיומי. היינו יושבים שעות בבתי־קפה ומתבוננים באנשים. כל יום היתה הרפתקה חדשה. נשמותינו נקשרו בקשר מיוחד. זה נמשך כן שנתיים. עידו היה איש מיוחד – ידען, חכם, ממציא, משוגע, משורר – ואני ינקתי ממנו בלי סוף. אבל הוא היה גם איש חולה שסבל ממאניה־דפרסיה ויצא ונכנס בבתי־חולים. הוא התאבד כי חשב שהוא מעמסה. דרך חייו לא נעמה לו. הוא דיבר הרבה על המוות, כתב על המוות, היה מאוהב במוות. תמיד אמר: תראי שאני אתאבד בסוף. אבל לא האמנתי לו. הוא הפתיע את כולם, לא רק אותי. עד היום לא מצאתי מישהו שימלא את מקומו בלבי. כל מה שנותר לי לעשות זה לנסות ולהוציא את כתביו לאור, לנסות להביאם לידי ספר".

את, פוחדת מהמוות?

"לא. רק לא הייתי רוצה לסבול. חייתי חיים מלאים ולא רגילים. מוות בעיני זה כמו לקחת מטוס ולנסוע למקום אחר. זה יהיה נחמד אם זה יימשך, אבל גם אין לי צער להיפרד".

וילדים? כל השנים האלה לא רצית ילדים?

"עשיתי כמה הפלות, כי לא הרגשתי בשלה לילד. כנראה שגם לא הרגשתי שנכון לעשות ילד עם אותם גברים שהייתי איתם. היום, לראשונה, אני מרגישה בשלות להורות. הבעיה היא למצוא את האיש הנכון. ילד בלי נישואים לא בא בחשבון. אני לא רואה שום צידוק להביא ילד לעולם ביריעה מראש שהוא יקבל רק חלק מההורים. בעיני, תנאי מינימלי זה זוג הורים".

ומי הגבר הנכון בעינייך?

"הוא צריך להיות מספיק חכם כדי להבין שכל החיים לומדים וצריך ללמוד. אני רוצה יחסים שיהיו בהם נתינה וקבלה, עד היום הייתי עם אנשים לא יציבים. עכשיו הייתי רוצה להגיע את המנוחה. למצוא אדם שאיתו תהיה לי משפחה קטנה ונעימה שתקרין התרצה. יש לי שאלה: איך זה שיש אנשים שהם אף פעם לא לבד? זה תמיד מפליא אותי מחדש. כתקופות שאני לא לבד זה נראה לי לפעמים כמו נס, משהו שלא יכול להיות. עם השנים גדל אצלי הצורך, הזקיקות הזאת, להיות ביחד. למען חום ואהבה. רק היום, כשהורים נפטרים ואני חוזרת למקום המוכר הזה של הלבד, אני יודעת שזה פחות ופחות מפחיד, אבל לא פחות כואב".

בסוף, יש לה רק עוד בקשה אחת – "שאיש לא ינסה להחזיר אותי בתשובה. כבר ניסו – ולא הצליחו".

עידית שחורי

הצעה מיוחדת של מעריב לנוער

השבועון לצעירים

את ההזדמנות הזאת לא כדאי להחמיץ!

חתום היום על

השבועון לצעירים

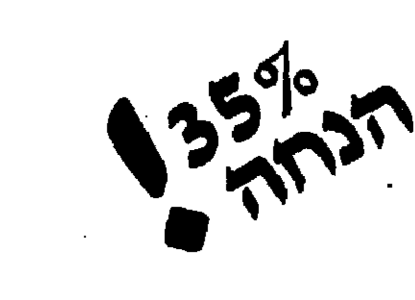
מעריב לנוער

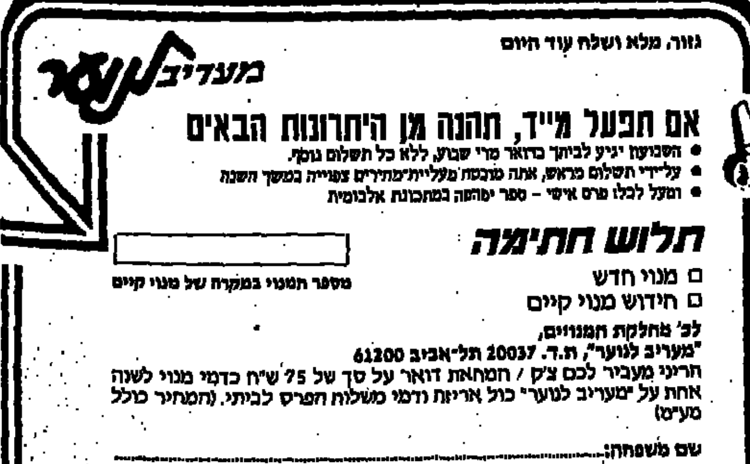
● במחיר מיוחד! ● עם פרס מיוחד! ● עם יתרונות מיוחדים!

שים לב:

אם תחתום על מנוי שנתי ל"מעריב לנוער"

- ★ תקבל חינם פרס אישי מיוחד – הספר "עוד שירי־רחוב" מאת סמדר שיר.
- ★ תשתתף בהגרלת פרסי ענק שפרטיה יפורסמו בעיתונים!
- ★ תקבל חינם את הירחון "פופ 87"!
- ● והעיקר: תקבל לביתך ללא תשלום נוסף, במשך 52 שבועות, את "מעריב לנוער", עם שפע פוסטרים, כתבות, מדורים וצ'ופרים.

גזור, מלא ושלח עוד היום

מעריב לנוער

אם תפעל מייד, תהנה מן היתרונות הבאים

- ● השבועון יגיע לביתך בדואר מדי שבוע, ללא כל תשלום נוסף.
- ● על־ידי תשלום מראש, אתה מובטח מעליית־מחירים צפויה במשך השנה
- ● ומעל לכלו פרס אישי – ספר יוקרה במתכונת אלבומית

תלוש חתימה

□ מנוי חדש
□ חידוש מנוי קיים

מספר המנוי במקרה של מנוי קיים

לכ' מחלקת המנויים,
"מעריב לנוער", ת.ד. 20037 תל־אביב 61200
הריני מעביר לכם צ'ק / המחאת דואר על סך של 75 ש"ח כדמי מנוי לשנה אחת על "מעריב לנוער" כול אריזה ודמי משלוח הפרס לביתי. (המחיר כולל מע"מ)

שם משפחה:..........
שם פרטי:.......... גיל:..........
כתובת:.......... מיקוד:..........

מלא את התלוש המצורף עוד היום, ושלח אותו אל "מעריב לנוער" מחלקת המנויים, ת.ד. 20037 תל אביב 61200

אל־עריש. אחרי פלישת הארבה

(המשך מעמוד 8)

כניעים? ובאיזו דרך? ומדוע הם יקויים כל כך?

סמיר היה הנהג שלנו. סיפורו הוא סיפורם של אלפים רבים באל־עריש, אלה ש"הם" אסרו עלינו לדבר איתם. בן 16 נסע סמיר עם קבוצת חברים לאילת. התאהב במקום ונשאר שם. היום הוא בן 27 ומתפרנס מנהיגת מוניתו בקו אל־עריש – קהיר. הסיום הוא חוצה את המדבר.

ב־1981 גברו געגועיו לחבריו בישראל, ורצה לנסוע אליהם. לקבל אישור לטייל בישראל זה סיפור ארוך במצרים. רבים גם חוששים מהחותמת הישראלית בדרכונם, פן יהיו להם צרות בבואם לארץ ערבית אחרת. הם יודעים שניתן לוותר על החותמת, אך בכל זאת נמנעים מלבקר בישראל. סמיר חצה את הגבול, מתכך ביקר בישראל, נפגש עם חבריו, ובדרך חזרה נתפס בידי הישראלים. ישב במעצר ששה ימים, והובא אל הגבול. המצרים שאלו אותו כמה שאלות, אמרו לו שזה לא בסדר, ושיחררו אותו. "זה היה כדאי", הוא אומר. "כבר נעצרתי בישראל בעבר. על שטויות. היו לי ריבים עם החבר'ה. לא משהו מיוחד".

גם באילת היה. הוא ניהל שם איזו חלביה, על־פי קזותו. "מס־הכנסה חלש אצלכם", הוא צוחק. "שש שנים כמעט לא רפקתי את הקופה, ואף אחד לא תפס אותי".

במצרים, מתברר, הסיפור עם מס־הכנסה קצת שונה. במצרים, כמו במצרים, אתה מתמקח לא רק בנוגע לדברי עור. גם עם משרדי הממשלה. נהג המונית לא נותן קבלות. מדי שלושה חדשים הוא מקבל הודעת שומה ממס־הכנסה. "הרווחת כך וכך", הם קובעים, בלי שיתן הצהרה כלשהי. הנהג אינו מגיב. לאחר שלושה חדשים הוא מקבל שומה נוספת. הפעם היא נמוכה יותר מקודמתה. גם הפעם אין הוא מגיב. חולפים עוד שלושה חודשים, ומגיעה שומה נוספת כן, נמוכה יותר. הפעם, חושב הנהג, יש על מה לדבר. הולך אל הפקיד, מתמקח עוד קצת, מוריד לתפה את השומה האחרונה, ומשלם.

"הכל פה גרושים", אומר סמיר, ונזכר במחירים בישראל. "הרווחתי שם מיליון לירות בחודש", הוא נזכר. "אצלכם מרוויחים יותר אבל הכל יקר. פה מרוויחים גרושים, אבל הכל גם עולה גרושים".

כך, למשל, סולר למונית מאל־עריש לקהיר עלה לו רק שתי לירות מצריות (דולר אחד). דירת שלושה חדרים באל־עריש עולה 25 אלף לירות מצריות (חצי הסכום בדולרים). מכונית "פיאט" קטנה – 16 אלף לירות מצריות. בקבוק "קוקה קולה" – 25 פיאסטר (12 סנט). עבור מים אין משלמים. מקבלים חינם, או שפשוט מתעלמים מהחשבונות. עבור חשמל משלמים, אבל גם זה גרושים. הכל בזיל הזול. כאשר שוטר שורק במשרוקית – מצפצפים ולא עוצרים. רק פעם בשנה, כשבאים לחדש את רשיון הנהיגה, מוצאים שם כמה עשרות דו"חות, ואז משלמים. בטח.

סמיר מבסוט. התארס עם בחורה מרמאללה, בנה לה בית יפה של חמישה חדרים ב־60 אלף לירות מצריות (30 אלף דולר), והוא מברך את השלום יום־יום, שעה־שעה. "מה שכן", הוא אומר, "בישראל אפשר לעשות יותר חיים". שם היה נפגש עם החבר'ה ברמלה, יהודים וערבים, ויחד נוסעים לתל אביב להעביר ערב. על קהיר הוא מדבר כעל חו"ל ("למרות שאני נוסע כל יום למצרים"). על ישראל הוא מדבר בנוסטלגיה.

לאורך הכביש המדברי כואך אל־עריש צצו כפרים חדשים. "זה הווילות היפות שהממשלה בנתה לבדואים", מצביע סמיר על שתים מהן. "חינם, בטח חינם. הלוואי עלי".

על אם הדרך, 40 קילומטרים דרומית לאל־עריש, צועד מוחמד חסן, בדואי מהכפר רודה. "עברית? בטח מדבר עברית. עבדתי בקטיף שמוטי בישראל". מאז "פרץ השלום" הוא עשה הסבה מקצועית. עובד כבנאי.

ויש מה לבנות. הוא מצביע על עמדות הבתים החדשים שהוקמו בכפרו. "כלום לא היה פה קודם", הוא אומר. "עכשיו יש פה הרבה בניה. הממשלה בונה. זה טוב. כל המקומות האלה שאתה רואה סביב אל־עריש הם חדשים. תראה, תראה. שכונות חדשות. עשו לנו גם בית־ספר. בטח שאנחנו מבסוטים. מצרים היא ממשלתנו. ממשלת ישראל אינה ממשלתנו".

אין לו כוונה, למוחמד חסן, לבקר בישראל. "בשביל מה?" הוא שואל. יש לו אשה ושלושה ילדים, והוא שמח שיש שלום. "זה טוב בשבילנו ובשבילכם", הוא אומר. "עכשיו יש כסף לבתים ולא לתותחים". לא, אין כעס בליבו על ישראל.

"אתה ואני", הוא מסביר, "אתה ואני רק בני אדם. הממשלות הן הפוליטיקה. שם יש ראש גדול. ואתה ואני רק בני־אדם. לא כועסים, נכון?"

גם סביב הריסות העיר ימית הבניה בעיצומה. את ההריסות השאירו ובנו סביבן. הכל נמצא בתנופת פיתוח. בדואי יושב בפתח ביתו החדש. אביו מתפלל כשפניו דרומה, מביט בנו, מביט בעיר ההרוסה, מסרב להוראות, דוחה את הצלם, ורק אומר בעברית: "מצרים טוב. ישראל רע".

אל־עריש עברה את פלישת הארבה הישראלי בשלום. הלהקה חלפה על פני העיר כיעף, והמשיכה לקהיר. שם זו כבר אופרה אחרת. בחודש האחרון עמדה ישראל במקום הראשון בין המדינות שמהן הגיעו תיירים למצרים. בחוצות קהיר החלו להתייחס אל התייר הישראלי בכבוד הראוי. הם גילו שהוא אפילו מבזבז יותר מהתייר האמריקני. הסוחרים בחוצות הבירה המצרית כבר מדברים עברית. התייר הישראלי אינו חש בשום טינה ועויינות. הוא סובב לו בכרך העצום ללא כל חשש. אולי משום שתושבי קהיר לא חשו על בשרם את טעם הכיבוש. יתכן שהם גם סוחרים טובים יותר.

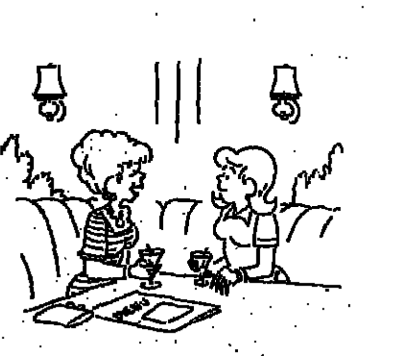
אל־עריש הפסידה בגלל יחסה המתנכר הרבה־הרבה כסף בחודש האחרון.

עמוס לבב

צוחק מי שצוחק אחרון

הנישואים שלי הלכו לעזאזל, וגם בעלי הלך לשם...

אני מכינה לו מתנת־הפתעה ליום הנישואים שלנו. איזו מתנה? גט.

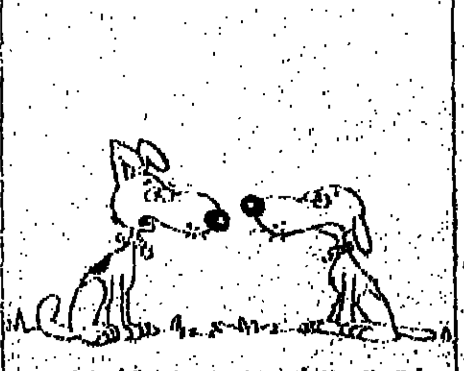
ד"ר, מתי לדעתך הוא יתחזק מספיק כדי שאוכל שוב להתחיל לנדנד לו?

אתה יכול להיות רגוע, השמועות על פשיטת־הרגל שלנו חסרות כל ביסוס...

לא ידעתי שאתה מבשל כאן, אז בינתיים בישלתי ארוחה שלמה במטבח...

כל השנים האלה הייתי מאוהב ב"לאסי" מהסרט, ורק עכשיו גיליתי שהוא בעצם זכר...

בעמוד זה מבחר מהידיעות והמודעות שפורסמו ב"מעריב" בשבוע שבין 23.10.52 – 30.10.52.
הנוסח המקורי נשמר.
ליקט: גבריאל שטרסמן.

מעריב
השבוע לפני 35 שנה

שביתות והפגנות במעברות

שביתות והפגנות פרצו הבוקר במעברות רבות בארץ. תושבי חלק מהמעברות הכריזו שביתת שבת בתביעה להעבירן לשיכוני קבע לקראת סירוב לעבור לשיכונים שהוקמו בשבילם במרחק מה ממקומות מגוריהם הנוכחיים.

השביתות וההפגנות החלו להתארגן כמה שעות לאחר שהממשלה הודיעה על תכניתה לשיכון יושבי המעברות בעונת החורף.

בכל המקומות נערכו ההפגנות והשביתות כמעט בשעה אחת ויש להניח כי יד מארגנת קוממה את התושבים לפעולות אלה מתוך ניצול סבלם. המשטרה הוזעקה הבוקר למספר מעברות כדי לשמור על הסדר.

משא־ומתן על טלביזיה בארץ

מו"מ על הקמת תחנת רדיו וטלביזיה בישראל מתנהל בארה"ב בין הגנרל סארנוף, נשיא חברת "ר. סי. איי." לבין מר בן אברמס, נשיא חברת "אמר־סון". על כך מסר הבוקר מר צבי פרייהר, לשעבר מנהל כללי של הדואר בישראל, שחזר מביקור בארה"ב.

מר פרייהר השתתף במספר פגישות בעניין הקמת תחנת הטלביזיה. הוא סבור כי התכנית תוגשם בצורת הקמת התחנה כשי של שתי חברות הרדיו הגדולות באמריקה, אשר למכשירי הטלביזיה נראה שמספר ניכר של מכשירים יושג ע"י תרומות יהודי ארצות־הברית.

ישראל אינה "מפגרת"

18 מכוניות לכל 1000 נפש נרשמו בישראל בשנת 1950 לפי מחקר שפורסם זה עתה על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

בטבלה של 24 ארצות עומדת ישראל במקום ה־15 מבחינת היחס בין מספר מכוניותיה ואוכלוסיה. מדינות כפינלנד, אוסטריה איטליה, יוגוסלביה ויפאן מפגרות אחרי ישראל, ויש בהן פחות מכוניות ל־1000 נפש מאשר בישראל.

עליה מלאכותית בבורסה

מחיר ה"סוברנים" וה"דולאר השחור" בבורסה השחורה עלה השבוע בשיעור 12–15 אחוז.

לדעת "וותיקי" הבורסה אין כל הצדקה לתנודות ונוצרו באופן מלאכותי ע"י ספסרים שנמאס להם השפל המתמיד השורר מאז החלפת הכספים. פרט לקבוצה קטנה זו המעוניינת בייצור בהלה – הציבור אינו נסחב למשחק. היו אלה טראנסקציות טיפוסיות של "בורסה" ללא סילוקים במזומנים.

לירה לדולאר תיירים – מיום א'

תיירים יקבלו לירה לדולאר החל מיום א', ה־26 באוקטובר, בהתאם להוראה של שר האוצר לוי אשכול.

עד כה היה השער של הדולר לתיירים 720 פר.טה. נוסף לכך קיבלו פרמיה של 200 פרוטות, באופן שקיבלו 920 פרוטה לדולר. עם העלאת השער לדולר לתיירים תבוטל הפרמיה.

יום צום ל"נטורי קרתא"

"העדה החרדית" בירושלים הציפה את רחובות ירושלים במודעת הקוראות "לציבור החרדי, לבנות הדתיות ולנשים" לבוא לעצרת גדולה שתיערך מחר בשעה חמש וחצי אחה"צ בבית הכנסת הגדול במאה שערים.

באחת המודעות נאמר כי "לרגלי הגזירות השונות והמשונות העומדות כעת על הפרק ושרוצים להאכיף על הישוב הקדוש בארץ הקודש חוקים משונים וזרים לרוח ישראל ולדת ישראל והעולה על כולן – גזירת גיוס הבנות, הוסכם מאתנו לעורר את הציבור לתפילה ותחנונים".

הכל מוכן לניסוי פצצת המימן

"הניסוי בפצצת המימן הראשונה בעולם, שייערך באניווטוק באוקינוס השקט, מתעכב רק עד לאות מן הנשיא הנוכחי או העתיד של אמריקה" – נאמר היום במאמר שהופיע ב"סאטרדיי איוונינג פוסט" הניו־יורקי.

המאמר שנכתב ע"י הפרשן הידוע סטיוארט אלסופ והפיסיקאי האטומי מר ראלף לאפ, שהשתתף בפיתוח הפצצה האטומית הראשונה, נועד לחשוף את "מלוא הפרשה של פצצת האטום הראשונה", כדי להוכיח כי ארה"ב מקדימה את שאר כל המדינות במירוץ החימוש האטומי.

גנרל מוחמד נגיב

לילה מוראד זוכתה

הזמרת ושחקנית הפילם המצרית לילה מוראד זוכתה אתמול מן האשמה שביקרה בישראל ותרמה 80,000 ל"מ לקרן סיוע לישראל.

מפקד־להק נגיב עבאזה, ממטהו של הגנראל נגיב, כתב לסינדיקאט הפילם המצרי, כי בחקירת הממשלה הועלה, שלילה מוראד לא ביקרה בישראל ואין שום יסוד להאשמה, שתרמה לקרן ישראלית".

סוריה, עיראק ירדן אסרו זה לא כבר הצגת סרטיה של השחקנית המצרית, שהיא בת 34 שנה ותחנות ראדיו ערביות חדלו לשדר את תקליטיה, לאחר שנפוצו שמועות שביקרה בישראל בעת שבילתה את חופשתה באירופה בקיץ השנה.

לילה מוראד היא בת הורים יהודיים. בעלה הוא יצרן הסרטים המצרי ענאר וואגדי. לילה מוראד השתתפה עם גדולי שחקני הפילם המצרי בכעשרים סרטים.

נגיב כלפי ישראל: "לא מלחמה ולא שלום"

אין למצרים שום כוונות תוקפניות כלפי מדינת ישראל – אמר גנראל מוחמד נגיב, ראש ממשלת מצרים בשיחה עם עתונאי תורכי בקאהיר.

לשאלת העתונאי, אם תחתום ממשלת נגיב חוזה שלום עם ישראל, אמר גנרל נגיב, שהוא מעדיף שלא להשיב על שאלה זו.

על שאלת הסופר, אם הגנראל נגיב סבור, כי המלחמה בין ישראל למדינות ערב עלולה להחרש, השיב הגנראל בקיצור: "למצרים אין שום כוונות תוקפניות נגד ישראל".

נשר התנכל לפועלים בירושלים

נשר גדול, אשר התנכל לפועלים בהכשרת שטח קרית ירושלים, נלכד אתמול ע"י פועל ונמסר במתנה לגן החיות התנ"כי בירושלים.

הנשר חג מעל ראשי הפועלים וניסה לאחוז בבגדי אחד מהם. הפועלים נבהלו ועזבו לרגע קט את העבודה. אולם אחד מהם, שכנראה היה לו נסיון באילוף חיות ועופות, לכד את הנשר באמצעות חבל. שוטר שהגיע במקרה למקום הגן על הנשר מפני הפועל שעמד להרגו והעבירו לגן החיות. הנשר הוכנס לכלוב מיוחד בגן, כרגיל ללמדו לקח ואח"כ יועבר לקן הכללי של הנשרים.

בינתיים נודע כי יום לפני כן מת בגן החיות זאב מהרעלת קיבה.

שבוע הגבר
1.11.-6.11.87
המשביר לצרכן
קניה נבונה בפתיחות העונה
חולצה פלנל
'גדרן' מבחר דוגמים
רק 39.90 ש"ח
סוודר אקרילן
'קארה'
רק 49.90 ש"ח
חגורת עור 'לירון'
רק 17.30 ש"ח
מכנס סטונווש
'בוסטון'
רק 34.90 ש"ח
גרבי צמר משובץ
דגם 1402 (אנגליות)
רק 8.90 ש"ח
סווטשר מודפס
'דרבי'
רק 29.90 ש"ח
מכנסי טרנינג
'דרבי'
רק 19.90 ש"ח
נעלי התעמלות
'טרקלין'
רק 38.90 ש"ח
Marks & Spencer
49.90
16.90
199.90
Samsonite
174
GIULLINNO
25% הנחה
שבוע יצרן
מצעים ומגבות
וְרְדִינוֹן
במשביר לצרכן כדאי לראות וכדאי לקנות
פרסום הרעות
סרטים להנאה
להשיג
בספריות הוידאו
המובחרות
WARNER HOME VIDEO
שיפוט מהיר
מיקל סארח
INSTANT JUSTICE
המטרה
שון קונרי
אירמה לה דוס
שירלי מקליין
LEMMON
SHIRLEY MacLAINE
IRMA DOUCE
המקצוע לוחם
קלינט איסטווד
CLINT EASTWOOD
HEARTBREAK RIDGE
"Hey Pretty Boy, what does it take to make you fight back?"
YOUNGBLOOD
חתיך חתיך
רוב לאו
ACTION
סאפארי 3000
רוצח
Alice in Wonderland
עליסה בארץ הפלאות (2)
סמי דיוויס, טלי סבלס
קפטן נימו המופלא
תגובת שרשרת
EQUUS
אקווס
ONE CRAZY SUMMER
קיץ מטורף
ידידות קטלנית
תרגיל לחיילים מתחילים
מסתורי לוחמת שאולין
איך לחטוף גבר
אלן ארקין
מופץ ע"י החברה הכללית למוסיקה (1973) בע"מ הד-ארצי
רח' החלזון 4, רמת גן, טלפון 7525654
WARNER HOME VIDEO
United Artists